

Indhold og kvalitet i fritids- og klubtilbud

Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af SFO, fritidshjem og klub

INDHOLD

Indhold og kvalitet i fritids- og klubtilbud

1	Resumé	5
----------	---------------	----------

2	Indledning	12
2.1	Formål med undersøgelsen	12
2.2	Målgrupper	13
2.3	Metode	13

3	Strukturelle forhold af betydning for kvalitet	16
3.1	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om strukturelle forhold	17

4	Formål og indhold i fritids- og klubtilbud	28
4.1	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen	28

5	Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber	33
5.1	Kvalitetskendetegn 1: Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber	34
5.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om sociale relationer og deltagelse i fællesskaber	35

6	Fri tid og medbestemmelse i hverdagen	55
6.1	Kvalitetskendetegn 2: Fri tid og medbestemmelse i hverdagen	56
6.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om arbejdet med børns og unges medbestemmelse	57

7	Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel	72
7.1	Kvalitetskendetegn 3: Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel	73
7.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om indsamling og deling af viden	74

8	Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde	78
8.1	Kvalitetskendetegn 4: Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde	79
8.2	Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde	79

	Appendiks A – Samlet litteraturliste	87
--	---	-----------

	Appendiks B – Metode til dataindsamling	94
--	--	-----------

	Appendiks C – Metode til litteratursøgning	98
--	---	-----------

	Appendiks D – Lovgivningsmæssige rammer	101
--	--	------------

	Appendiks E – Øvrige figurer	103
--	-------------------------------------	------------

1 Resumé

I Danmark er der lang tradition for, at børn og unge benytter sig af fritids- og klubtilbud. For de yngste børn gælder det skolefritidsordning (SFO) eller fritidshjem, og for de ældre børn og unge er der andre fritidsordninger som fritidsklub og senere ungdomsklub. Derudover spiller foreningslivet med en lang række kultur- og idrætsaktiviteter også en rolle i mange børns og unges fritidsliv.

Denne undersøgelse bidrager med viden om børns og unges fritidsliv i danske fritids- og klubtilbud. Vi belyser det ud fra et fokus på både indhold og kvalitet i tilbuddene, herunder hvordan tilbuddene pædagogisk arbejder med børn og unge.

Relevans, faglig kontekst og målgruppe

Fritids- og klubtilbuddene har gennemgået flere større forandringer de senere år. Først med skole-reformen fra 2014, der forlængede skoledagen og reducerede tiden i tilbuddene, og herefter kortere skoledage, der også må forventes at få en betydning for længde og indhold i tilbuddene.

Både forskningsmæssigt og politisk er der i øjeblikket stor bevågenhed omkring børns og unges fællesskaber og trivsel. Det hænger sammen med de forandringer, der er sket de senere år, som bl.a. viser sig ved digitale mediers betydning for måden, børn og unge danner relationer og indgår i fællesskaber, samt et mindre fald i børns og unges deltagelse i forenings- og fritidstilbud (Kierkegaard, Pommerencke, Bonnesen, Madsen & Thorhauge, 2020; Ottosen, Andreasen, Dahl, Lausten, Rayce & Tagmose, 2022).

Forskning peger også på, at flere unge i kortere eller længere tid oplever mistrivsel, som bl.a. stammer fra oplevelsen af et udpræget præstations- og accelerationspres i uddannelsessystemet og i fritidslivet (Katznelson, Pless, Görlich, Graversen & Sørensen, 2021; Katznelson, Pless & Görlich, 2022). I den sammenhæng bliver der både politisk og i debatten peget på fritids- og klubtilbud som én mulig løftestang til at tilbyde børn og unge inkluderende fællesskaber med mindre fokus på præstation (Politiken, 2023; BUPL, 2023). Samtidig spiller fritids- og klubtilbud en central rolle for arbejdet med udviklingen af børns og unges medbestemmelse, kreativitet og skabende evner samt generel deltagelse i fællesskaber og etablering af sociale relationer, hvilket bl.a. også er beskrevet i formålsbestemmelserne for fritids- og klubtilbud.

Denne undersøgelse giver i lyset af dette et indblik i, hvordan kvaliteten og indholdet i fritids- og klubtilbuddene ser ud. Viden, der bl.a. kan benyttes af beslutningstagere på det politiske niveau

både kommunalt og nationalt samt forvaltningerne i kommunerne. Derudover forventes rapporten at være relevant for ledere og pædagogisk personale i fritids- og klubtilbud.

Resultater

Rapportens hovedresultater

I dette afsnit præsenterer vi udvalgte hovedresultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af fritids- og klubtilbud. Hovedresultaterne er:

- **Fritids- og klubtilbud vægter arbejdet med fællesskaber og relationer højt, men oplever stadig udfordringer med børn og unge, der står uden for fællesskabet.** Størstedelen af lederne vægter det pædagogiske arbejde med at udvikle børns og unges evne til at indgå forpligtende relationer og fællesskaber højt. Samtidig svarer over halvdelen af lederne (60 %), at der inden for den seneste måned har været børn og unge, der har stået uden for fællesskabet i deres tilbud, og 8 % har kendskab til mobning i deres tilbud.
- **Tilbuddene lykkes i mindre grad med medbestemmelse.** Størstedelen af lederne anser det at udvikle børns/unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg som et centralt formål for tilbuddene. Når det kommer til at sikre medbestemmelsen i praksis, er det blot 30 % af lederne, der oplever, at der i høj grad er mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn og unge selv er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet, mens 11 % af lederne svarer, at det i mindre grad kan lade sig gøre.
- **Tilgang til og regler for brug af skærme afholder nogle børn fra at komme.** 14 % af lederne svarer, at regler for brug af digitale medier i høj grad eller i nogen grad kan være med til at afholde børn og unge fra at komme i tilbuddet. 48 % af lederne svarer desuden, at de i deres tilbud ugentligt har digitale pædagogiske aktiviteter, mens 23 % af lederne angiver, at de i deres tilbud aldrig tilbyder sådanne aktiviteter.
- **Tilbuddenes samarbejde med skolerne er omfangsrigt, og de fleste ledere oplever, at det understøtter børnenes og de unges trivsel.** 94% af lederne svarer, at det pædagogiske personale har timer både i undervisning og fritids- eller klubtilbud. 97 % af disse ledere oplever, at det daglige samarbejde i undervisningen har en positiv understøttende betydning for børns og unges trivsel i fritids- og klubtilbud.
- **Fysiske rammer, åbningstider og personaleresourcer har betydning for, hvad børnene og de unge tilbydes.** 46 % af lederne svarer, at der i høj grad eller nogen grad er aktiviteter, de ikke kan tilbyde, fordi der er for lidt personale i tilbuddet. 61 % af lederne oplever i høj grad eller nogen grad, at der er aktiviteter, der er svære at gennemføre, fordi børnene eller de unge er i tilbuddet for kort tid til, at det kan lade sig gøre. Og 38 % af lederne oplever i høj grad eller nogen grad, at der er aktiviteter, de ikke kan gennemføre i deres fritids- eller klubtilbud, fordi de ikke har de nødvendige fysiske rammer og faciliteter til rådighed.

Nedenfor gennemgår vi de udvalgte hovedpointer fra spørgeskemaundersøgelsen. Hovedpointerne relaterer sig til fire kendetegn for kvalitet i fritids- og klubtilbud, som rapportens kapitler er struktureret efter. Kvalitetskendetegnene er baseret på forskning, undersøgelser og faglitteratur, der beskæftiger sig med kvalitet i fritids- og klubtilbud, og udarbejdet af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) i samarbejde med en række forskere.

Fritids- og klubtilbud vægter arbejdet med fællesskaber og relationer højt, men oplever stadig udfordringer med børn og unge, der står uden for fællesskabet

Arbejdet med fællesskaber og relationer er grundlæggende for det pædagogiske arbejde i fritids- og klubtilbud. Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af tilbuddene viser, at størstedelen af lederne vægter det pædagogiske arbejde med at udvikle børns og unges evne til at indgå forpligtende relationer og fællesskaber højt. 93 % af lederne har prioriteret dette formål som et af de tre vigtigste formål med arbejdet i tilbuddene. Et andet højt prioriteret formål er at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres uden for undervisningens rammer (valgt af 51 % af lederne).

Størstedelen af lederne (86 %) svarer, at der i deres tilbud er aktiviteter, der har til formål at etablere fællesskaber mellem nye børn og unge og den gruppe af børn og unge, der allerede går i tilbuddet. Lederne vurderer dog, at der er børn og unge i tilbuddene, der oplever udfordringer i mødet med fællesskaberne. Over halvdelen af lederne (60 %) svarer, at der inden for den seneste måned har været børn og unge, der har stået uden for fællesskabet i deres tilbud, og 8 % af lederne svarer, at der har været børn og unge i deres tilbud, der er blevet udsat for mobning inden for seneste måned. 43 % af lederne oplever, at der i høj grad eller nogen grad er børn og unge, der bliver udmeldt af tilbuddene, selv om lederne vurderer, at de kunne have glæde af at gå der.

En væsentlig del af arbejdet med relationer og deltagelse i fællesskaber handler om arbejdet med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaberne i fritids- og klubtilbuddene. I spørgeskemaundersøgelsen svarer 84 %, at de i en eller anden grad oplever, at der i dag er flere børn og unge i udsatte positioner i fritids- og klubtilbuddene, end der var for fem år siden, og 24 % oplever det i høj grad. En mindre del af lederne oplever at være nået langt med inklusionsopgaven. 27 % af lederne oplever i høj grad, at de lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i større eller mindre fællesskaber med andre børn og unge, og 32 % af lederne oplever, at de i høj grad lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i det samlede fællesskab mellem alle børn/unge og pædagogisk personale.

Tilbuddene lykkes i mindre grad med medbestemmelse

Medbestemmelse er et centralt element i fritids- og klubtilbud. Det handler om, at børnene og de unge oplever at blive hørt og at have indflydelse på det, der sker i tilbuddene. På den måde kan de blive klædt på til at mestre eget liv, tage ansvar og træffe beslutninger som en del af et lille demokrati i det store samfundsdemokrati. 71 % af lederne anser også netop det at udvikle børns/unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg som et centralt formål for tilbuddene.

Men når det kommer til at sikre medbestemmelsen i praksis, er det blot 30 % af lederne, der oplever, at der i høj grad er mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn og unge selv er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet. 11 % af lederne svarer, at det i mindre grad kan lade sig gøre.

Billedet ser noget anderledes ud, når vi ser på lederne oplevelse af at skabe et tilbud med fri tid for børn og unge. Størstedelen af lederne (87 %) svarer i undersøgelsen, at de nuværende rammer i høj grad giver mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn og unge har mulighed for at have fri tid, hvor børnene og de unge selv vælger, hvad de bruger tiden på.

Resultaterne viser også, at det kan have betydning for, i hvilken grad det er muligt at skabe et tilbud, hvor de unge har medbestemmelse, alt efter om tilbuddet ligger for sig selv, eller om de deler lokaler med en skole, så lokalerne både bliver brugt til undervisning og fritids- og klubtilbud. 43 % af lederne oplever, at de i høj grad kan skabe et tilbud, hvor børnene eller de unge er med til at bestemme, hvis tilbuddet ikke ligger på en skole. Det gør sig kun gældende for 25 % af de tilbud, der deler lokaler med skolen. 64 % af ledere af tilbud, der ikke ligger på en skole, oplever desuden, at de i høj grad kan tilbyde aktiviteter, der passer til børnenes og de unges interesser. 49 % af lederne for tilbud, der deler lokaler med skolen, svarer det samme.

Tilgang til og regler for brug af skærme afholder nogle børn fra at komme

Digitale medier og skærmb brug fylder meget i børns og unges hverdagsliv. Der er i undersøgelsen derfor fokus på at afdække tilbuddenes tilgange til og brug af mobiltelefoner, computere, tablets og andre skærme i pædagogisk praksis.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at det oftere er tilladt at bruge computere, tablets og andre skærme i tilbuddene, end det er tilladt at bruge mobiltelefoner. Omkring en fjerdedel af tilbuddene (26 %) tillader brug af mobiltelefoner. Andre skærme, såsom computere og tablets, er tilladt i 60 % af tilbuddene.

Næsten alle de tilbud, hvor det er tilladt at bruge skærme, har regler for, hvor meget og hvordan skærmene anvendes. Undersøgelsen viser også, at reglerne kan være med til at afholde børn og unge fra at komme i tilbuddet. 14 % af lederne svarer, at regler for brug af digitale medier i høj grad eller i nogen grad kan være med til at afholde børn og unge fra at komme i tilbuddet. Ser vi isoleret på tilbud for ældre børn og for unge, er andelen af ledere, der svarer det samme, højere. 24 % af lederne for disse tilbud svarer nemlig, at reglerne i høj grad eller nogen grad afholder børn eller unge fra at komme.

Resultaterne peger på, at der er stor forskel på, om tilbuddene anvender skærme i pædagogiske aktiviteter, fx spilcafé, digitale værksteder eller lignende. 48 % af lederne svarer, at de i deres tilbud ugentligt har digitale pædagogiske aktiviteter, mens 23 % af lederne angiver, at de i deres tilbud aldrig tilbyder sådanne aktiviteter.

Tilbuddenes samarbejde med skolerne er omfangsrigt, og de fleste ledere oplever, at det understøtter børnenes og de unges trivsel.

Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af fritids- og klubtilbud viser, at en stor del af tilbuddene arbejder tæt sammen med skolerne. Det viser sig bl.a. ved, at 77 % af lederne svarer, at de samarbejder med skolen enten ugentligt eller månedligt. En af samarbejdsfladerne er undervisningen.

94 % af lederne svarer, at det pædagogiske personale har timer både i undervisning og fritids- eller klubtilbud. Og 97 % af disse ledere oplever, at det daglige samarbejde i undervisningen har en positiv understøttende betydning for børns og unges trivsel.

Den tætte relation til skolen optræder også på andre måde i resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen. Flere ledere gør i kommentarer opmærksom på, at SFO ikke skal forstås som en adskilt del fra skolen, men at SFO derimod er en integreret del af skolen. Lederne fremhæver, at det er mere relevant at lave en opdeling mellem undervisning og fritid. Det betyder, at lederne i disse tilfælde ikke anser skolen som en samarbejdspartner, da de er en del af samme institution.

Fysiske rammer, åbningstider og personaleressourcer har betydning for, hvad børnene og de unge tilbydes

En af grundstenene i fritidspædagogikken er etableringen af fællesskaber båret af aktiviteter, som børn og unge selv er med til at bestemme ud fra deres egne interesser. Ser vi på aktiviteterne, der tilbydes, så er der både ligheder og forskelle i deres tilbud af aktiviteter. På tværs af tilbuddene er de mest udbredte aktiviteter brætspil, kortspil og lignende, idrætsorienterede aktiviteter og værkstedsaktiviteter (fx maling eller perleplader). Disse udbydes på ugentlig basis. Modsat er der meget stor forskel på, om der fx tilbydes musikaktiviteter eller drama. 18 % af lederne angiver, at de i deres tilbud aldrig tilbyder musikaktiviteter. Det samme gælder drama.

Undersøgelsen giver ikke mulighed for at svare på, hvorfor der er disse forskelle i udbuddet af aktiviteter. Vi har dog spurgt lederne ind til generelle barrierer for at skabe et tilbud af høj kvalitet. Ledernes besvarelser viser, at de strukturelle og fysiske rammer for fritids- og klubtilbuddene har betydning for både indholdet i og kvaliteten af, hvad ledere og pædagogisk personale har mulighed for at tilbyde i tilbuddene. Det drejer sig bl.a. om tilbuddenes åbningstider, hvor meget personale der er ansat, børnenes og de unges tilstedeværelse og de fysiske rammer både indendørs og udendørs.

Næsten halvdelen af lederne (46 %) svarer, at deres tilbud har fået udvidet deres åbningstider som resultat af, at skolerne har afkortet skoledagen. I den forbindelse svarer 50 % af de ledere, der har fået udvidet deres åbningstider, at de ikke har modtaget yderligere ressourcer til personaletimer sammen med de udvidede åbningstider.

Lederne peger også på, at antallet af pædagogisk personale i fritids- og klubtilbuddene kan have betydning for, hvad de kan tilbyde børnene og de unge. 46 % af lederne svarer, at der i høj grad eller nogen grad er aktiviteter, de ikke kan tilbyde, fordi der er for lidt personale i tilbuddet.

Ledernes besvarelser af spørgeskemaundersøgelsen kaster også lys over børnenes og de unges tilstedeværelse i tilbuddene. 61 % af lederne svarer, at der i høj grad eller nogen grad er aktiviteter, der er svære at lave, fordi børnene eller de unge er i tilbuddet i for kort tid til, at det kan lade sig gøre.

38 % af lederne oplever, at der i høj grad eller i nogen grad er aktiviteter, de ikke kan lave i deres fritids- eller klubtilbud, fordi de ikke har de nødvendige fysiske rammer og faciliteter til rådighed.

17 % af lederne svarer, at de indendørs faciliteter kun i mindre grad eller slet ikke understøtter et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet. 12 % svarer, at de i mindre grad eller slet ikke har de nødvendige udendørs faciliteter.

Perspektivering

Behov for at se nærmere på, om der er et gab mellem forventninger til fritidstilbuddene og betingelser for at drive tilbuddene

I Danmark har vi store forventninger til, hvilken rolle fritids- og klubtilbuddene kan spille i børns og unges trivsel og udvikling. Det italesættes som et sted, hvor børn og unge kan udvikle deres kreative evner, få en pause fra skærme og præstationspres, indgå i udviklende og forpligtende fællesskaber, blive demokratisk dannede mv. Og selvom fritids- og klubtilbuddene ikke er de eneste tilbud til børn og unge efter skole, så adskiller de sig fra hovedparten af de øvrige tilbud ved, at der er professionelt personale ansat i tilbuddene, og ved at det bærende element er samværet om aktiviteter, som børnene vælger, og ikke fx konkurrence.

Fritids- og klubtilbuddene har samtidig været under stor forandring de senere år. Åbningstiderne blev først indskrænket, for så mange steder igen at blive udvidet. Fritidshjem er mange steder lukket til fordel for SFO'er. Og SFO'er er i stadig stigende grad blevet en del af skolen.

I denne undersøgelse peger en gruppe af lederne på rammemæssige forhold, som vanskeliggør fritids- og klubtilbuddenes arbejde med at leve op til disse formål og skabe og sikre høj kvalitet i tilbuddene. Det handler bl.a. om de fysiske faciliteter, antal medarbejdere og antallet af timer, børnene er til stede. Undersøgelsen viser også tendenser til, at centrale elementer af fritids- og klubtilbuddene som medbestemmelse og inkluderende fællesskaber er udfordret. Samlet set tegner undersøgelsen et billede af, at ikke alle dele af virkeligheden i et fritids- eller klubtilbud står mål med formålet og de politiske ambitioner på området.

Der kan i lyset af undersøgelsen og de mange forventninger, der er til fritids- og klubtilbud, være behov for at se nærmere på, om fritids- og klubtilbuddene i dag har de rette betingelser for at leve op til de aktuelle forventninger, eller om der er behov for at justere eller prioritere i de forventninger, vi som samfund har. En justering eller fornyelse af, hvilken rolle fritids- og klubtilbuddene kan og skal spille fremadrettet kunne meget naturligt involvere børns og unges stemmer, når nu netop medbestemmelse er så vigtig en del af fritids- og klubtilbuddene.

Fritids- og klubtilbuddenes tætte samarbejde med skolen kan have betydning for det frirum, som tilbuddene kan udgøre for børn og unge

De senere år har der været øget opmærksomhed på børns og unges mistrivsel og den mulige sammenhæng, der er til præstationsorientering i de sociale sammenhænge, som børn og unge indgår i. Forskning peger på, at fritids- og klubtilbuddene har en særlig mulighed for at kunne skabe socialt samvær, der adskiller sig fra andre og mere præstationsorienterede arenaer, børn og unge begår sig i. Det kan de ved at have fokus på fri tid og medbestemmelse og ved at skabe et frirum, hvor der ikke er samme krav til og rammer for samvær som i undervisningen, dele af foreningslivet mv.

Denne undersøgelse viser, at der blandt lederne er fokus på at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres væk fra undervisningens rammer. Netop dette formål er det tredjehøjeste prioriterede formål med fritids- og klubtilbud blandt lederne.

Fritids- og klubtilbud som et særskilt pædagogisk miljø uafhængigt af skole og undervisning er under forandring, og der viser sig en tendens til, at skellet mellem undervisning og fritid bliver mindre. Med EVA's undersøgelse af kvalitet og indhold i fritids og klubtilbud fra 2018 kan vi se, at samarbejdet med skolen bliver intensiveret med skolereformen, og at det bl.a. skaber forvirring for børnene og de unge med hensyn til pædagogisk personales forskellige roller i hhv. skole og fritids- og klubtilbud (EVA, 2018). Det kan fx vise sig ved, at børns og unges frivillige deltagelse i aktiviteter, som er helt centralt i fritidspædagogikken, bliver udfordret af det pædagogiske personales deltagelse i undervisningen i skolen, hvor personalet eksempelvis kan stå fast på, at der er aktiviteter, som børn og unge skal deltage i og gøre. Nærværende undersøgelse viser tilsvarende, at undervisningen og fritids- og klubtilbud er kommet fysisk og samarbejds-mæssigt endnu tættere på hinanden. Størstedelen af tilbuddene ligger i dag på skolerne, og det pædagogiske personale deltager også i dag i høj grad i undervisningen. En gruppe ledere gør i spørgeskemaundersøgelsen desuden opmærksom på, at de ikke ser sig selv som samarbejdspartner med skolen, da de er del af samme institution, og understreger på den måde, hvordan skellet mellem skole og SFO bliver mindre og nogle steder helt forsvinder. De besvarelser blev ikke set ved EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud i 2018.

Samarbejdet mellem skole og SFO har en række fordele, bl.a. at lærere og pædagogisk personale samarbejder om de udfordringer, der måtte være ved børn og unges trivsel. Samtidig er der grund til at være opmærksom på, om tilbuddene formår at fastholde en position som et frirum til børn og unge, når skellet mellem fritids- og klubtilbud og skole er blevet mindre tydeligt. Det er ikke mindst vigtigt for børn og unge, der oplever udfordringer i skolen, og som kan drage fordel af et scenskift, hvor de bliver mødt og set med andre øjne i fritiden, så de udfordringer, der måtte være i undervisningen, ikke flytter med. Der kan også være behov for at se nærmere på, om netop dette tætte samarbejde med skolen er noget af det, der spænder ben for medbestemmelse.

Om datagrundlaget

Denne undersøgelse bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt SFO-, fritidshjems- og klubledere, som belyser de organisatoriske og indholdsmæssige rammer samt disse tilbuds pædagogiske arbejde belyst ud fra fire kendetegn for kvalitet i fritids- og klubtilbud. Spørgeskemaet er udsendt af Epinion på vegne af EVA til 1.722 ledere. Epinion har modtaget 683 besvarelser, og den opnåede svarprocent er dermed 40. Bortfaldsanalysen viser, at undersøgelsen er repræsentativ på regionsniveau, dvs. at når analyseudvalget sammenlignes med populationen på baggrund af spredning på tværs af regionerne, afviger analyseudvalget maksimalt med 2 procentpoint fra populationen. Da det ikke har været muligt at indhente yderligere baggrundsoplysninger om den samlede population af fritids- og klubtilbud i Danmark, har det ikke været muligt at foretage mere detaljerede test af dataudvalgets repræsentativitet. Læs mere om metode til dataindsamling i appendiks B.

2 Indledning

I Danmark er der lang tradition for, at børn og unge benytter sig af fritids- og klubtilbud efter endt skoledag. For de yngste børn gælder det skolefritidsordning (SFO) eller fritidshjem, og for de ældre er der andre fritidsordninger som fritidsklub og senere ungdomsklub. Derudover spiller foreningslivet med en lang række kultur- og idrætsaktiviteter også en rolle i mange elevers fritidsliv.

Både forskningsmæssigt og politisk er der i øjeblikket stor bevågenhed omkring børns og unges fællesskaber og trivsel. Det hænger sammen med de forandringer, der er sket de senere år, som bl.a. viser sig ved digitale mediers betydning for måden, børn og unge danner relationer og indgår i fællesskaber, samt et mindre fald i børns og unges deltagelse i forenings- og fritidstilbud (Kierkegaard m.fl., 2020; Ottosen m.fl., 2022).

Forskning peger også på et udpræget præstations- og accelerationspres i uddannelsessystemet samt en oplevelse af pres og øgede forventninger i fritidslivet (Katznelson m.fl., 2021, 2022). I den sammenhæng bliver der politisk og i debatten i øvrigt peget på fritids- og klubtilbud som en mulig løftestang til at tilbyde børn og unge inkluderende fællesskaber med mindre fokus på præstation (Politiken, 2023; BUPL, 2023). Samtidig spiller fritids- og klubtilbud en central rolle for arbejdet med udviklingen af børn og unges medbestemmelse, kreativitet og skabende evner samt generel deltagelse i fællesskaber og etablering af sociale relationer, hvilket bl.a. også er beskrevet i formålsbestemmelserne for fritids- og klubtilbud.

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) vil med denne undersøgelse bidrage med et opdateret vidensgrundlag om kvalitet og indhold i tilbuddene for at få mere viden om, hvilken rolle fritids- og klubtilbuddene spiller og kan spille i børnenes og de unges liv.

2.1 Formål med undersøgelsen

Formålet med denne undersøgelse er at bidrage med viden om børns og unges fritidsliv i danske fritids- og klubtilbud. Vi belyser dette ud fra et fokus på både indhold og kvalitet i tilbuddene. Undersøgelsen svarer på følgende undersøgelsesspørgsmål:

Hvordan arbejder fritids- og klubtilbud pædagogisk med børn og unge set i relation til de fire kendetegn for god kvalitet?

De fire kendetegn er:

- Kendetegn 1: Børn og unge har gode sociale relationer og indgår i fællesskaber.
- Kendetegn 2: Børn og unge har fri tid og medbestemmelse i hverdagen.
- Kendetegn 3: Pædagogisk personale indsamler og deler viden om børns og unges trivsel.
- Kendetegn 4: Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde.

2.2 Målgrupper

Målgruppen for rapporten er beslutningstagere på det politiske niveau både kommunalt og nationalt samt forvaltningerne i kommunerne. Derudover kan rapporten være relevant for ledere og pædagogisk personale i tilbuddene.

2.3 Metode

Undersøgelsen handler om indholdet i og kvaliteten af fritids- og klubtilbud (ca. 6-18 år), herunder hvordan tilbuddene aktuelt arbejder med at skabe kvalitet i den pædagogiske praksis under de nuværende vilkår. Undersøgelsen bidrager med viden fra lederperspektiv om kvalitet og indhold i tilbuddene.

Undersøgelsen består af to dele:

- En forundersøgelse med fokus på kendetegn for kvalitet i den pædagogiske praksis i fritids- og klubtilbud
- En spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

2.3.1 Forundersøgelse

Formålet med forundersøgelsen har været at opdatere de kendetegn for kvalitet i den pædagogiske praksis i fritids- og klubtilbuddene, der blev identificeret som led i EVA's undersøgelse med samme fokus fra 2018 (EVA, 2017; EVA, 2018). Arbejdet med at opdatere og beskrive kvalitetskendetegn har dannet grundlag for udarbejdelsen af spørgeskemaundersøgelsen og fungerer som en perspektivering til resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

Kvalitetskendetegnene er i nærværende undersøgelse blevet opdateret på baggrund af en gennemgang af ny relevant forskningslitteratur om fritids- og klubtilbud. Relevant litteratur og tilføjes til de eksisterende kvalitetskendetegn er blevet identificeret på baggrund af dialog med forskere og interessenter med særligt områdekendskab, herunder viden om fritids- og klubpædagogik. Formålet med at inddrage eksperter har været at kvalificere udvælgelsen af litteratur og give sparring i forbindelse med indkredsningen af kvalitetsparametrene. Derudover har vi foretaget søgninger på relevante databaser. Se appendiks C for beskrivelse af metode for litteratursøgningen.

Der er foretaget interviews med tre forskere med stor viden på området:

- Lektor Kirsten Elisa Petersen, Aarhus Universitet
- Lektor Lea Ringskou, Via University College Viborg
- Lektor Sofie Sauzet, Københavns Professionshøjskole.

Alle tre forsker i fritids- og klubtilbud og har et aktuelt overblik over forskning og viden på området.

Derudover er der foretaget interviews med repræsentanter for hhv. KL og BUPL. Interessenterne er repræsentanter for arbejdsgiverne og ansatte på området, og de har overblik og en samlet viden fra deres medlemmer om, hvad der rører sig på området, samtidig med at de indgår i politiske forhandlinger på området.

2.3.2 Spørgeskemaundersøgelse

Denne undersøgelse bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud, som belyser de organisatoriske og indholdsmæssige rammer samt disse tilbuds pædagogiske arbejde belyst ud fra fire kvalitetskendetegn. Spørgeskemaundersøgelsens population er samtlige kommunale SFO- og fritidshjemsledere samt ledere på fritidsklubber og ungdomsklubber. Undersøgelsen er afgrænset til at omhandle almenområdet, og vi ser derfor ikke på tilbud, der udelukkende henvender sig til specialområdet.

Undersøgelsen bidrager med viden om kvalitet og indhold set fra et lederperspektiv. Ledervinklen er valgt, fordi lederne er vurderet til at være den gruppe respondenter, der kan give det bedst mulige overblik over praksis på institutionsniveau, samtidig med at de har indblik i beslutningsprocesser og rammeforhold.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen bygger på 683 besvarelser. I forbindelse med spørgeskemaundersøgelsen er der udarbejdet et kontaktgrundlag på 1.722 ledere af tilbud, som modtog spørgeskemaet. Det har resulteret i en svarprocent på 40.

Der er indsamlet svar fra én leder pr. fritids- og klubtilbud. Ledere, som er ledere i mere end ét fritids- og klubtilbud, har derfor skullet besvare separate spørgeskemaer for hvert af disse tilbud. Se tabel 4, appendiks B, for svarfordeling afhængig af om de har børn og unge i indskoling, mellemtrin eller udskoling.

Der er udført en bortfaldsanalyse, hvor population og de faktiske besvarelser sammenlignes. Testen viser, at undersøgelsen er repræsentativ med hensyn til fordeling på region. I etableringen af datagrundlaget har det ikke været muligt på forhånd at identificere, om det enkelte tilbud indeholder tilbud til børn i indskolingsalderen, børn og unge i mellemtrinsalderen og/eller unge i udskolingsalderen. Det er derfor ikke muligt at påpege, hvorvidt spredningen blandt tilbud til de forskellige alderstrin er repræsentativ for populationen af tilbud. Se appendiks B for detaljeret beskrivelse af bortfaldsanalysen.

Indledning

Ud over denne rapport er der også udgivet en bilagsrapport med spørgeramme og frekvenser for alle spørgsmål samt et hæfte med de væsentligste pointer fra undersøgelsen.

3 Strukturelle forhold af betydning for kvalitet

Dette kapitel sætter fokus på de resultater, der knytter sig til strukturelle forhold, som kan have betydning for kvaliteten i tilbud.

De strukturelle forhold er ikke beskrevet som en del af kvalitetskendetegnene. Det betyder dog ikke, at de strukturelle forhold ikke er vigtige, og at de ikke kan have betydning for kvaliteten af den pædagogiske praksis i tilbud. I stedet drejer det sig om, at nogle strukturelle forholds betydning for kvaliteten er beskrevet mere udførligt end andre i litteraturen om fritidspædagogiske tilbud, men at de strukturelle forhold ikke fylder meget i den fremsøgte litteratur. På baggrund af den viden om strukturelle forholds betydning, der findes, suppleret med viden fra dagtilbuds- og skoleområdet har vi undervejs i de enkelte afsnit beskrevet, hvordan forholdene kan have betydning for indholdet i og kvaliteten af fritids- og klubtilbud. Vidensgrundlaget for kapitlet er at finde i litteraturboksen i slutningen af kapitlet.¹

Opsummering på strukturelle forholds betydning for kvalitet i tilbud

Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af fritids- og klubtilbud giver følgende indsigt i strukturelle forhold i tilbuddene:

Antal medarbejdere og børn/unge

Der er i gennemsnit 10,4 medarbejdere i tilbuddene og 167 børn eller unge. **Det gennemsnitlige antal børn eller unge pr. medarbejder er 16,1 børn**, hvis alle indmeldte børn eller unge benytter tilbuddet samtidig, og hvis alle medarbejdere er på arbejde.

Faciliteter

Lederne er mere tilfredse med de udendørs faciliteter sammenlignet med de indendørs faciliteter. 57 % af lederne oplever i høj grad, at de har de udendørs faciliteter, som de har brug for til at understøtte et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet, mens 38 % oplever det samme med hensyn de indendørs faciliteter.

¹ Kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud bygger på EVA's vidensopsamling om børn og unges brug af tilbud fra 2017 samt en opdateret litteratursøgning på udvalgte temaer (EVA, 2017).

Uddannelse i ledelse

59 % af lederne har uddannelse i ledelse. Samtidig har 80 % af lederne pædagogisk uddannelse.

Pris

Der er stor forskel på, hvad det koster at gå i fritids- eller klubtilbud. 4 % af tilbuddene svarer, at det er gratis, mens mere end 10 % af tilbuddene svarer, at det koster over 2.000 kr. om måneden at være indmeldt. Medianen for tilbuddene er 1.601-1.800 kr. om måneden. Dvs. at i 50 % af tilbuddene koster det 1.600 kr. eller mere. Den hyppigste pris for at være indmeldt er mellem 1.801 og 2.000 kr. om måneden.

Udvidede åbningstider

46 % af tilbuddene har oplevet udvidede åbningstider som resultat af, at skolerne afkortet skoledagen ved konvertering af hele eller dele af den understøttende undervisning til fx tolærerordninger. 50 % af disse tilbud svarer, at der ikke er fulgt yderligere ressourcer med deres udvidede åbningstid.

Pædagogisk uddannelse

82 % af lederne svarer, at over halvdelen af personalet har en pædagogisk uddannelse. Heraf svarer 17 %, at alle har en pædagogisk uddannelse.

Lederne oplever, at de nuværende rammer påvirker det fritidspædagogiske arbejde negativt på forskellige områder. 61 % af lederne oplever i høj grad eller i nogen grad, at der er aktiviteter, det er svære at lave, fordi tiden, fra børnene og de unge kommer, til de går, er for kort. Lederne oplever også, at der er aktiviteter, de ikke kan tilbyde, fordi der er for lidt personale i tilbuddet. 14 % oplever, at det i høj grad er en udfordring, mens 32 % oplever det i nogen grad.

3.1 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om strukturelle forhold

Spørgeskemaundersøgelsen afdækker følgende aspekter af strukturelle forholds betydning for kvalitet i tilbud:

- Antal ansatte og børn i tilbuddene
- Tilbuddenes fysiske rammer
- Økonomi
- Udvidede åbningstider i tilbud
- Ledernes uddannelse
- Personalets uddannelse
- Oplevede udfordringer med at skabe høj kvalitet.

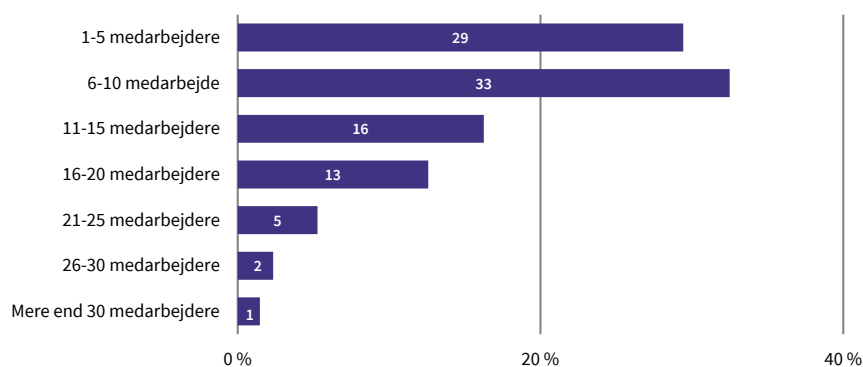
3.1.1 Der er gennemsnitligt over 10 ansatte i tilbud

Normering og gruppestørrelse er et af de strukturelle forhold, der kan have betydning for den kvalitet, som børn og unge møder i fritids- og klubtilbuddene. På både dagtilbuds- og skoleområdet har

forskning vist, at en høj normering og mindre gruppestørrelser kan have positiv effekt for børn og unge (Christoffersen, Højen-Sørensen & Laugesen, 2014). På dagtilbudsområdet kan højere normering og mindre gruppestørrelse bl.a. føre til en bedre kontakt mellem børn og voksne. Det handler om, at voksne tilbyder flere aktiviteter med fokus på udvikling, og at børn udviser bedre socialt samspil med hinanden. Viden peger også på, at en passende normering og ikke alt for store børnegrupper kan være befordrende for kvaliteten i tilbuddene (ibid.). Store grupper af børn eller unge og for få medarbejdere begrænser pædagogisk personales muligheder for at planlægge og udføre aktiviteter. Det kan bl.a. begrænse muligheden for at udføre aktiviteter, der tager udgangspunkt i børns og unges differentierede vilkår og behov. Samtidig kan for store børnegrupper føre til, at relationen mellem pædagogisk personale og børn/unge kan blive flygtig og overfladisk (Andishmand, 2017).

Figur 3.1 viser, hvor mange ansatte, der er i tilbuddene fordelt på intervaller af fem medarbejdere.

Figur 3.1
Hvor mange ansatte er der i jeres tilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor mange ansatte er der i [#tilbud]? Du skal ikke skelne mellem fuldtids- og deltidsansatte, men angive, hvor mange der i alt er ansat. Du skal ikke tælle dig selv med. Hvis du ikke kender det præcise antal, vil vi bede dig angive dit bedste skøn." N = 683.

Gennemsnitligt angiver lederne, at der er 10,4 medarbejdere i tilbuddene og 167 børn/unge. Det gennemsnitlige antal børn eller unge pr. medarbejder er 16,1. Det er, hvis alle indmeldte børn eller unge benytter tilbuddet samtidig, og alle medarbejdere er på arbejde.

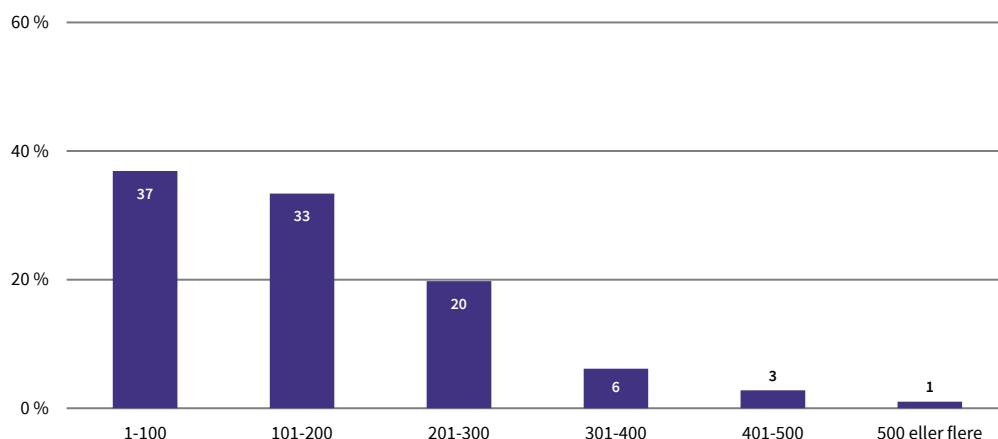
En præcis beregning af normering forudsætter, at man kan opgøre antal personaletimer i forhold til antal børne-/ungetimer i tilbuddet. Denne detaljeringsgrad er ikke tilgængelig i de foreliggende data, og tallet skal derfor ses som et forholdsvis groft skøn.

Et mere præcist tal for normering i praksis findes i VIVE's undersøgelse fra 2022, hvor normeringstallet 31. maj 2022 blev målt til at være 18,1 i fritids- og klubtilbud fra børnehaveklasse til og med 6. klasse (Mortensen, Lindebjerg, Nøhr, Vixø & Larsen, 2022).

3.1.2 Fritids- og klubtilbuddenes størrelse

Figur 3.2 viser størrelsen på fritids- og klubtilbuddene, ud fra hvor mange børn eller unge der er indmeldt i tilbuddet eller registreret som brugere af tilbuddet.

Figur 3.2
Hvor mange børn/unge er der i jeres tilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformålsformulering lyder: "Hvor mange børn/unge er der i jeres tilbud pr. 1. april 2023?" Ledernes besvarelser er samlet i kategorierne, som fremgår af tabellen. N = 683.

Figuren viser, at 37 % af tilbuddene højst har 100 indmeldte børn eller unge. Derudover har 33 % mellem 101 og 200 indmeldte. Dvs. at 70 % af fritids- eller klubtilbuddene højst har 200 indmeldte børn og unge. 20 % af tilbuddene har mellem 201 og 300 indmeldte, og 90 % af tilbuddene har 300 eller færre indmeldte børn og unge. 10 % af tilbuddene har over 300 indmeldte. I gennemsnit er der 167 indmeldte børn og unge i de 683 tilbud. Medianen for antallet af indmeldte børn og unge er 137, hvilket vil sige, at 50% af de adspurgte fritids- eller klubtilbud har 137 eller flere indmeldte børn og unge.

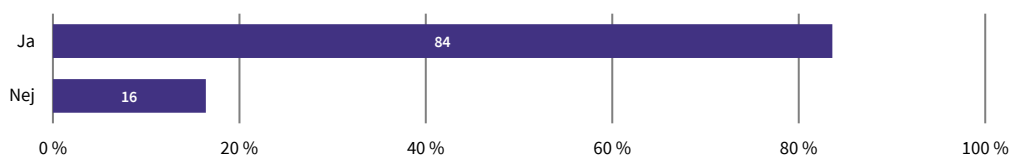
3.1.3 Fritidstilbud og skoler deler oftest fysiske rammer

De fysiske rammer er centrale i understøttelsen af samværet mellem børn, unge og voksne og samtidig for understøttelsen af aktiviteter og indhold i fritids- og klubtilbuddet. Det handler om at have rum og faciliteter, der passer til gruppen af børn og unge såvel som aktiviteter. De fysiske rammer forstået som bygninger og indretning af indendørs og udendørs rum har i dagtilbud betydning for børns aktivitetsniveau. Eksempelvis kan et stort indendørsareal og varierede udendørsarealer have betydning for aktivitetsniveauet ved at invitere til bevægelse og mange forskellige typer af aktiviteter og relationer. Det indvirker på børns deltagelsesmuligheder, der i denne sammenhæng kan være med til at fremme deres sundhed, trivsel, læring og udvikling. Det kan være svært for personalet i et fritids- eller klubtilbud at skabe et optimalt miljø for børn og unge, hvis de ikke har de tilstrækkelige lokaler i tilbuddet til at understøtte deres aktiviteter og pædagogiske praksis. Utilstrækkelige lokaler kan bl.a. gøre det svært at arbejde med kommunikation og fællesskaber. Dele af litteraturen på området peger på, at det kan have positiv betydning for børnenes og de unges

miljø, hvis fritids- og klubtilbuddet har egne bygninger uafhængigt af skolen (Boström & Augustsson, 2016; Lago, 2017). Det handler bl.a. om, at det kan være svært at justere lokalerne til tilbuddets behov, hvis lokalerne også bruges af skolen. I den situation kan det eksempelvis betyde, at det ikke er muligt at gemme kreative arbejder eller et set-up til leg fra dagen før. Samtidig kan det også være vigtigt for børn og unge, som ikke oplever at lykkes i skolen, at fritids- eller klubtilbuddet foregår i andre fysiske rammer.

Figur 3.3 viser, om tilbuddet ligger fysisk på en skole eller ej, og figur 3.4 viser, om tilbuddet, hvis det ligger på en skole, deler lokaler med skolen, dvs. om lokalerne fast bliver brugt til skole i løbet af skoledagen og derefter som tilbud.

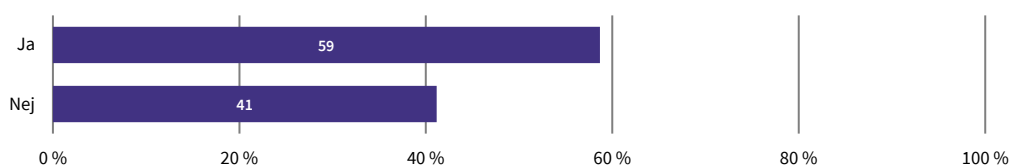
Figur 3.3
Ligger tilbuddet fysisk på en skole?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Ligger [#tilbud] fysisk på en skole?". N = 683.

Det er mest udbredt, at fritids- og klubtilbud ligger fysisk på skolens område (84 %), mens 16 % af tilbuddene ligger uden for skolens område.

Figur 3.4
Deler tilbuddet lokaler med skolen?

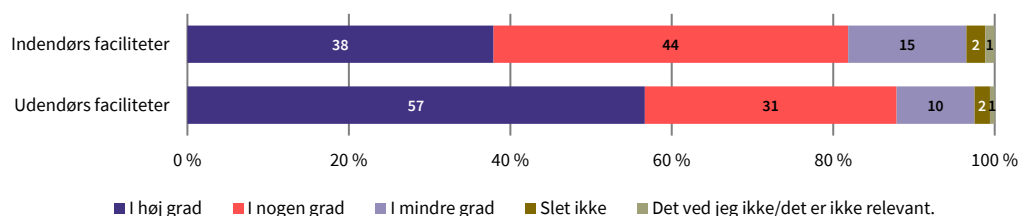
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Deler [#tilbud] lokaler med skolen? Dvs. at lokalerne fast bliver brugt til skole i løbet af skoledagen og derefter som tilbud." N = 571.

Ud af de 84 % tilbud, der fysisk ligger på skolen, angiver 59 %, at de deler lokaler med skolen, således at lokalerne bliver brugt både til undervisning og fritids- og klubtilbud.

Figur 3.5 viser lederens oplevelse af, om de indendørs og udendørs faciliteter understøtter et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet.

Figur 3.5

I hvilken grad oplever du, at I har de indendørs og udendørs faciliteter, som I har brug for?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "I hvilken grad oplever du, at I hos {#tilbud} har de indendørs faciliteter og fysiske rammer til rådighed, som I har brug for til at understøtte et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet?" og "I hvilken grad oplever du, at I hos {#tilbud} har de udendørs faciliteter og fysiske rammer til rådighed, som I har brug for til at understøtte et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet?" N = 683.

Lederne er mere tilfredse med de udendørs faciliteter sammenlignet med de indendørs faciliteter. Således svarer 57 % af lederne, at de udendørs faciliteter understøtter et pædagogisk læringsmiljø af høj kvalitet, mens 38 % oplever, at de indendørs faciliteter i høj grad understøtter kvaliteten. Omvendt er der også en andel på henholdsvis 12 % (udendørs) og 17 % (indendørs) af lederne, der svarer, at faciliteterne kun i mindre grad eller slet ikke understøtter det pædagogiske læringsmiljø.

3.1.4 Halvdelen af tilbuddene koster over 1.600 kr. om måneden

Prisen for en plads i fritids- og klubtilbud kan variere meget mellem kommuner. I spørgeskemaet er lederne blevet spurgt ind til prisen for, hvad det koster at have et barn eller en ung i deres fritids- eller klubtilbud. Medianen for tilbuddene er 1.601-1.800 kr. om måneden. Dvs. at det i 50 % af tilbuddene koster det over 1.600 kr.

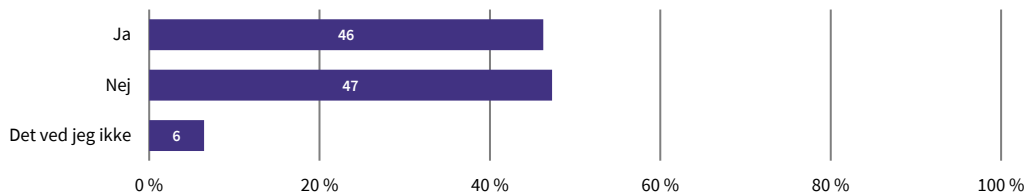
En opmærksomhed skal være på, at lederne kan have haft svært ved at svare på prisen for deres tilbud, hvis deres tilbud er målrettet forskellige aldersgrupper, da de er blevet bedt om at svare samlet for tilbuddet. Inden for et tilbud kan det variere, hvad det koster at gå i tilbuddet målrettet hhv. børn og unge indskolings-, mellemtrins- og udskolingsalderen. Det kan være en årsag til, at 10 % af lederne svarer, at de ikke ved det.

3.1.5 Næsten halvdelen af tilbuddene har udvidet åbningstid

Med folkeskolereformen fra 2013 blev pædagogers rolle i skolen ændret og udvidet som led i målet om at opnå en længere og mere varieret skoledag. Det betyder bl.a., at pædagoger kan varetage afgrænsede undervisningsopgaver i den fagopdelte undervisning i indskolingen, supplere og understøtte lærernes fagopdelte undervisning på alle klassetrin samt stå for den understøttende undervisning og deltage i planlægningen af alle disse aktiviteter (Folkeskoleloven, § 29-30). Fritids- og klubtilbud og skole er på den måde kommet tættere på hinanden. Det betyder også, at åbningstiden i tilbuddene blev kortere som følge af en længere skoledag.

Jf. § 16b, 16d og 16e har skolerne nu mulighed for at afkorte skoledagen ved brug af folkeskolelovens bestemmelser om konvertering af hele eller dele af den understøttende undervisning til fx tovoksenordninger. I figur 3.6 svarer lederne på, om muligheden for at afkorte skoledagen har ført til udvidede åbningstider i tilbuddet.

Figur 3.6
Har I udvidet jeres åbningstid?

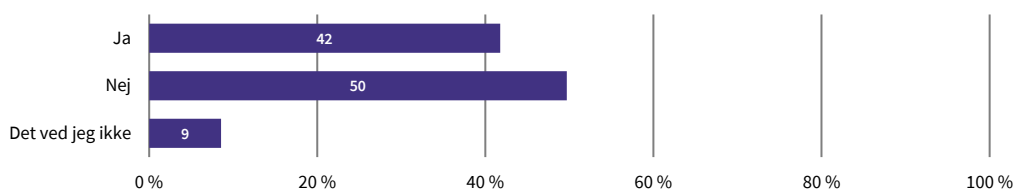

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Har I udvidet jeres åbningstid på grund af, at den/de tilknyttede skoler gør brug af folkeskolelovens §16b, 16d eller 16e? Jf. § 16b, 16d og 16e har skolerne mulighed for at afkorte skoledagen ved brug af folkeskolelovens bestemmelser om konvertering af hele eller dele af den understøttende undervisning til fx tovoksenordninger." N = 683.

46 % af lederne angiver, at de har udvidet åbningstiden som følge af, at skoledagen er blevet kortere, 47 % svarer nej, og 6 % "Det ved jeg ikke". De 46 %, der har udvidet åbningstiden, er efterfølgende blevet spurgt, om der er fulgt yderligere ressourcer med til den udvidede åbningstid (figur 3.7).

Figur 3.7
Er der fulgt yderligere ressourcer med jeres udvidede åbningstid?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Er der fulgt ressourcer til personaletimer med i forbindelse med jeres udvidede åbningstid i {#tilbud}?" N = 316.

Halvdelen af de tilbud, der har udvidet deres åbningstid, har ikke fået ekstra ressourcer efter ændringen. Figur 3.7 viser således, at der i 42 % af tilbuddene er fulgt ressourcer med til udvidelse af åbningstiden, mens 50 % svarer nej, og 9 % svarer "Det ved jeg ikke".

3.1.6 Betydningen af uddannelse og efteruddannelse

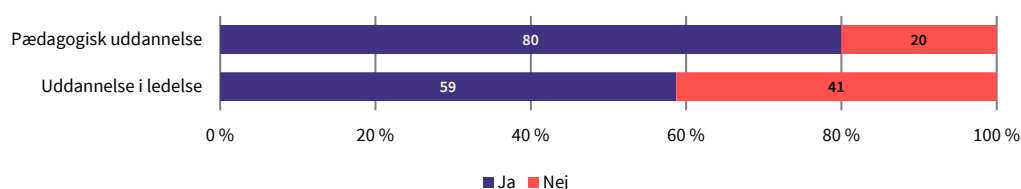
Der er endnu ikke produceret meget viden om betydning af uddannelse inden for det fritidspædagogiske område, men viden fra dagtilbudsområdet peger på, at uddannelse og efteruddannelse af

pædagogisk personale og ledelse i sammenhæng med andre strukturelle forhold kan skabe et bedre læringsmiljø og betyde, at pædagogisk personale har en mere positiv og støttende adfærd, og at børn har bedre kognitive og sociale kompetencer (EVA, 2017). Indsigter fra dagtilbud viser, at uddannelse og efteruddannelse øger kvaliteten af det pædagogiske arbejde ved at sikre løbende refleksioner over praksis. Det øger bl.a. børnenes læring og medfører færre konflikter i børnegruppen. På skoleområdet viser forskning, at efteruddannelse styrker den enkelte lærers viden og mulighed for at gennemføre en undervisning, hvor alle elever trives og har selvværd (Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, 2013).

3.1.7 Størstedelen af lederne er pædagogisk uddannede

Figur 3.8 viser en opgørelse over ledernes uddannelse inden for ledelse og pædagogik.

Figur 3.8
Leders uddannelse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

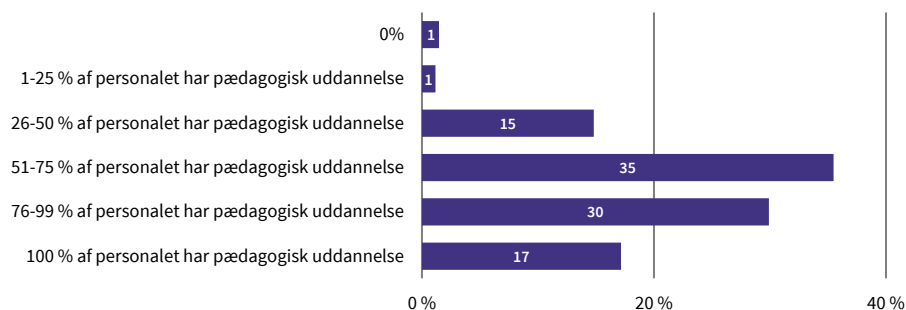
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Har du gennemført nedenstående uddannelser/kurser?" Respondenterne har skullet svare ved hver kategori af: (1) diplomuddannelse i ledelse, (2) masteruddannelse i ledelse, (3) pædagoguddannelse (herunder socialpædagog eller fritidspædagog), (4) læreruddannelse, (5) cand.mag./cand.scient. med pædagogikum, diplomuddannelse i pædagogik eller lignende, (6) uddannelse/kurser i pædagogisk ledelse, som ikke er en del af en diplom- eller masteruddannelse. Ved hver kategori har de haft mulighed for at svare "Ja, har taget hele uddannelsen", "Har taget enkelte fag/moduler", "Er i gang med", "Nej". I ovenstående figur er pædagogisk uddannelse udgjort af de ledere, der har gennemført hele uddannelsen, moduler/enkeltfag eller er i gang med en pædagoguddannelse eller cand.mag./cand.scient. med pædagogikum, diplomuddannelse i pædagogik eller lignende. Uddannelse i ledelse er udgjort af ledere, der har gennemført hele uddannelsen, moduler/enkeltfag eller er i gang med en diplomuddannelse i ledelse, en masteruddannelse i ledelse eller uddannelse/kurser i pædagogisk ledelse, som ikke er en del af en diplom- eller masteruddannelse. N = 683.

Over halvdelen af lederne (59 %) har uddannelse i ledelse. Samtidig har størstedelen af lederne (80 %) også pædagogisk uddannelse.

3.1.8 Personalets uddannelse

Figur 3.9 viser, hvor stor en andel af personalet der har en pædagogisk uddannelse, dvs. som pædagog eller pædagogisk assistent.

Figur 3.9
Andelen af pædagogisk uddannet personale i tilbuddene

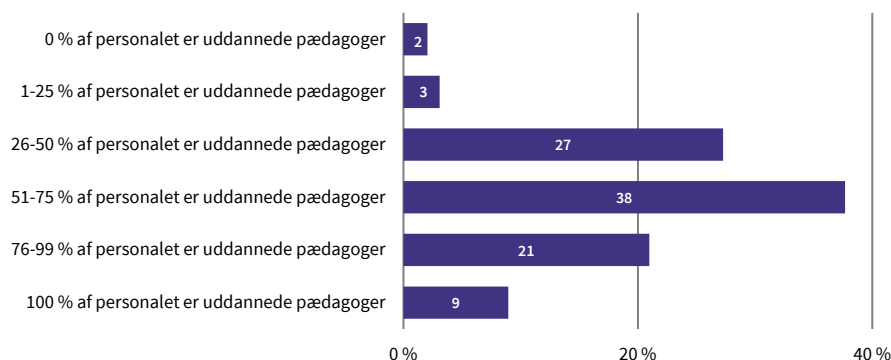
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor mange ansatte er der i {#tilbud} med følgende uddannelsesbaggrund? Du skal ikke skelne mellem fuldtids- og deltidsansatte, men angive, hvor mange der i alt er ansat. Du skal ikke tælle dig selv med. Hvis du ikke kender det præcise antal, vil vi bede dig angive dit bedste skøn." Lederne er blevet præsenteret for åbne svarfelter ud for hver kategori af: "Personale med pædagoguddannelse", "Personale med pædagogisk assistent uddannelse eller pædagogisk grunduddannelse", "Personale uden pædagogisk uddannelse". N = 683.

82 % af lederne svarer, at over halvdelen af personalet har en pædagogisk uddannelse, heraf svarer 17 %, at alle har en pædagogisk uddannelse. Omvendt er der også 2 % af tilbuddene, der ikke har nogen pædagogisk uddannede.

Figur 3.10 viser fordelingen, hvis vi udelukkende ser på personale med pædagoguddannelse.

Figur 3.10
Andelen af uddannede pædagoger i tilbuddene

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

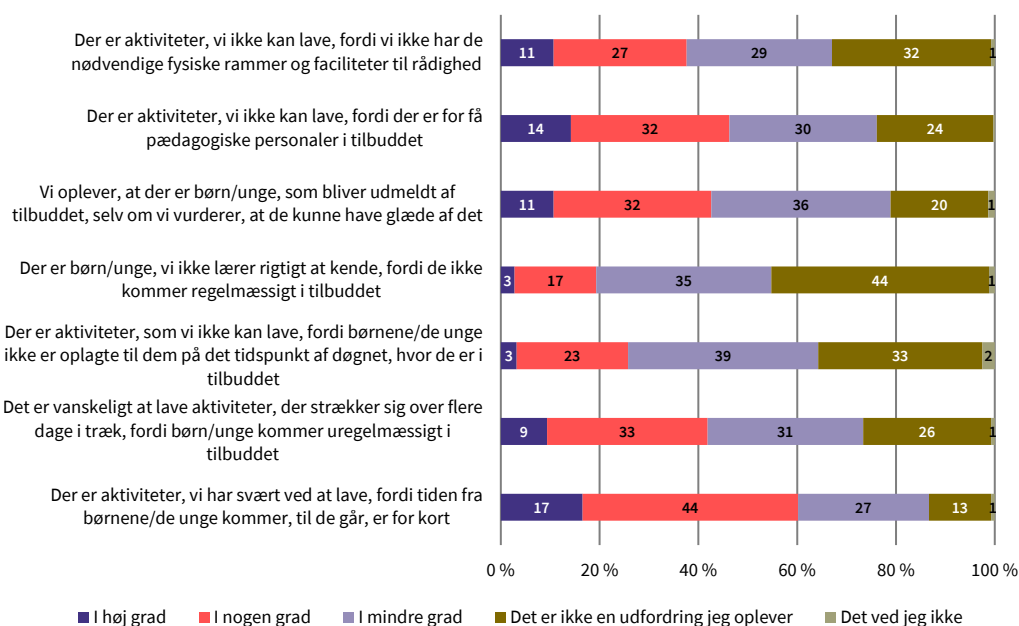
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor mange ansatte er der i {#tilbud} med følgende uddannelsesbaggrund? Du skal ikke skelne mellem fuldtids- og deltidsansatte, men angive, hvor mange der i alt er ansat. Du skal ikke tælle dig selv med. Hvis du ikke kender det præcise antal, vil vi bede dig angive dit bedste skøn." Lederne er blevet præsenteret for åbne svarfelter ud for hver kategori af: "Personale med pædagoguddannelse", "Personale med pædagogisk assistent uddannelse eller pædagogisk grunduddannelse", "Personale uden pædagogisk uddannelse". N = 683.

68 % af lederne svarer, at over halvdelen af personalet har en pædagoguddannelse, heraf svarer 9 %, at alle har en pædagoguddannelse. 2 % af tilbuddene har ikke pædagoger ansat.

3.1.9 Der kan være udfordringer med at skabe høj kvalitet

Strukturelle forhold kan som nævnt have betydning for den pædagogiske kvalitet, som ledere og personale kan tilbyde i fritids- og klubtilbuddene. Lederne er også blevet spurgt ind til, om der er strukturelle forhold eller andre omstændigheder, der har betydning for, hvilken kvalitet de har mulighed for at tilbyde i deres tilbud. Figur 3.11 viser, i hvor høj grad lederne oplever, at forskellige strukturelle rammer påvirker deres mulighed for at tilbyde aktiviteter og anden fritidspædagogisk kvalitet.

Figur 3.11
Oplever du, at følgende udfordringer påvirker din hverdag i tilbuddet og de muligheder, I har for at skabe et fritids- eller klubtilbud af høj kvalitet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvor høj grad oplever du, at følgende udfordringer påvirker din hverdag i tilbuddet og de muligheder, I har for at skabe et fritids- eller klubtilbud af høj kvalitet?". N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Som det fremgår af ovenstående figur, oplever lederne, at de nuværende rammer for det fritidspædagogiske arbejde påvirker arbejdet på flere forskellige områder. 88 % af lederne oplever, at der er aktiviteter, det er svære at lave, fordi tiden, fra børnene og de unge kommer, til de går, er for kort. Der er dog forskel på, hvor meget denne udfordring fylder for de adspurgte ledere. 17 % af lederne oplever, at det i høj grad er en udfordring, mens 44 % oplever det i nogen grad. 27 % oplever det i mindre grad. 13 % af lederne oplever ikke, at der er aktiviteter, som det er svært at lave af denne årsag.

Det er en mindre hyppig udfordring for lederne, at de ikke kan lave aktiviteter, der strækker sig over flere dage, fordi børn og unge kommer uregelmæssigt i tilbuddene. Her oplever 26 %, at det ikke er en udfordring, men omvendt er der også 9 %, der svarer, at dette i høj grad er en udfordring, og 33 %, der oplever, at det i nogen grad er en udfordring.

Resultaterne viser desuden, at 44 % af lederne ikke ser det som en udfordring at lære børnene eller de unge godt at kende, hvis børn og unge kommer uregelmæssigt i fritids- eller klubtilbuddet. 35 % af lederne oplever det i mindre grad. Kun 3 % af lederne oplever i høj grad, at dette er en udfordring.

Nogle andre væsentlige udfordringer, som lederne oplever på baggrund af de nuværende rammer, er, at der er aktiviteter, de ikke kan tilbyde, fordi der er for lidt personale i tilbuddet. Her oplever 14 % af lederne, at det i høj grad er en udfordring, mens 32 % af lederne oplever det i nogen grad. Derudover svarer henholdsvis 11 % og 32 % af lederne, at det i høj grad og i nogen grad er en udfordring, at der er børn og unge, der bliver udmeldt af deres tilbud, selvom de i tilbuddet vurderer, at børnene eller de unge kunne have gavn af at gå der. 11 % oplever i høj grad, og 27 % oplever i nogen grad, at der er aktiviteter, de ikke kan lave, fordi de ikke har de nødvendige fysiske rammer og faciliteter til rådighed.

Få af lederne oplever, at det i høj grad er en udfordring, at børnene og de unge ikke er oplagte, når de kommer i tilbuddet, og at det derfor påvirker, hvilke aktiviteter de kan lave.

Vidensgrundlag for kapitlet Strukturelle forhold af betydning for indhold og kvalitet

Kapitlet bygger på følgende referencer:

Andishmand, C. (2017). Fritidshem eller servicehem? En etnografisk studie av fritidshem i tre socioøkonomisk skilda områden. Gothenburg University (ph.d.-afhandling)

Boström, L., & Augustsson, G. (2016). Learning environments in Swedish leisure-time centres: (In) equality, 'schooling', and lack of independence. *IJREE—International Journal for Research on Extended Education*, 4(1), 19-20.

Brenton, F. (2012). A Literature Review of School Practices to Overcome School Failure. OECD Education Working Papers, No. 68, OECD Publishing, Paris.

Christoffersen, M. N., Højen-Sørensen, A. K., & Laugesen, L. (2014). Daginstitutionens betydning for børns udvikling: En forskningsoversigt. SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2013). Elever med særlige behov i almenskolen: Inklusion, trivsel og selvværd. Aarhus Universitet.

EVA (2017). Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning. Danmarks Evalueringsinstitut.

Frederiksson et al. (2013). Long-Term Effects of Class Size. I: *Quarterly Journal of Economics* 128 (1).

Kragh-Müller, G. & Ringsmose, C. (2015). Pædagogisk kvalitet i store og små daginstitutioner. En rapport om børns trivsel, læring og udvikling i store og små daginstitutioner. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.

KREVI (2012). Økonomi og faglig kvalitet i folkeskolen – hinandens modsætninger? KREVI.

Lago, L. (2017). "Var ska jag vara då?" – Om platsens betydelse för att skapa mening om fritidshem, förskoleklass och årskurs ett. Educare vol 2.

Leuven, E. & Løkken, S. (2017). Long term impacts of class size in compulsory school. Statistisk sentralbyrå, Norge.

Mortensen, N. P., Lindebjerg, N. H., Nøhr, K., Vixø, K., & Larsen, M. H. (2022). *Normeringer i fritidstilbud. Spørgeskemaundersøgelse om normeringen i danske fritidstilbud 31. maj 2022*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Rambøll & Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2014). *Forskningskortlægning. Undervisningsmiljø og trivsel*. Aarhus Universitet

Robinson, V. et al. (2009). School leadership and student outcomes: Identifying what works and why. Best Evidence Synthesis Iteration. New Zealand Ministry of Education.

Sommersel, H.B. et al. (2013). Kvalitet i barnehager i skandinavisk forskning 2006-2011: En systematisk forskningskartlegging. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

4 Formål og indhold i fritids- og klubtilbud

Dette kapitel giver et indblik i resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere i tilbuddene, der relaterer sig til formål og indhold i fritids- og klubtilbud.

I nedenstående boks fremgår en opsummering af de vigtigste pointer i kapitel 4.

Opsummering: Formål og indhold i fritids- og klubtilbud

Spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af tilbud giver et overblik over en række forskellige formål og indhold på fritids- og klubområdet.

Undersøgelsen viser, at:

93 % af lederne oplever, at **arbejdet med at udvikle børns og unges evne til at indgå forpligtende relationer og fællesskaber** er et af de tre vigtigste formål med tilbuddet.

71 % af lederne oplever, at **arbejdet med at udvikle børns og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg** er et af de tre vigtigste formål med tilbuddet.

51 % af lederne oplever, at **arbejdet med at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn og unge uden for undervisningens rammer** er et af de tre vigtigste formål med tilbuddet. En række aktiviteter fylder meget i hverdagen i tilbuddene. **De aktiviteter, som især fylder i tilbuddene, er brætspil og andre spil, samvær omkring eftermiddagsmad, leg med legetøj, idrætsorienterede aktiviteter og værkstedsaktiviteter.**

4.1 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen

I de efterfølgende afsnit viser vi på baggrund af resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, hvilke pædagogiske formål der ifølge lederne er de væsentligste. Derudover giver kapitlet et overblik over, hvilke aktiviteter der foregår i tilbuddene.

Fritids- og klubtilbud er organiseret på mange måder og går under forskellige betegnelser. Kommuner og private kan oprette og drive tilbuddene efter fire lovgrundlag, nemlig dagtilbudsloven, ungdomsskoleloven, folkeskoleloven og serviceloven. Private foreninger kan desuden oprette og

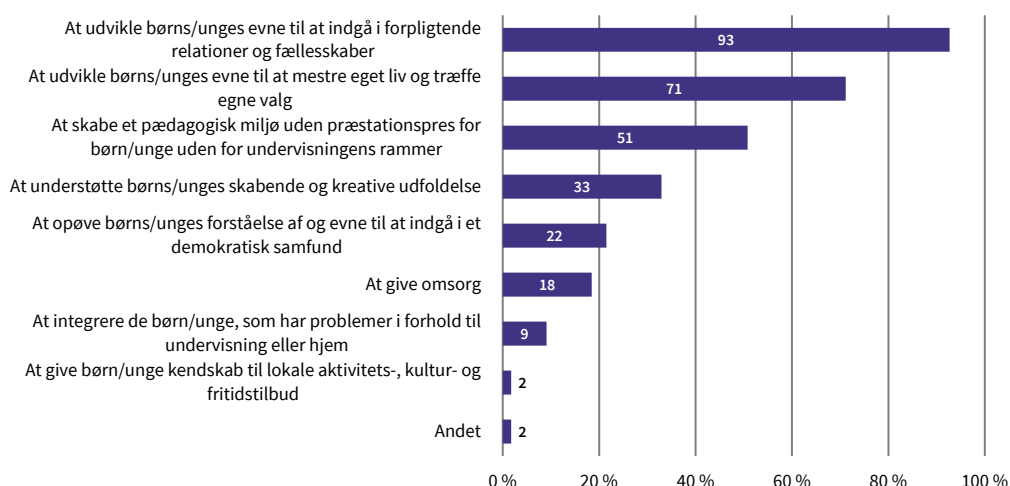
drive klubber efter lov om folkeoplysning. De lovgivningsmæssige rammer er beskrevet i overblikform i appendiks D.

4.1.1 Formål med tilbuddene

Figur 4.1 viser, hvilke formål lederne angiver som de væsentligste for tilbuddet. Det er med til at give overblik over, hvad lederne betragter som de mest centrale opgaver i arbejdet med børn og unge i deres fritid.

Lederne har skullet vælge de tre væsentligste udsagn i prioriteret rækkefølge. Ved hver enkelt udsagn er det angivet, hvor stor en andel af lederne der har valgt dette formål som et af de vigtigste formål med det pædagogiske arbejde i deres tilbud.

Figur 4.1
Hvilke tre formål er efter din mening de vigtigste i jeres pædagogiske arbejde i tilbuddet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformålsformulering lyder: "Nu kommer der nogle udsagn, der beskriver forskellige opfattelser af fritids- og klubtilbuds formål. Hvilke tre formål er efter din mening de vigtigste? Angiv første-, anden- og tredjeprioritet." Respondenterne har haft mulighed for at vælge tre formål som de mest væsentlige formål med arbejdet i deres fritids- eller klubtilbud. Figuren angiver derfor ved hvert enkelt formål andelen af de 683 ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med deres arbejde. N = 683.

Figuren viser, at det pædagogiske arbejde med etablering af og deltagelse i fællesskaber går igen på tværs af de tre formål, som flest ledere fremhæver som særligt vigtige formål med arbejdet i tilbuddet. Størstedelen af de adspurgte ledere (93 %) har peget på udvikling af børns og unges evner til at indgå i forpligtende fællesskaber som et af de tre væsentligste formål med det pædagogiske arbejde. 71 % af lederne peger på formålet om at udvikle børns og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg, og 51 % peger på, at det at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn og unge uden for undervisningens rammer er et af de væsentligste formål med det pædagogiske arbejde i deres tilbud.

Disse tre mest prioriterede formål er de samme, uanset om tilbuddene henvender sig til børn i indskolingsalderen, børn og unge i mellemtrinsalderen eller unge i udskolingsalderen.

Ser vi på de øvrige svarmuligheder, er der enkelte forskelle mellem typerne af tilbud, alt efter om tilbuddene er for børn/unge i indskolings-, mellemtrins- eller udskolingsalderen. Der er en væsentligt mindre andel af lederne i udskolingen (13 %), der vægter børns og unges kreative udfoldelse, sammenlignet med indskoling (35%) og mellemtrin (32%). Der er til gengæld en større andel af lederne i tilbud til unge i udskolingsalderen (35%), der ser det at understøtte evnen til at indgå i et demokratisk samfund som et af de vigtigste formål med tilbuddet sammenlignet med ledere fra tilbud målrettet børn i indskolingsalderen (20 %) og mellemtrinsalderen (19 %).

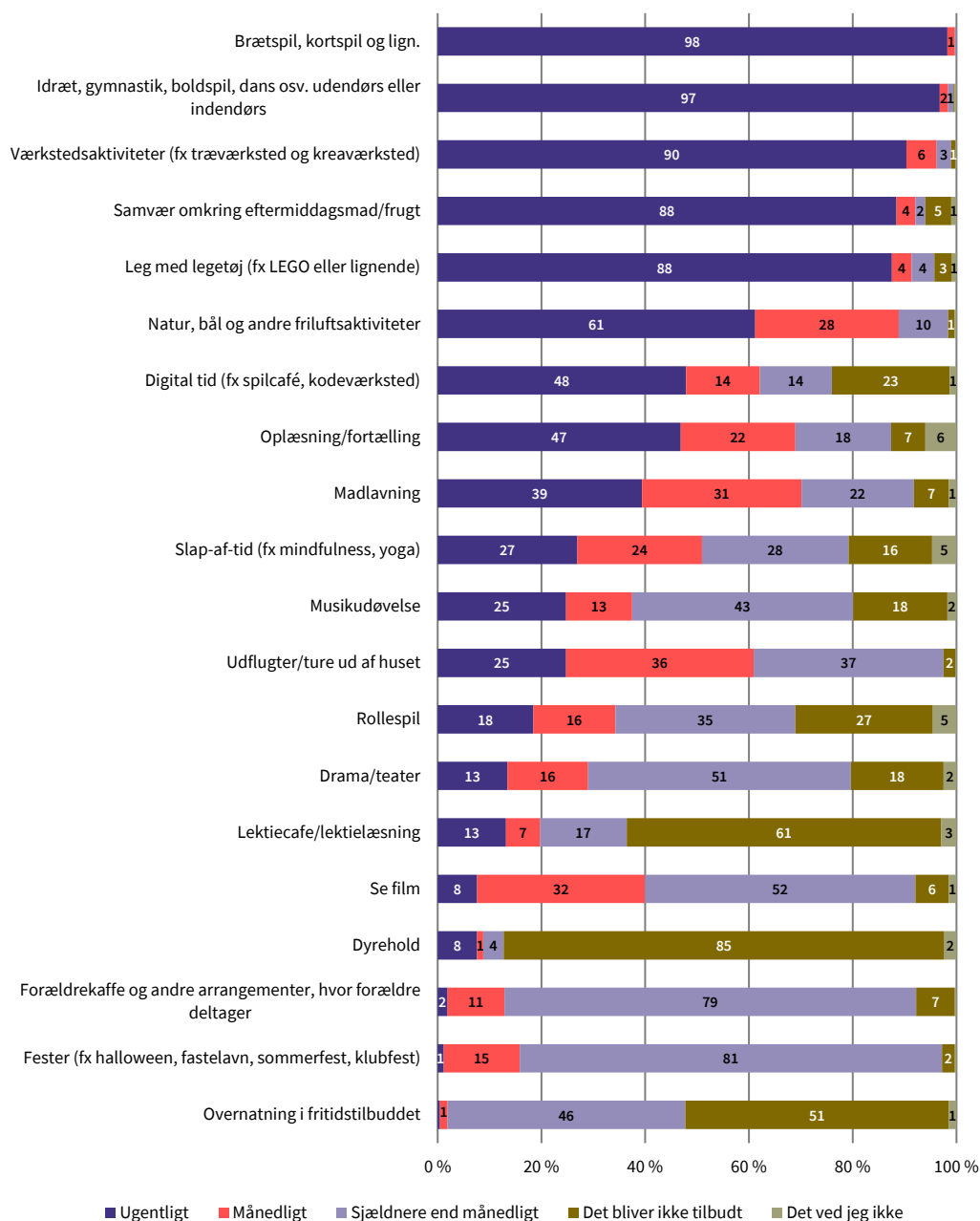
Der er også ledere, der peger på andre formål som de vigtigste i det fritidspædagogiske arbejde. 33 % af lederne peger på det at understøtte børns og unges skabende og kreative udfoldelse som et af de tre vigtigste formål med arbejdet. 22 % af lederne svarer, at arbejdet med at opøve børns og unges forståelse af og evne til at indgå i et demokratisk samfund er et af de vigtigste formål, og 18 % svarer arbejdet med at give omsorg til børn og unge. De tre forhold, som færrest ledere prioriterer, er arbejdet med at integrere børn og unge, som har problemer i forhold til undervisning eller i hjemmet, arbejdet med at give børn og unge kendskab til lokale aktivitets-, kultur og fritidstilbud og andre formål. I åbne beskrivelser i spørgeskemaet nævner lederne bl.a., at disse andre formål kan være:

- At arbejde med mangfoldige aktiviteter for at lade børn og unge opdage egne kompetencer på nye områder
- At tilbyde børn og unge et trygt og udviklende fritids- eller klubtilbud
- At sikre børns og unges sociale, faglige og personlige trivsel
- At se og anerkende børn og unge, så de føler sig værdsat.

4.1.2 Overblik over aktiviteter i tilbuddene

Mange tilbud er traditionelt set organiseret omkring en række aktiviteter, som børn og unge kan vælge at deltage i. Figur 4.2 viser en række aktiviteter, hvor lederen har skullet angive, hvor ofte de enkelte aktiviteter foregår i tilbuddet. De nævnte aktiviteter er med deltagelse fra personalet. Dette overblik over aktiviteter i tilbuddet giver et billede af, hvad der bliver tilbudt til børn og unge, og hvad pædagogisk personale mødes med børn og unge om i tilbuddene.

Figur 4.2
Hvor ofte foretager det pædagogiske personale sig følgende aktiviteter med børnene og de unge?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte foretager det pædagogiske personale i {#tilbud} sig følgende aktiviteter med børnene/de unge? Du skal ikke medregne perioder, der ligger i skoleferierne. Vi er både interesseret i aktiviteter, der er igangsat af personalet og aktiviteter igangsat af børnene/de unge selv – i begge tilfælde hvor personalet deltager." De forskellige kategorier i tabellen er samlet på baggrund af svarmulighederne: "Dagligt", "Et par gange om ugen", "Ca. en gang om ugen", "Et par gange om måneden", "Ca. en gang om måneden", "En gang i kvartalet", "Et par gange årligt", "Sjældnere", "Det bliver ikke tilbudt". N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 4.2 viser, at en række aktiviteter fylder meget i hverdagen. Vi kan bl.a. se, at brætspil, kortspil og lignende fylder meget i hverdagen i de fleste tilbud. 98 % af lederne svarer, at dette tilbydes ugentligt. Derudover svarer henholdsvis 97 % og 90 % af lederne, at idrætsorienterede aktiviteter og værkstedsaktiviteter tilbydes ugentligt. Samvær omkring eftermiddagsmad og leg med legetøj fylder også ugentligt i de fleste tilbud. Figuren viser også, at bl.a. friluftsaftiviteter, digital tid, oplæsning og madlavning fylder en del som ugentlige aktiviteter.

Andre resultater, der er værd at lægge mærke til, er, at der er stor forskel på, om der bliver tilbudt musikaktiviteter. Således angiver 25 %, at musik er en aktivitet, som børn, unge og voksne samles om på ugentlig basis, 13 % på månedlig basis, 43 % sjældnere end månedligt, og 18 % angiver, at det slet ikke bliver tilbudt. Et lignende billede gør sig gældende for drama. Digital tid bliver tilbudt på ugentlig basis for 48 %, men der er også 23 %, der ikke tilbyder det. I 61 % af tilbuddene er der aldrig aktiviteter omkring lektier, fx lektiecafé eller lektielæsning.

Ser vi på forskelle mellem tilbud målrettet børn og unge i hhv. indskolings-, mellemtrins- og udskolingsalderen, viser det sig, at leg med legetøj fylder mindre efterhånden, som der er ældre børn i tilbuddet (se appendiks E). Tilbud med ældre børn tager lidt oftere på ture ud af huset. Ligeledes fylder digital tid lidt mere, efterhånden som der er ældre børn i målgruppen. Der bliver holdt fester i 98 % af tilbuddene, men det foregår lidt hyppigere i de tilbud, der har de ældste børn og unge. Overnatning bliver tilbudt i 49 % af tilbuddene og foregår også hyppigere i tilbud, hvor der er ældre børn og unge.

5 Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Dette kapitel indledes med en præsentation af pointer fra forskning, der omhandler det fritidspædagogiske arbejde med sociale relationer og deltagelse i fællesskaber.

Derefter præsenterer vi resultater fra spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere i tilbuddene, der relaterer sig til sociale relationer og deltagelse i fællesskaber, og tegner på den baggrund et billede af, hvordan der bliver arbejdet med dette fokus i fritids- og klubtilbuddene.

I nedenstående boks fremgår en opsummering af de vigtigste resultater i kapitel 5.

Opsamling på sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at en væsentlig del af lederne oplever, at der er børn og unge, som står uden for fællesskabet i fritids- og klubtilbuddene, og en mindre andel oplever, at der er børn og unge, der bliver udsat for mobning i deres tilbud. Samtidig viser spørgeskemaundersøgelsen, at en stor del af tilbuddene arbejder fokuseret med aktiviteter, der har til formål at skabe fællesskaber mellem nystartede børn og unge, og dem, som har gået i tilbuddene i længere tid.

Størstedelen af lederne oplever, at der er kommet flere børn og unge i udsatte positioner i tilbuddene. 27 % oplever, at de i høj grad lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i større eller mindre fællesskaber med andre børn og unge, mens 32 % oplever, at de i høj grad får inkluderet børn og unge i udsatte positioner i tilbuddets samlede fællesskab i tilbuddet mellem alle børn/unge og personale.

Lederne fremhæver især idrætsorienterede aktiviteter, værksteds- og friluftaktiviteter, samvær samt brætspil og leg med legetøj som aktiviteter, der understøtter arbejdet med sociale relationer og deltagelse i fællesskaber. Også fester for børnene og de unge i tilbuddet og udflugter ud af huset fylder en del for lederne i denne sammenhæng.

Skærmb brug og skærmtid er blevet et væsentligt fokusområde i arbejdet med børnenes relationsdannelse og deltagelse i fællesskaber i fritids- og klubtilbud, i takt med at det fylder mere i børns og unges hverdagsliv. Det er oftere tilladt at bruge computere, tablets og andre skærme i tilbuddene, end det er tilladt at bruge mobiltelefoner. Det er samtidig oftere tilladt at bruge mobiltelefoner i tilbud til unge i udskolingsalderen, end det er i tilbud til de yngre aldersgrupper. Resultaterne viser, at tilbud, som tillader brug af mobiltelefoner, computere og andre skærme, ofte har regler for, hvor meget og hvordan skærmene må bruges i tilbuddene. 55 % af lederne svarer, at de slet ikke oplever, at

deres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets og andre skærme afholder børn eller unge fra at komme i deres tilbud. 14 % af lederne svarer, at regler for brug af digitale medier i høj grad eller i nogen grad kan være med til at afholde børn og unge fra at komme i tilbuddet. Ser vi isoleret på tilbud for ældre børn og for unge, er andelen af ledere, der svarer det samme, højere. 24 % af lederne for disse tilbud svarer nemlig, at reglerne i høj grad eller nogen grad afholder børn eller unge fra at komme.

5.1 Kvalitetskendetegn 1: Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Gode sociale relationer og fællesskaber handler både om barn-barn- og ung-ung-relationer og relationen mellem pædagogisk personale og barnet og/eller den unge. Det handler også om, at børn og unge har mulighed for at være sammen med deres venner og at få nye venner, og om at de lærer at omgås hinanden i fællesskaber med respekt for forskellighed.

Gode sociale relationer og det at være en del af fællesskaber er afgørende for, at børnene og de unge trives og har lyst til at komme i tilbuddene. Fritids- og klubtilbud kan være vigtige institutionelle sammenhænge, der giver mulighed for, at børn og unge kan blive en del af et fællesskab med andre børn, unge og voksne, og for unge mennesker uden et stort netværk kan fritids- og klubtilbud være et vigtigt sted at mødes og være en del af et socialt fællesskab.

Fællesskaber og sociale relationer er også afgørende for at støtte børn og unge i udsatte positioner og kan medvirke til, at tilbuddene får en kompensierende betydning for disse børn og unge. Personalet kan ved hjælp af aktivt relations- og inklusionsarbejde bidrage til at reducere sociale uligheder, marginalisering og medvirke til større deltagelse i andre dele af samfundslivet blandt børnene og de unge.

Digitale medier og skærmb brug kan fylde en del for børn og unge i fritids- og klubtilbud og have betydning for etablering af og inklusion i fællesskaber og relationer. Samtidig har anvendelsen af digitale medier og skærmb brug mulighed for at etablere fælles samværsformer under de rette forhold. Derfor kan det være en god ide, at det pædagogiske personale støtter børn og unge i deres brug af digitale og sociale medier i tilbuddet.

Ledere og pædagogisk personale spiller en central rolle med hensyn til at understøtte, at børn og unge knytter sociale bånd i deres fritids- og klubtilbud. Det gør de bl.a. ved at være i øjenhøjde med børnene og de unge og møde børnene og de unge, hvor de er, samt ved at drage omsorg og lytte aktivt uden at dømme. Det er også vigtigt, at pædagogisk personale er opmærksomme på, at deltagelsesmuligheder er divergerende for forskellige børn og unge, samt at personalet arbejder bevidst med børns og unges deltagelsesmuligheder og understøtter betingelser for lige deltagelse i børne- og ungefællesskaberne. Der er forskellige roller i at understøtte fællesskaber blandt børnene og de unge. Fx kan medarbejdere:

1. Facilitere aktiviteter på en måde, så børn og unge får lyst til at deltage og kan få øjnene op for nye mulige venskaber
2. Være opsøgende og have særlig opmærksomhed på et barn eller en ung i mistrivsel
3. Arbejde aktivt med at anerkende børns og unges ressourcer og bidrage til at bringe dem i spil
4. Være konfliktløser og hjælpe børn og unge med at forstå og løse konflikter og få dem til at få øje på hinandens intentioner
5. Støtte børn og unge i deres brug af digitale og sociale medier i tilbuddet, som under de rette forhold kan indgå i etableringen af samværsformer.

I de næste afsnit præsenterer vi resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, der relaterer sig til det fritidspædagogiske arbejde med sociale relationer og deltagelse i fællesskaber.

Vidensgrundlaget for kendetegn 1 er at finde i litteraturboksen sidst i dette kapitel.²

5.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Spørgeskemaundersøgelsen afdækker følgende aspekter af kvalitetskendetegnet Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber:

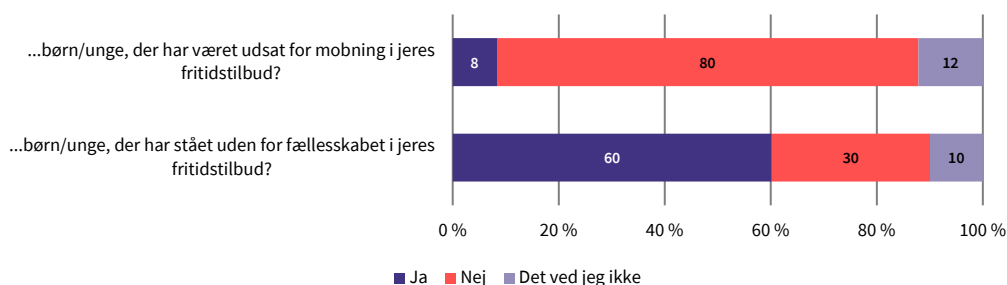
- Mobning og eksklusion i fritids- og klubtilbuddene
- Personalets arbejde med understøttelse af fællesskaber
- Det pædagogiske arbejde med børn og unge i udsatte positioner
- Aktiviteter, der understøtter pædagogisk arbejde med relationer og fællesskaber
- Skærmb brug og skærmtid.

5.2.1 I over halvdelen af tilbuddene har børn og unge stået uden for fællesskabet

For at opleve at trives socialt i de sammenhænge, et barn eller en ung indgår i, er det vigtigt, at man ikke oplever at stå uden for fællesskabet eller at blive udsat for mobning. Figur 5.1 viser, hvor mange af lederne der har oplevet, at der har været børn eller unge, der er blevet mobbet eller har stået uden for fællesskabet i tilbuddet inden for den sidste måned.

² Kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud bygger på EVA's vidensopsamling om børn og unges brug af tilbud fra 2017 samt en opdateret litteratursøgning på udvalgte temaer.

Figur 5.1
Har der inden for den seneste måned været...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "Har der inden for den seneste måned været børn/unge, der har stået uden for fællesskabet i [#tilbud]? At stå uden for fællesskabet er her defineret som børn/unge, der har svært ved og sjældent deltager i samspil med andre børn/unge eller i fælles aktiviteter" og "Har der inden for den seneste måned været børn/unge, der har været udsat for mobning i tilbuddet? Mobning er det, som sker, når en person over længere tid holdes ekskluderet af en gruppe fx af klassekammerater eller venner. Det kan fx ske ved, at personen ignoreres, holdes udenfor, bagtales, latterliggøres eller behandles nedværdigende." N = 683.

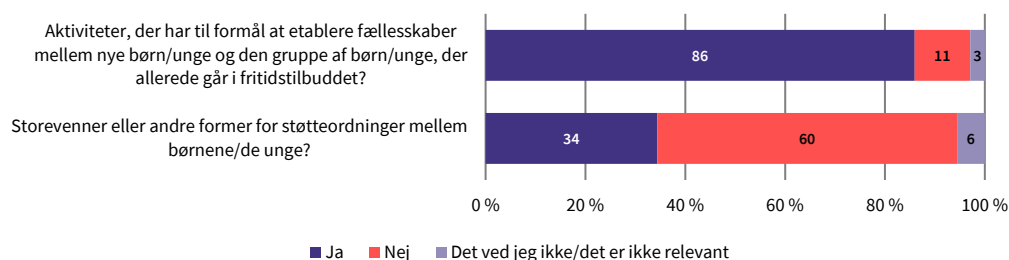
80 % af lederne svarer i spørgeskemaundersøgelsen, at de ikke har haft kendskab til børn eller unge, der er blevet mobbet i deres fritids- eller klubtilbud inden for den sidste måned. Mobning er i spørgeskemaet defineret som det, der sker, når en person over længere tid ekskluderes af en gruppe, fx af klassekammerater eller venner. Det kan fx ske ved, at personen ignoreres, holdes udenfor, bagtales, latterliggøres eller behandles nedværdigende. 8 % af lederne har oplevet, at et barn eller en ung er blevet mobbet i fritids- eller klubtilbuddet inden for sidste måned, mens 12 % af lederne svarer, at de ikke ved det.

Flere ledere oplever, at der er børn eller unge, der har stået uden for fællesskabet i deres fritids- eller klubtilbud inden for den sidste måned. 60 % af lederne oplever, at dette har været tilfældet, mens 30 % svarer, at det ikke har været tilfældet. 10 % af lederne svarer, at de ikke ved det.

5.2.2 Næsten alle fritids- og klubtilbud laver aktiviteter, der skal etablere nye fællesskaber

Fritids- og klubtilbud kan gøre brug af forskellige tiltag for at styrke nystartede børns og unges deltagelse i fællesskaber og etablering af sociale relationer i tilbuddet. Figur 5.2 illustrerer, om tilbuddene benytter sig af aktiviteter i arbejdet med nystartede børn og unge.

Figur 5.2
Benytter I jer af følgende initiativer for at understøtte fællesskaber for nystartede børn/unge i jeres tilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Benytter I jer af følgende initiativer for at understøtte fællesskaber for nystartede børn/unge i [#tilbud]?" N = 683.

Det fremgår af figur 5.2, at 86 % af lederne svarer, at de har aktiviteter i deres fritids- eller klubtilbud, der har til formål at etablere fællesskaber mellem nye børn og unge og den gruppe af børn og unge, der allerede går i tilbuddet. 11 % af lederne svarer, at de ikke har denne type aktiviteter i deres tilbud, og 3 % svarer, at de ikke ved det.

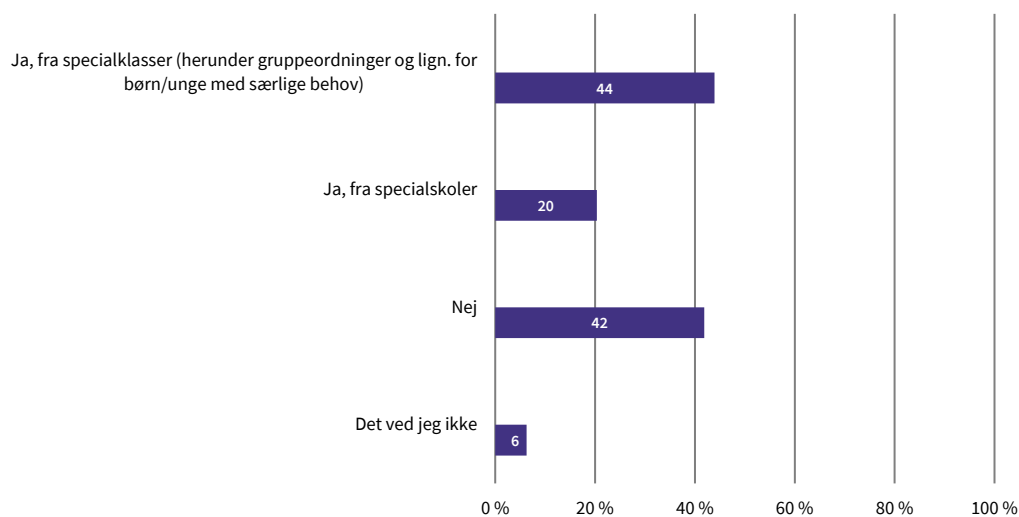
Selvom 86 % af lederne svarer, at de har aktiviteter med formålet at etablere fællesskaber og relationer for nystartede børn og unge, viser figuren samtidig, at det for blot 34 % foregår ved hjælp af storevenner eller andre former for støtteordninger mellem børnene og de unge. På den baggrund må vi antage, at en stor andel af fritids- eller klubtilbuddene arbejder med andre aktiviteter, der skal styrke relationen mellem de nystartede børn og unge i tilbuddet og de børn og unge, som har gået der i længere tid.

5.2.3 Børn og unge fra specialklasser eller specialskoler i tilbuddene

I nogle tilbud er det muligt for børn og unge fra specialklasser og specialskoler at være del af tilbuddet, mens det i andre tilbud ikke er muligt.

Figur 5.3 viser, om der som en del af målgruppen for tilbuddet hører børn eller unge fra specialklasser eller specialskoler.

Figur 5.3
Er der mulighed for, at børn/unge i specialklasser eller specialskoler kommer i jeres tilbud?

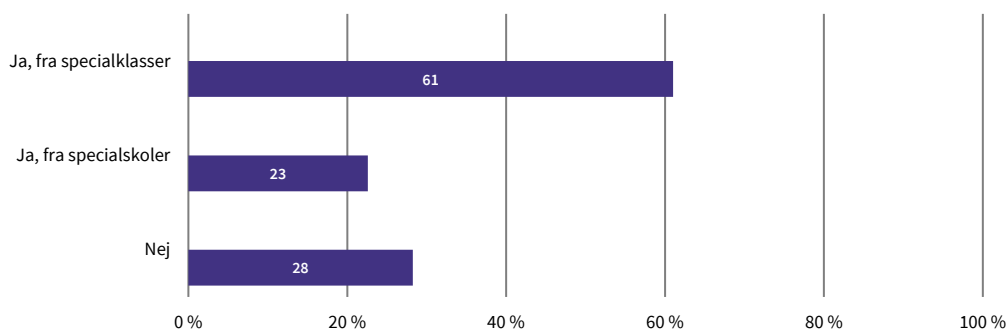
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformålsformulering lyder: "Er der mulighed for, at børn/unge i specialklasser eller specialskoler kommer i {#tilbud}? Angiv et eller flere svar." Da respondenterne har haft mulighed for at angive flere svar, summer figuren til mere end 100 %. Svarmulighederne "Nej" og "Det ved jeg ikke" udelukker muligheden for at angive andre svar, men det er muligt at svare "Ja, fra specialklasser..." og "Ja, fra specialskoler" på samme tid. N = 683.

42 % af lederne angiver, at de ikke modtager børn eller unge fra specialklasser eller specialskoler, og 6 % ved ikke, om der er mulighed for, at børn og unge fra specialtilbud kommer i deres fritids- eller klubtilbud. De resterende 52 % svarer, at de kan modtage børn eller unge fra specialklasser og/eller specialskoler.

Figur 5.4 viser, hvor stor en andel af de 52 % med mulighed for at modtage børn fra specialklasser eller specialskoler der på nuværende tidspunkt har børn eller unge fra denne målgruppe i tilbuddet.

Figur 5.4
Er der på nuværende tidspunkt børn/unge hos jer, der går i specialklasser eller specialtilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Er der på nuværende tidspunkt børn/unge hos jer, der går i specialklasser eller specialtilbud? Angiv et eller flere svar." N = 354.

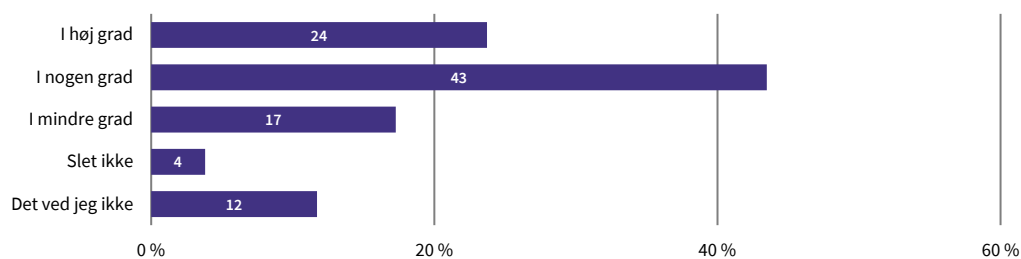
Figuren viser, at 28 % af tilbuddene ikke har børn eller unge fra specialklasser eller specialskoler, 23 % svarer, at de har børn eller unge fra specialskoler, mens 61 % har børn eller unge fra specialklasser. Andelen summer til mere end 100 %, da nogle tilbud kan have unge fra både specialklasser og specialskoler.

5.2.4 Størstedelen af lederne oplever at lykkes med inklusion af børn og unge i udsatte positioner

Det pædagogiske arbejde med fællesskaber og relationer er centralt for børn og unge i udsatte positioner, så børnene og de unge får den hjælp og støtte, de har behov for i forhold til at blive introduceret til nye fællesskaber og understøttet i muligheden for at etablere meningsfulde relationer med andre børn, unge og voksne.

Figur 5.5 viser, i hvilket omfang lederne af tilbuddene oplever, at der er flere børn og unge i udsatte positioner i tilbuddene.

Figur 5.5
I hvor høj grad oplever du, at der er flere børn/unge i udsatte positioner i jeres tilbud, end der var for fem år siden?

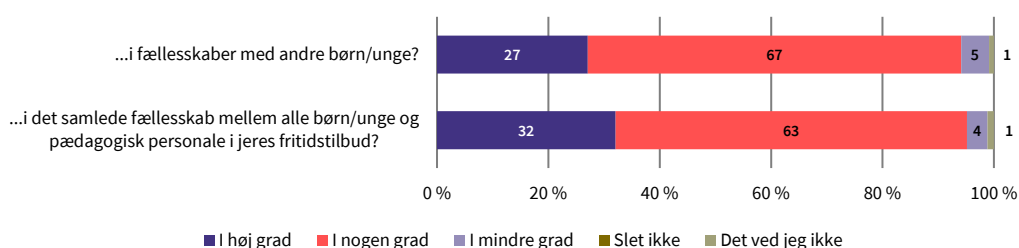
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvor høj grad oplever du, at der er flere børn/unge i udsatte positioner i [#tilbud], end der var for fem år siden? Udsathed dækker her over en sammensat gruppe af børn/unge, der eksempelvis kan være i en udsat position i tilbuddet på grund af familiemæssige og strukturelle faktorer, fysiske og psykiske funktionsnedsættelser eller andre faktorer, der gør, at de er i risiko for at stå uden for fællesskabet." N = 683.

Figur 5.5 viser, at 24 % af lederne i høj grad oplever, at der er flere børn og unge i udsatte positioner i deres fritids- eller klubtilbud, end der var for fem år siden, mens 43 % af lederne oplever det i nogen grad. 17 % af lederne oplever i mindre grad, at der er flere børn og unge i udsatte positioner. Kun 4 % af lederne svarer, at de slet ikke oplever, at der er kommet flere børn og unge i udsatte positioner. 12 % af lederne har svaret, at de ikke ved det.

Lederne er også blevet spurgt til, i hvilket omfang de vurderer, at de lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaberne i tilbuddene. Det gælder både inklusion i større eller mindre fællesskaber mellem børn og unge samt inklusion i det samlede fællesskab mellem børn, unge og det pædagogiske personale i hele fritids- eller klubtilbuddet. Figur 5.6 viser, i hvor høj grad lederne oplever, at de lykkes med denne pædagogiske opgave.

Figur 5.6
I hvor høj grad vurderer du, at I lykkes med at inkludere børn/unge i udsatte positioner...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "I hvor høj grad vurderer du, at I lykkes med at inkludere børn/unge i udsatte positioner i det samlede fællesskab mellem alle børn/unge og pædagogisk personale i [#tilbud]?" og "I hvor høj grad vurderer du, at I lykkes med at inkludere børn/unge i udsatte positioner i fællesskaber med andre børn/unge?" N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 5.6 viser, at størstedelen af lederne oplever, at de lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaberne i nogen grad. 67 % af lederne oplever, at de i nogen grad lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaber med andre børn og unge, og 63 % af lederne oplever, at de i nogen grad lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i det samlede fællesskab, der også inkluderer det pædagogiske personale. 32 % af lederne oplever, at de i høj grad lykkes med denne opgave. Ligeledes oplever 27 % af lederne, at de i høj grad lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaber med andre børn og unge. Ingen af lederne, der har deltaget i spørgeskemaundersøgelsen, oplever, at de slet ikke lykkes med at inkludere børn og unge i udsatte positioner i fællesskaberne i tilbuddene. En andel af lederne (henholdsvis 4 % og 5 %) svarer, at de lykkes i mindre grad.

5.2.5 Aktiviteter, der understøtter arbejdet med sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Personalets arbejde med aktiviteter for børn og unge er en stor del af det fritidspædagogiske arbejde i tilbuddene. I spørgeskemaundersøgelsen er lederne blevet bedt om at prioritere de tre vigtigste formål med det pædagogiske arbejde i deres fritids- eller klubtilbud ud fra otte forskellige formål med fritidspædagogisk arbejde. Tre af disse formål relaterer sig til kvalitetskendetegnet om sociale relationer og deltagelse i fællesskaber:

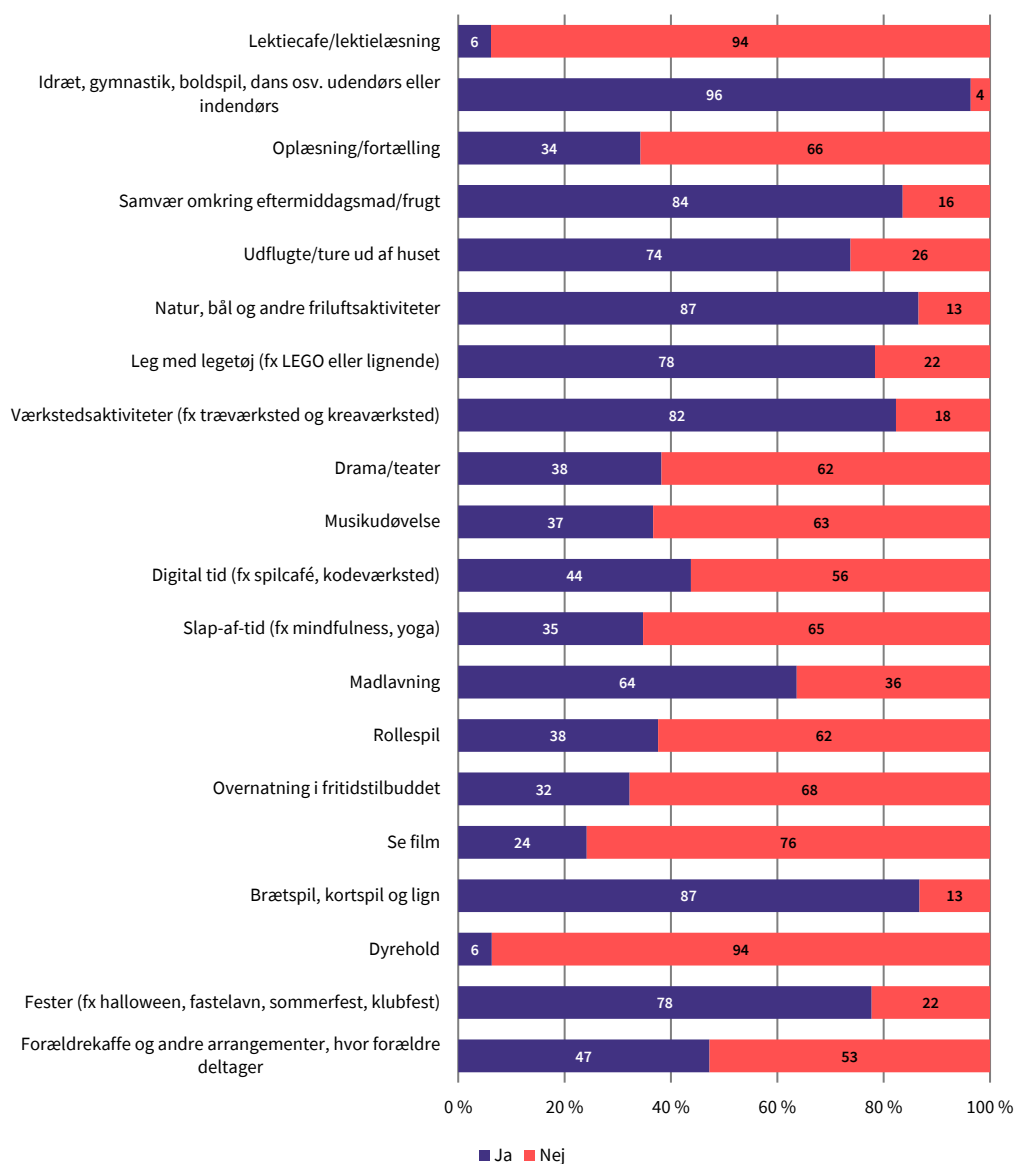
- At udvikle børns/unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber
- At integrere børn og unge, som har problemer i undervisningen eller hjemmet
- At give omsorg til børnene og de unge.

I de følgende afsnit gennemgår vi de tre formål i relation til aktiviteter i tilbuddene.

Idrætsaktiviteter, brætspil og friluftaktiviteter understøtter deltagelse i forpligtende relationer og fællesskaber

Figur 5.7 viser, hvor stor en andel af lederne, der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at udvikle børns og unges evner til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber.

Figur 5.7
Hvilke aktiviteter i jeres tilbud understøtter jeres formål om at udvikle børns/unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud, oplever du, understøtter jeres formål om at udvikle børns/unges evne til at indgå i relationer og fællesskaber?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 633.

De tre aktiviteter, som den største andel af ledere peger på, er:

1. Idrætsorienterede aktiviteter (96 %)
2. Brætspil og andre spil (87 %)
3. Friluft aktiviteter (87 %).

Store andele af lederne peger også på, at samværet omkring eftermiddagsmad (84 %) og værkstedsaktiviteter (82 %) understøtter udviklingen af børn og unges evne til at indgå i forpligtende relationer og fællesskaber. Derudover er fester, leg med legetøj og udfugter ud af huset nogle af de aktiviteter, som mange ledere nævner som aktiviteter, der understøtter det pædagogiske formål.

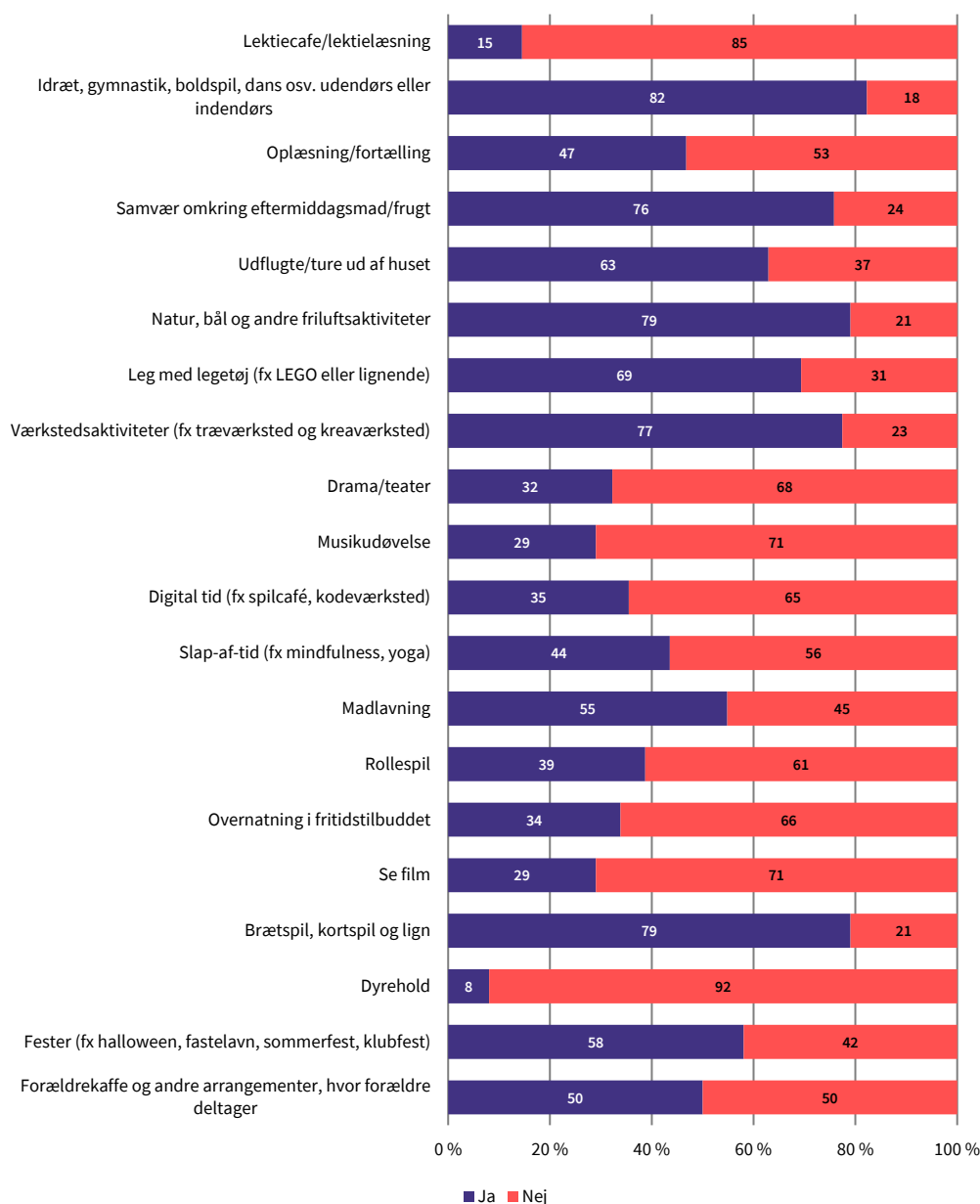
De aktiviteter, som færrest ledere peger på som aktiviteter, der understøtter børn og unges evne til indgå i forpligtende relationer og fællesskaber, er lektielæsning (6 %) og dyrehold (6 %), men derudover er der også en relativt lille andel af lederne, der peger på filmvisning, overnatning i tilbuddet, højtlesning, mindfulness, rollespil, teater og musikudøvelse som aktiviteter, der fokuserer på at styrke børnenes og de unges evne til at indgå i relationer og fællesskaber.

Idrætsaktiviteter, friluftaktiviteter og brætspil understøtter integrationen af børn og unge, som har problemer i undervisningen eller hjemmet

Figur 5.8 viser, hvor stor en andel af lederne der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at integrere børn og unge, som har problemer i undervisningen eller hjemmet.

Figur 5.8

Hvilke aktiviteter i jeres tilbud understøtter jeres formål om at integrere de børn/unge, som har problemer i forhold til undervisning eller hjem?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud oplever du understøtter jeres formål om at integrere de børn/unge, som har problemer i forhold til undervisning eller hjem?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 62.

De tre aktiviteter, som den største andel af ledere peger på er:

- Idrætsorienterede aktiviteter (82 %)
- Friluftaktiviteter (79 %)
- Brætspil og andre spil (79 %).

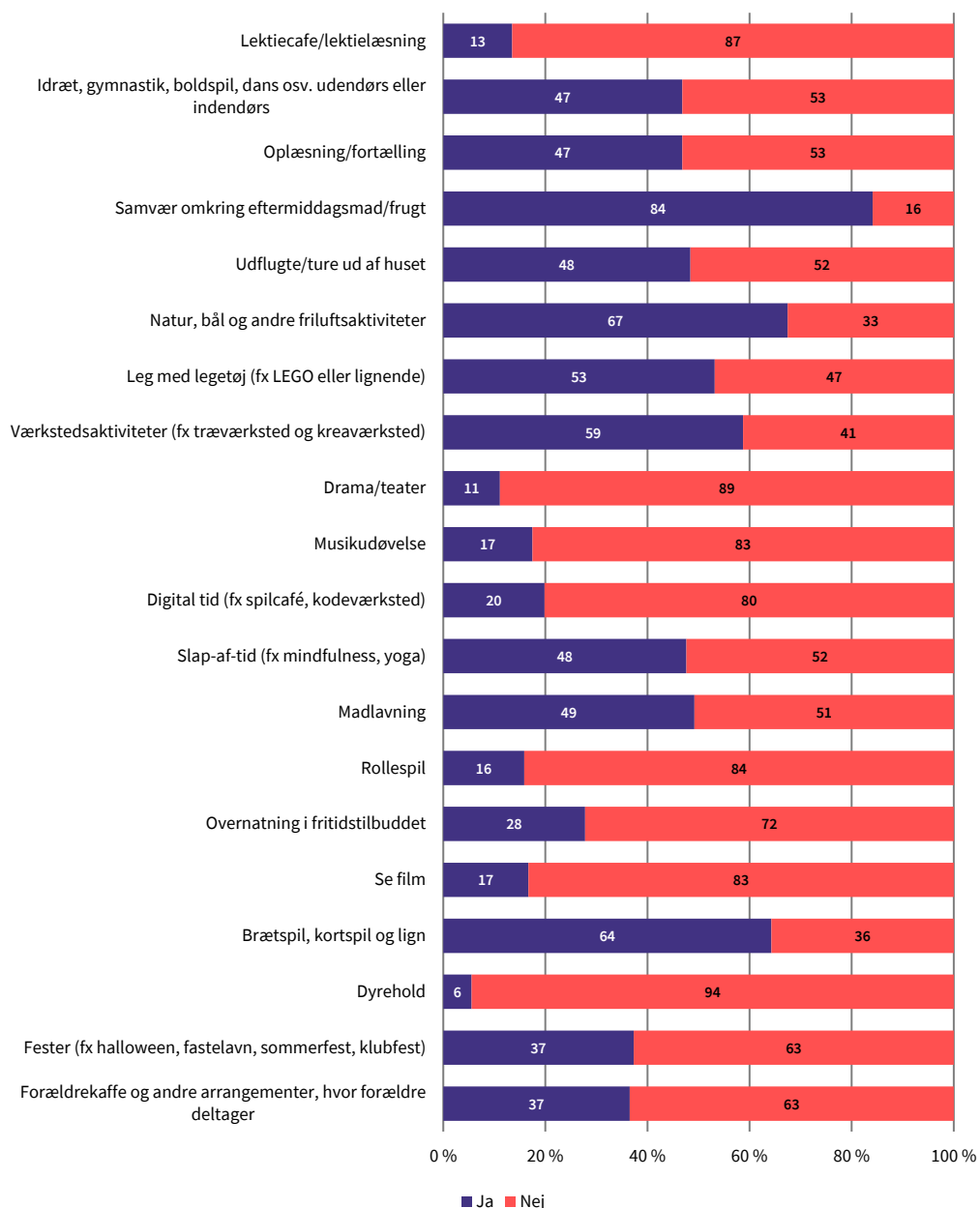
Store andele af lederne peger også på værkstedsaktiviteter (77 %) og samvær omkring eftermiddagsmaden (76 %). Derudover er det leg med legetøj, udflugter ud af huset, fester og madlavning, som over halvdelen af de ledere, som tilbyder disse aktiviteter i deres tilbud, vurderer understøtter dette pædagogiske formål.

Den aktivitet, som færrest ledere peger på som en aktivitet, der understøtter integrationen af børn og unge, der har problemer i forhold til undervisning eller hjemmet, er dyrehold (8 %). Personalet i tilbuddene har i denne sammenhæng heller ikke et stort fokus på lektielæsning, hvor kun 15 % svarer, at det understøtter dette pædagogiske formål.

Samvær omkring eftermiddagsmad, friluftaktiviteter og brætspil understøtter arbejdet med at give omsorg til børnene og de unge

Figur 5.9 viser, hvor stor en andel af lederne der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at give omsorg til børnene og de unge i tilbuddene

Figur 5.9
Hvilke aktiviteter i jeres tilbud understøtter jeres formål om at give omsorg?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud oplever du understøtter jeres formål om at give omsorg?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 126.

De tre aktiviteter, som den største andel af ledere peger på, er:

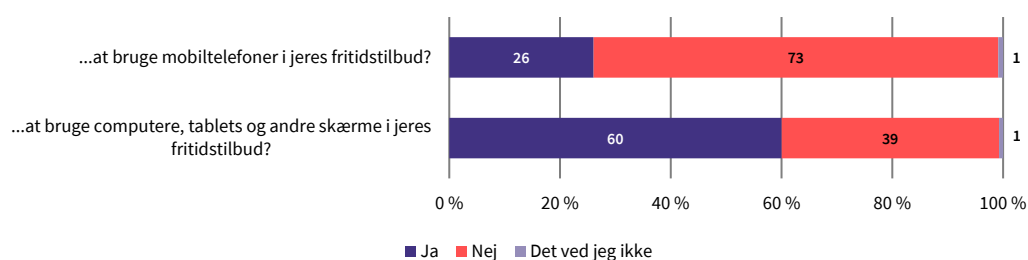
1. Samvær omkring eftermiddagsmaden (84 %)
2. Friluft aktiviteter (67 %)
3. Brætspil og andre spil (64 %).

Over halvdelen (59 %) af de ledere, som tilbyder disse aktiviteter, oplever, at værkstedsaktiviteter understøtter formålet. Lige under halvdelen af de ledere, der tilbyder aktiviteterne, oplever, at madlavning, mindfulness, udflugter, idræt og højtlesning har understøttet formålet om at give børnene og de unge omsorg, mens de befinder sig i deres fritids- eller klubtilbud.

5.2.6 Flere tilbud tillader computere og andre skærme end mobiltelefoner

I spørgeskemaundersøgelsen er lederne blevet spurgt ind til deres praksis omkring brug af mobiltelefoner og andre skærme i tilbuddene. Figur 5.10 viser, i hvilket omfang det er tilladt for børn og unge at bruge mobiltelefoner og andre skærme i tilbuddene.

Figur 5.10
Er det tilladt for børn/unge...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

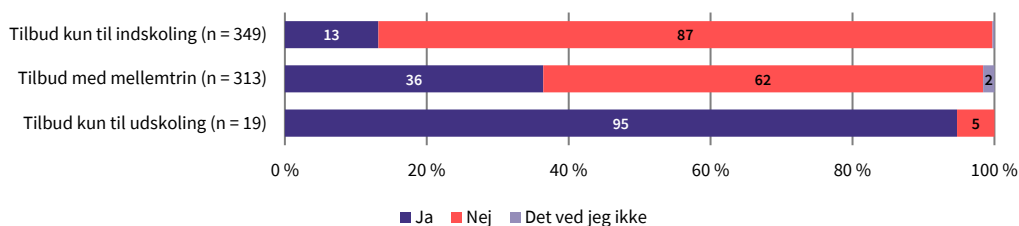
Note: De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "Er det tilladt for børn/unge at bruge mobiltelefoner i [#tilbud]?" og "Er det tilladt for børn/unge at bruge computere, tablets og andre skærme i [#tilbud]?" N = 683.

Som det fremgår af figur 5.10, er det tilladt at bruge mobiltelefoner i 26 % af tilbuddene, mens 73 % af tilbuddene har besluttet, at det ikke er tilladt at bruge mobiltelefoner. Figuren viser også, at en større del af tilbuddene tillader børnene og de unge at benytte andre skærme såsom computere og tablets. 60 % af lederne svarer, at det er tilladt at bruge computere, tablets og andre skærme i tilbuddet, mens 39 % af lederne svarer, at det ikke er tilladt.

Figur 5.10 viser, at der er forskel på, om børn og unge må bruge henholdsvis mobiltelefoner og andre skærme i tilbuddene. Mens over halvdelen af tilbuddene tillader brug af computere, tablets og andre skærme, er det kun omkring en fjerdedel af tilbuddene, der tillader brugen af mobiltelefoner.

I figur 5.11 og 5.12 nedenfor fremgår det, hvordan brugen af mobiltelefoner samt computere, tablets og andre skærme fordeler sig, alt efter om der er tale om tilbud til børn og unge i indskolings-, mellemtrins- eller udskolingsalderen.

Figur 5.11
Sammenhæng mellem tilladelse til brug af mobiltelefoner og type af tilbud

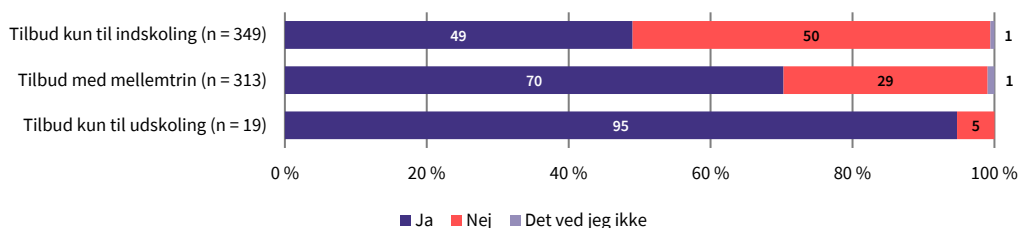

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Tabellen bygger på to spørgsmål for spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af SFO og tilbud. Det fulde spørgsmålsformulering for det første spørgsmål lyder "Er det tilladt for børn/unge at bruge mobiltelefoner i {#tilbud}?" med svarmulighederne "Ja", "Nej" og "Det ved jeg ikke". Formuleringen af det andet spørgsmål lyder: "Hvilke af følgende tilbud har I der, hvor du arbejder? Angiv et eller flere svar" med svarmulighederne "Tilbud til børn/unge i udskolingsalderen og evt. ældre (klub, ungdomsklub, SFO 3)", "Tilbud til børn i mellemtrinsalderen (fritidshjem, SFO 2, SFO 3, juniorklub, klub)", "Tilbud til børn i indskolingsalderen (fritidshjem, SFO 1)". Lederne har haft mulighed for at angive flere svar, fordi der er tilbud, som har tilbud til én aldersgruppe, to aldersgrupper og alle tre aldersgrupper. I ovenstående tabel har vi opdelt tilbuddene i tre kategorier: Tilbud udelukkende til børn i indskolingsalderen, tilbud med børn og unge i mellemtrinsalderen og tilbud udelukkende til unge i udskolingsalderen. Kategorien med børn og unge i mellemtrinsalderen indeholder altså både tilbud udelukkende til børn og unge i mellemtrinsalderen samt tilbud, der kombinerer tilbud til børn og unge i mellemtrinsalderen med tilbud til indskolingsalderen, udskolingsalderen eller begge dele.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 5.12
Sammenhæng mellem tilladelse til brug af computere, tablets og andre skærme og type af tilbud

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Tabellen bygger på to spørgsmål for spørgeskemaundersøgelsen blandt ledere af SFO og tilbud. Det fulde spørgsmålsformulering for det første spørgsmål lyder "Er det tilladt for børn/unge at bruge computere, tablets og andre skærme i {#tilbud}?" med svarmulighederne "Ja", "Nej" og "Det ved jeg ikke". Formuleringen af det andet spørgsmål lyder: "Hvilke af følgende tilbud har I der, hvor du arbejder? Angiv et eller flere svar" med svarmulighederne "Tilbud til børn/unge i udskolingsalderen og evt. ældre (klub, ungdomsklub, SFO 3)", "Tilbud til børn i mellemtrinsalderen (fritidshjem, SFO 2, SFO 3, juniorklub, klub)", "Tilbud til børn i indskolingsalderen (fritidshjem, SFO 1)". Lederne har haft mulighed for at angive flere svar, fordi der er tilbud, som har tilbud til én aldersgruppe, to aldersgrupper og alle tre aldersgrupper. I ovenstående tabel har vi opdelt tilbuddene i tre kategorier: Tilbud udelukkende til børn i indskolingsalderen, tilbud med børn og unge i mellemtrinsalderen og tilbud udelukkende til unge i udskolingsalderen. Kategorien med børn og unge i mellemtrinsalderen indeholder altså både tilbud udelukkende til børn og unge i mellemtrinsalderen samt tilbud, der kombinerer tilbud til børn og unge i mellemtrinsalderen med tilbud til indskolingsalderen, udskolingsalderen eller begge dele.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

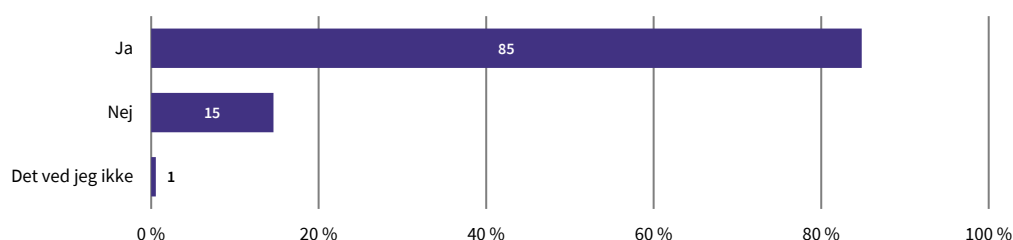
På baggrund af figur 5.11 og 5.12 kan vi se, at tilbud til børn i udskolingsalderen generelt er mest tilbøjelige til at tillade brug af mobiltelefoner og andre skærme. Figurerne viser, at jo ældre børn og unge der er i målgruppen for tilbuddene, jo større en andel af tilbuddene tillader skærmbrug. Gruppen af tilbud til unge i udskolingsalderen er væsentligt mindre end de andre grupper, og resultaterne for denne gruppe er derfor behæftet med en større usikkerhed.

De to figurer viser samtidig, at der er en større gruppe af tilbud til børn i indskolings- og mellemtrinsalderen, der tillader brugen af computere, tablets og andre skærm, end andelen af tilbud, der tillader brugen af mobiltelefoner. Mens kun 13 % af tilbuddene udelukkende til børn i indskolingsalderen tillader brugen af mobiltelefoner, tillader næsten halvdelen (49 %) brugen af computere, tablets og andre skærme. For tilbud med børn og unge i mellemtrinsalderen er det 36 % af tilbuddene, der tillader brugen af mobiltelefoner, mens 70 % af tilbuddene tillader brugen af computere, tablets og andre skærme. For tilbud med børn og unge i udskolingen tillader 95 % brug af mobiltelefoner, og ligeledes tillader 95 % brugen af computere, tablets og andre skærme.

Næsten alle tilbud har regler for brug af mobiltelefoner

Lederne af tilbud, hvor det er tilladt at bruge mobiltelefoner, er også blevet spurgt ind til, om de har etableret regler for brugen af mobiltelefoner i tilbuddet. Figur 5.13 viser, hvordan lederne svarer på dette.

Figur 5.13
Er der regler for brug for af mobiltelefoner i jeres tilbud?

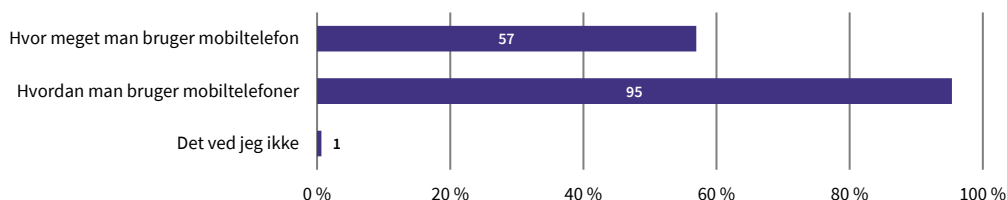

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Er der regler for brug for af mobiltelefoner i [#tilbud]?" N = 178.

Figuren viser, at størstedelen af de tilbud, der tillader brugen af mobiltelefoner blandt børn og unge, også har iværksat regler for brugen af mobiltelefoner. 85 % af lederne svarer, at de har regler for brugen af mobiltelefoner i deres tilbud. Figuren nedenfor illustrerer, hvorvidt reglerne om brugen af mobiltelefoner omhandler, hvor meget mobiltelefonerne må bruges, og hvordan mobiltelefonerne må bruges i fritids- eller klubtilbuddet.

Figur 5.14
Hvad omhandler reglerne for brug af mobiltelefoner i jeres tilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

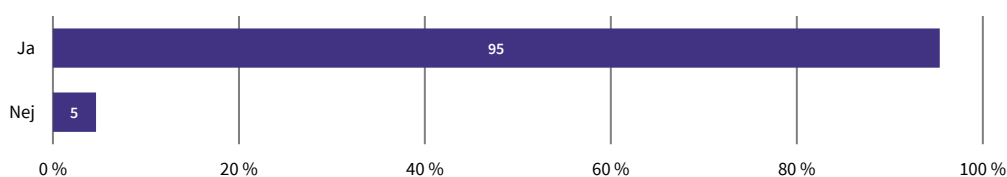
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Reglerne omhandler... Angiv et eller flere svar" med svarmulighederne "Hvor meget børn/unge bruger mobiltelefon (fx regel om antal minutter per dag)", "Hvordan børn/unge bruger mobiltelefoner (fx at mobiler er tilladt til bestemte aktiviteter, regler for fotografering og deling af billeder)" og "Det ved jeg ikke". N = 151.

Det fremgår af figuren ovenfor, at en stor del af reglerne omhandler, hvordan børnene og de unge må bruge deres mobiltelefoner i tilbuddet. Ud af de 151 ledere, der svarer, at de har regler for brugen af mobiltelefoner i deres tilbud, er det 95 %, der har regler for, hvordan mobiltelefoner må bruges. Det kan eksempelvis betyde, at mobiler er tilladt til bestemte aktiviteter, eller at der er regler for fotografering og deling af billeder. Over halvdelen af lederne (57 %) svarer også, at de har regler for, hvor meget børn og unge må bruge mobiltelefoner i fritids- eller klubtilbuddet. Det kan eksempelvis være regler for, hvor mange minutter børnene og de unge må bruge deres mobiltelefon om dagen.

Næsten alle tilbud har regler for brug af computere og andre skærme

Det er tilladt for børn og unge at bruge computere, tablets og andre skærme i 60 % af de tilbud, der har deltaget i denne undersøgelse. Figuren nedenfor viser, hvor stor en andel af disse tilbud der har etableret regler for brugen af computere, tablets og andre skærme.

Figur 5.15
Er der regler for brug af computere, tablets og andre skærme?

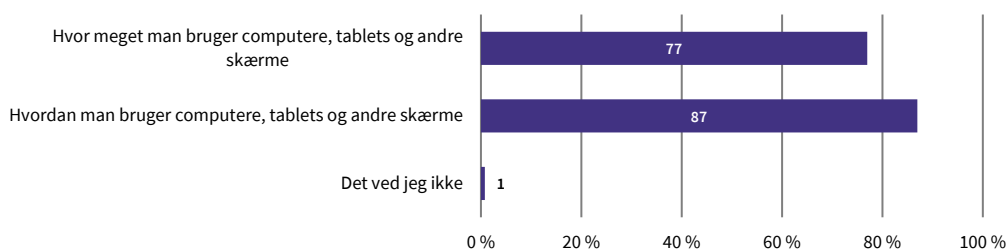
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Er der regler for brug af computere, tablets og andre skærme i {#tilbud}?" N = 410.

Ligesom det gjorde sig gældende ved brugen af mobiltelefoner i tilbuddene, svarer en stor del af lederne, at de har regler for brugen af computere, tablets og andre skærme i deres tilbud, hvis det er tilladt at bruge skærme i tilbuddet. 95 % af lederne svarer, at de har regler for brugen af skærme.

Figuren nedenfor viser, hvor stor en andel af disse tilbud der har regler for, hvor meget skærmtid børn og unge har i tilbuddene, og hvor stor en andel der har regler for, hvordan børn og unge bruger skærme i tilbuddene.

Figur 5.16
Hvad omhandler reglerne for brug af mobiltelefoner?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Reglerne for computere, tablets og andre skærme omhandler... Angiv et eller flere svar." Med svarmulighederne "Hvor meget børn/unge bruger computere, tablets og andre skærme (fx regel om antal minutter per dag)", "Hvordan børn/unge bruger computere, tablets og andre skærme (fx regler om at der skal være pædagogisk personale til steder, regler om hvad der må spilles, eller hvad der må søges på)" og "Det ved jeg ikke". N = 391.

Figur 5.16 viser, at 77 % af de tilbud, der har regler for brugen af computere, tablets og andre skærme, har regler for, hvor meget skærmtid børnene og de unge må have, når de er i deres tilbud. Samtidig har 87 % af tilbuddene regler for, hvordan de unge må bruge computere, tablets og andre skærme i tilbuddet. Det kan eksempelvis være regler om, at der skal være pædagogisk personale til stede, regler om, hvad der må spilles, eller regler for, hvad der må søges på.

35 % af tilbuddene har både regler for, hvor meget børnene og de unge må bruge computere, tablets og andre skærme, og hvordan de må bruge dem.

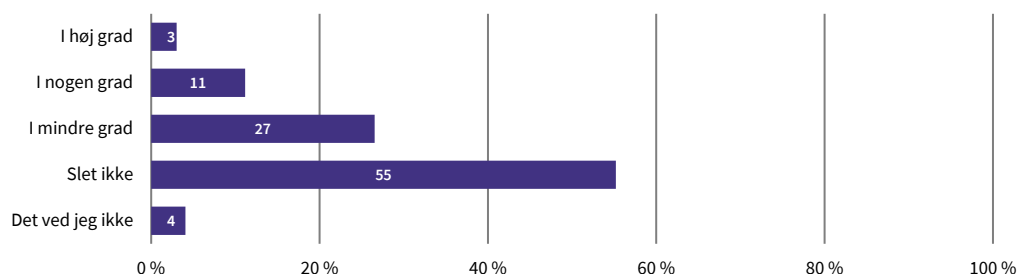
Ledernes besvarelser viser, at selvom det er tilladt at bruge skærme, computere og andre skærme i over halvdelen af tilbuddene, så er der en pædagogisk opmærksomhed på dette, i kraft af at der er etableret regler for skærmtid og/eller skærmbrug i langt de fleste af disse tilbud.

Regler for skærmbrug afholder nogle børn fra at komme

I spørgeskemaundersøgelsen er lederne af fritids- og klubtilbuddene blevet spurgt ind til, i hvilket omfang de oplever, at deres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets og andre skærme afholder børn og unge fra at komme i deres tilbud. Mobiltelefoner og andre skærme er en stor del af børns og unges hverdag, og begrænsninger for brugen af dem kan derfor potentielt have betydning for deres lyst til at benytte sig af fritids- og klubtilbuddet. Figuren 5.17 viser, i hvor høj grad lederne oplever, at dette er tilfældet.

Figur 5.17

Oplever du, at jeres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets eller andre skærme afholder børn/unge fra at komme i jeres tilbud?

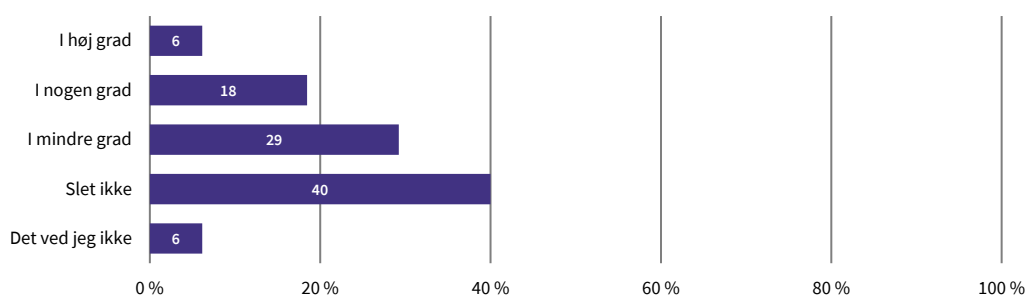
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Oplever du, at jeres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets eller andre skærme afholder børn/unge fra at komme i [#tilbud]?" N = 663.

Over halvdelen af lederne (55 %) svarer, at de slet ikke oplever, at deres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets og andre skærme afholder børn eller unge fra at komme i deres tilbud. 27 % af lederne oplever i mindre grad, at det afholder børnene eller de unge fra at komme. Samlet er det altså 82 % af lederne, der oplever, at det i mindre grad eller slet ikke er årsag til, at børnene eller de unge ikke dukker op i tilbuddet. Samtidig oplever henholdsvis 11 % og 3 %, at regler for skærmbrug i nogen grad og høj grad afholder børnene eller de unge fra at komme i tilbuddet. Det kunne antages, at dette hænger sammen med den store andel af tilbud til børn i indskolingsalderen, hvor børn i mindre grad har mulighed for at blive væk fra tilbuddet på grund af regler om skærmbrug. Figur 5.18 viser fordelingen uden tilbud med børn i indskolingsalderen.

Figur 5.18

Tilbud uden børn i indskolingsalderen: Oplever du, at jeres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets eller andre skærme afholder børn/unge fra at komme i jeres tilbud?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Oplever du, at jeres regler for brug af mobiltelefoner, computere, tablets eller andre skærme afholder børn/unge fra at komme i [#tilbud]?" Tabellen er baseret på besvarelser fra ledere, der ikke er leder af tilbud til børn i indskolingsalderen. N = 65.

For tilbud uden børn i indskolingsalderen svarer 69 % af lederne, at reglerne slet ikke eller i mindre grad opleves som årsag til, at børnene og de unge ikke dukker op i tilbuddet. For gruppen uden tilbud til børn i indskolingsalderen svarer i alt 24 %, at det afholder børnene og de unge fra at komme. 6 % svarer ”I høj grad”, mens 18 % svarer, at de oplever det i nogen grad.

Vidensgrundlag for kapitlet Sociale relationer og deltagelse i fællesskaber

Kapitlet bygger på følgende referencer:

- Ambst-Thomsen, P. (2013). Klubfeltets uundværlige indsats. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringsen.
- Ankerstjerne, T. (2010b): Fritidspædagogik – før, nu og om lidt! I: Ankerstjerne, T. (red.): *SFO og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden*. Dafolo
- Brodersen, M., Jensen, A. W., Hald, M., Løth, K. L. G., & Boysen, M. S. W. (2022). Sofaer, pandekager og lyde fra flere verdener: Selskabelighed som fritidsinstitutionel samværsform. I: *Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 6(2), 59-72.
- BUPL og Ungdomsringsen (2005). *Klubbernes potentiale*. BUPL og Ungdomsringsen.
- Haglund, B. (2016). Fritidshemmets vardagspraktik i ett nytt diskursivt landskap. I: *Educare*, 1, 64-85.
- Hviid, P. (2006). Fritidspædagogik i en sammenhæng. I: *Social Kritik*, nr. 103 (marts 2006).
- Hviid, P. (2012). Aldersblandede grupper og udviklingsmuligheder i SFO'en. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Højholdt, A., & Sederberg, M. (2014). Tværprofessionelt samarbejde i skole og fritidsliv. I: Ritchie, T. & Tofteng, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.
- Højholt, C. et al. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Dafolo.
- Juhl, P. (2012). Organisering i SFO'en – fritidspædagogiske figurer og forskellige indblik i børneliv. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Knudsmark, L., Knudsen, A., & Mørk, B. (2022). *Et community psykologisk perspektiv på ungdomsklubber*. UC SYD.
- Kousholt, D. (2012). Børnefællesskaber og udsatte positioner i SFO – inklusion og fritidspædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Krøyer, P. R., & Padovan-Özdemir, M. (2022). *Typer og tendenser i fritidspædagogisk arbejde med køn og mangfoldighed: Et litteraturstudie af skandinavisk fritidspædagogisk arbejde med unge i et køns- og mangfoldighedsperspektiv*. Delrapport 1. VIA University College.
- Langager, S. (2009). ”Hvis vennerne er der, kommer jeg også: klubpædagogik, ungdomsliv og inklusionsveje”. I: *Unge pædagoger*, nr. 1.
- Mørch, S. (2012). *Fritiden og dens pædagogik*. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Petersen, K. E., & Sørensen, T. E. M. (2021). *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges trivsel og udvikling*. DPU, Aarhus Universitet & Nationalt Center for Skoleforskning.

Petersen, K. E., Sørensen, L. H., Sørensen, T. E. M., & Ladefoged, L. (2019). *Fritids- og ungdomsklubbers betydning for børn og unges hverdagsliv og fællesskaber i udsatte boligområder*. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.

Petersen, K. E. (2021b). Leisure and youth clubs' work with young people of ethnic minority background living in socially deprived housing areas: creating processes of hope and empowerment through social pedagogical work. I: *International Journal of Social Pedagogy*, 10(1), 1-14.

Smedsplass, J. (2016). Kvalitet i SFO: å være en varm og tydelig voksen i arbeidet med barn. Gyldendal.

Stanek, A. H. (2014). Fritidspædagogikkens muligheder i arbejdet med inklusion. I: Ritchie, T. & Tofte, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.

6 Fri tid og medbestemmelse i hverdagen

Kapitel 6 indledes med en præsentation af forskning, der omhandler det fritidspædagogiske arbejde med kendetegn 2: Fri tid og medbestemmelse i hverdagen.

Derefter præsenteres de resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, der relaterer sig til fri tid og medbestemmelse i hverdagen, og tegner på den baggrund et billede af, hvordan der bliver arbejdet med det i fritids- og klubtilbud.

I nedenstående boks fremgår en opsummering af de vigtigste pointer i kapitel 6 om fri tid og medbestemmelse i hverdagen.

Opsamling på fri tid og medbestemmelse i hverdagen

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at en stor del af tilbuddene har fokus på medbestemmelse. Halvdelen af tilbuddene holder børnemøder eller ungemøder en gang pr. måned eller oftere, og over en fjerdedel af tilbuddene gør brug af en forslagskasse, hvor børn og unge kan komme med ris og ros til deres fritids- eller klubtilbud. Over halvdelen af tilbuddene har foretaget ændringer i deres tilbud en gang om måneden eller oftere som følge af ønsker fra børnene eller de unge.

Størstedelen af lederne oplever at lykkes med at sikre den frie tid, som børn og unge selv råder over, men lykkes i mindre grad med medbestemmelse på tilbuddenes organisering og tilrettelæggelse. 87 % af lederne oplever, at de under de nuværende rammer i høj grad kan skabe et tilbud, hvor børn og unge har mulighed for at have fri tid i tilbuddet, mens 30 % af lederne oplever, at de i høj grad har mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn og unge selv er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet. 11 % af lederne svarer, at det i mindre grad kan lade sig gøre.

En større del af lederne af tilbud, der ikke ligger på en skoles matrikel, oplever, at de i høj grad lykkes med at skabe medbestemmelse. Tilbud, der ikke ligger på en skole, foretager desuden hyppigere justeringer på baggrund af ønsker fra børnene eller de unge, end hvis tilbuddet ligger på en skole. Ligeledes vurderer en større gruppe af ledere af tilbud, der ikke ligger på en skole, at børnene og de unge har mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser, end det er tilfældet for ledere af tilbud, der ikke ligger på en skole.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at lederne vurderer, at især idrætsorienterede aktiviteter, samvær og spil understøtter formål i fritids- og klubtilbuddene, der knytter sig til børns og unges oplevelse af fri tid og medbestemmelse i deres tilbud. Derudover peger lederne på værkstedsaktiviteter og fri-luftsaktiviteter som vigtige aktiviteter i børns og unges oplevelse af fri tid og medbestemmelse.

6.1 Kvalitetskendetegn 2: Fri tid og medbestemmelse i hverdagen

Det er centralt, at børn og unge i fritids- og klubtilbuddene oplever at have fri tid til at være sammen med deres venner og selv at kunne bestemme, fx hvornår de går i gang med noget og dropper ud af det igen, og hvornår de vil bevæge sig rundt, være indenfor eller udenfor. I det følgende vil vi beskrive fri tid og medbestemmelse hver for sig, for selvom begge begreber har meget til fælles, er der også nuancer, der er relevante, når man ser på begreberne i egen ret.

Fri tid er et grundlæggende dilemma for ledere og medarbejdere, der balancerer mellem at ville noget med børnene og de unge (fx sikre, at alle har en plads i fællesskabet) og give plads til, at børnene og de unge kan være sig selv uden indblanding – fx i det legende samvær, der også understøtter børns og unges kreativitet og fantasi, fordi der her er plads til at udforske og prøve sig frem.

En vigtig del af den frie tid for børn og unge handler om at etablere fritids- og klubtilbud som et rum med et minimum af præstationspres. Det stigende fokus på individuelle præstationer i bl.a. grundskolen har aktualiseret tilbuddenes arbejde og rolle som et pædagogisk rum, hvor børnene og de unge også har tid til at være og slappe af og hænge ud med deres venner. Børnene og de unge må gerne lære nyt og også gerne præstere i tilbuddene, men det er væsentligt, at børn og unge ikke oplever et stort pres, og at tilbuddene gennem aktiviteter og samvær kan danne modvægt til andre mere præstationsorienterede arenaer i børnenes og de unges liv.

Ledere og pædagogisk personale kan arbejde med at skabe et rum frit for præstationspres ved at:

1. Skabe plads til lettere tilgængelige aktiviteter, som kræver andet end organiserede fritidsaktiviteter
2. Have fokus på at fremhæve ro, tid til samtale og fordybelse i tilbuddet som en del af trivselsarbejdet
3. Arbejde med at skabe fællesskaber med frivillig deltagelse, hvor børn og unge sammen skaber en fælles forståelse af, hvad de laver, og hvad det betyder for dem.

Medbestemmelse i fritids- og klubtilbud handler om, at børnene/ de unge oplever, at de bliver hørt, og at de har indflydelse på det, der sker i tilbuddene. På den måde kan de blive klædt på til at mestre eget liv, tage ansvar og træffe beslutninger som en del af et lille demokrati i det store samfundsdemokrati. Det er væsentligt i pædagogisk praksis at tilstræbe en balance mellem på den ene side at udbyde aktiviteter og motivere børnene eller de unge og skabe inkluderende rammer for deltagelse – og på den anden side at lade dem være i deres fællesskaber med mindre eller ingen indblanding fra pædagogisk personales side. Ligeledes er det vigtigt at sikre, at det er synligt for børnene eller de unge, at de har mulighed for at få indflydelse på det, der sker i tilbuddene.

Ledere og pædagogisk personale kan arbejde både uformelt og formelt med at give børn og unge medbestemmelse:

- De uformelle måder handler især om, at det er muligt for dem at vælge til og fra, med hensyn til hvad de engagerer sig i. Det handler også om at skabe en inkluderende kultur, der fremmer forskellige stemmer, samt at børnene og de unge kan komme med spontane idéer til fx aktiviteter eller indkøb af nye materialer.
- De formelle måder involverer typisk kollektiv medbestemmelse i hele børne- og ungegruppen. Et eksempel kan være, at børnene og de unge kommer med ønsker til aktiviteter eller udfylder et skema med idéer til indkøb af materialer, eller at afholde børnemøder eller ungerådsmøder.

Vidensgrundlaget for kendetegn 2 er at finde i litteraturboksen sidst i dette kapitel.³

6.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om arbejdet med børns og unges medbestemmelse

Spørgeskemaundersøgelsen afdækker følgende aspekter af kvalitetskendetegnet Fri tid og medbestemmelse i hverdagen:

- Fritids- og klubtilbuddenes arbejde med børns og unges medbestemmelse
- Rammers betydning for fri tid og bestemmelse.

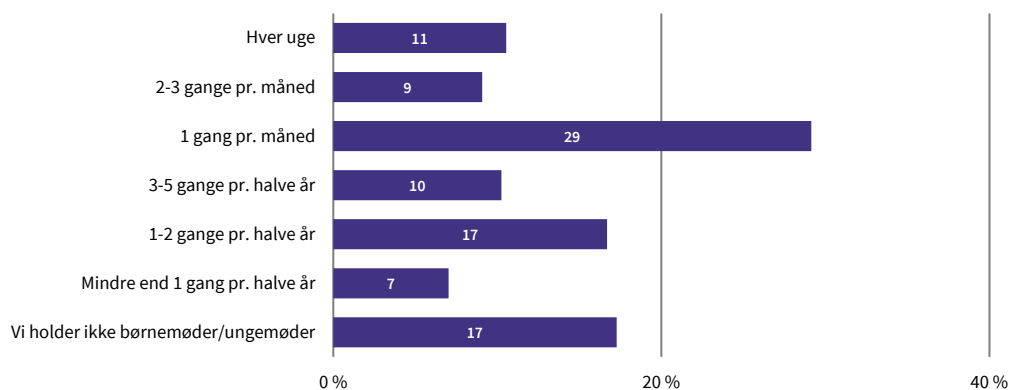
6.2.1 Fritids- og klubtilbuddenes arbejde med børns og unges medbestemmelse

Lederne er blevet spurgt ind til medbestemmelse fra forskellige vinkler. Der er to spørgsmål, der relaterer sig til konkrete metoder til at arbejde med medbestemmelse ("børne-/ungemøder" og "forslagskasse") samt et spørgsmål, der omhandler, hvorvidt praksis løbende bliver tilpasset børnenes og de unges ønsker.

³ Kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud bygger på EVA's vidensopsamling om børn og unges brug af tilbud fra 2017 samt en opdateret litteratursøgning på udvalgte temaer.

Figur 6.1 viser, hvor ofte der bliver holdt børnemøder eller ungemøder i tilbuddet.

Figur 6.1
Hvor ofte holder I børnemøder/ungemøder i tilbuddet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte holder I børnemøder/ungemøder i tilbuddet? Hvis du ikke kender det præcise antal, vil vi bede dig angive dit bedste skøn." N = 683.

Halvdelen af tilbuddene holder børnemøder eller ungemøder en gang pr. måned eller oftere. 11 % har ugentlige møder, 9 % har møder to-tre gange pr. måned, og 29 % har møder en gang om måneden. De resterende fordeler sig, så 27 % har et eller flere møder pr. halve år, 7 % har sjældnere end hvert halve år, og 17 % holder ikke børnemøder/ungemøder.

En anden konkret måde at lade børn og unge få medbestemmelse er gennem en forslagskasse, hvor børnene kan komme med forslag, ris, ros mv. Figur 6.2 viser, hvor mange der har en forslagskasse, og hvor mange der ikke har.

Figur 6.2
Har I en forslagskasse, hvor børnene/de unge kan komme med forslag, ris og ros mv.?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

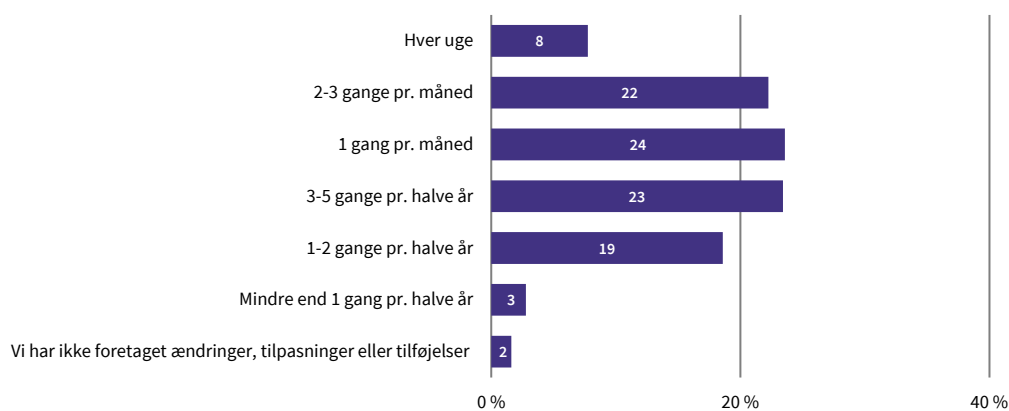
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Har I en forslagskasse, hvor børnene/de unge kan komme med forslag, ris og ros mv.?" N = 683.

Figuren viser, at 28 % af tilbuddene gør brug af en forslagskasse, mens 68 % svarer, at de ikke har en forslagskasse, og 4 % svarer, at de ikke ved det. I læsningen af resultatet er det væsentligt at være opmærksom på, at brug af en forslagskasse forudsætter, at børnene har et skriftsprog, der er

sikkert nok til, at de kan formulere sig i sætninger, som andre kan læse. Det kan være en årsag til, at en stor gruppe ikke anvender den metode i tilbuddene.

Hvor de to forrige figurer viser, om tilbuddene gør brug af konkrete metoder til medbestemmelse, viser figur 6.3, om der sker ændringer på baggrund af ønsker fra børn eller unge. Figur 6.3 viser, hvor ofte tilbuddet inden for det seneste år har ændret, tilpasset eller tilføjet noget nyt i hverdagen i form af fx aktiviteter eller indkøb af materialer som følge af ønsker fra børnene eller de unge.

Figur 6.3
Hvor ofte har I inden for det seneste år ændret, tilpasset eller tilføjet noget nyt i hverdagen i tilbuddet som følge af ønsker fra børnene/de unge?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte har I inden for det seneste år ændret, tilpasset eller tilføjet noget nyt i hverdagen i tilbuddet i form af fx aktiviteter eller indkøb af materialer som følge af ønsker fra børnene/de unge? Hvis du ikke kender det præcise tal, vil vi bede dig angive dit bedste skøn". N = 683.

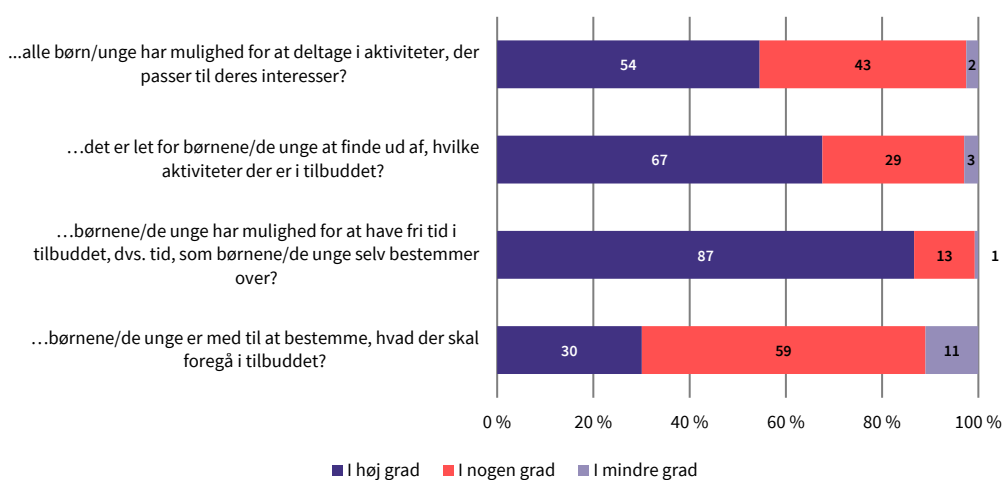
Figuren viser, at en lille del, 8 %, af tilbuddene på ugentlig basis tilpasser hverdagen på baggrund af børns eller unges ønsker. 22 % angiver, at det sker to-tre gange pr. måned, 24 % angiver, at det sker en gang pr. måned, 23 %, at det sker tre til fem gange pr. halve år. For 19 % sker det én-to gange pr. halve år, og 2 % svarer, at de ikke har foretaget ændringer på baggrund af børns og unges ønsker inden for det seneste år.

6.2.2 Vurdering af rammer

Rammerne i tilbuddet kan potentielt have en betydning for, hvordan og i hvilken grad man arbejder med børns og unges fri tid og medbestemmelse. Det kan fx være, at der ikke er nok værkstedslokaler til, at tilbuddet kan udbyde variation i aktiviteterne. Det kan også være der mangler personale til at varetage musik- eller dramaaktiviteter, eller at nogle aktiviteter kan være for dyre at tilbyde. Lederne er i den forbindelse blevet spurgt til deres vurdering af, om rammerne giver mulighed for at skabe et tilbud, der arbejder med fri tid og medbestemmelse ud fra en række parametre. Rammerne er i spørgsmålet ikke defineret nærmere.

Figur 6.4

I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor...". Ved hver underspørgsmål har respondenterne haft svarmulighederne "I høj grad", "I nogen grad", "I mindre grad", "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke/det er ikke relevant". 0 % har svaret "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke/det er ikke relevant". N = 683.

Resultaterne peger på, at lederne mener, at de under de nuværende rammer lykkes med at sikre fri tid. 87% af tilbuddene angiver, at de i høj grad mulighed har at skabe et tilbud, hvor børn/unge har fri tid i tilbuddet, dvs. tid, som børnene/de unge selv bestemmer over. Samtidig er der også 13%, der svarer "I nogen grad". Lederne er også blevet spurgt, om børn/unge er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet. Her svarer kun 30 %, at det i høj grad er tilfældet. En stor gruppe på 59 % angiver, at børn/unge i nogen grad er med til at bestemme, og 11 % vurderer, at det kun i mindre grad er tilfældet.

Lederne er også blevet spurgt, om alle børn/unge har mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser. 54 % af lederne svarer "I høj grad", men samtidig er der også 43 %, der svarer, at det i nogen grad gør sig gældende, mens 2 % angiver, at det i mindre grad gør sig gældende. For at børn og unge skal kunne gøre brug af aktiviteterne i tilbuddet, er det en forudsætning, at de kan få information om, hvad der sker. I den forbindelse svarer 67 % af lederne, at det i høj grad er let at finde ud af, hvilke aktiviteter der er i tilbuddet, 29 % svarer "I nogen grad", og 3 % "I mindre grad".

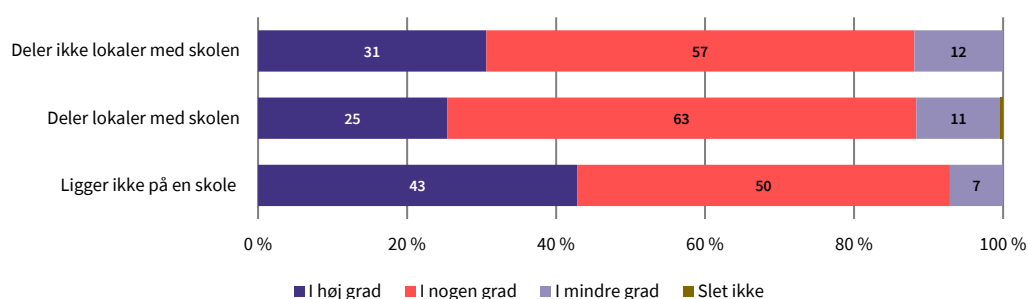
De fysiske rammer kan have betydning for børns og unges medbestemmelse

Som tidligere nævnt peger forskning på området på, at der kan være forskellige fordele og ulemper ved de fysiske lokaliteter, fx kan det opleves som en ulempe at dele lokaler med skolen, hvis det betyder, at tilbuddet skal pakke alting væk hver dag, fordi lokalerne skal bruges til undervisning. Omvendt kan det samtidig også være en fordel af dele lokaler med skolen, fordi det kan give mange kvadratmeter til rådighed og mulighed for at bruge gymnastiksal og andre faciliteter. I forlængelse heraf undersøger vi i figur 6.5 om der er sammenhæng mellem fritids- og klubtilbuddenes

mulighed for at sikre børn og unges medbestemmelse og tilbuddenes fysiske tilknytning til skolen ud fra en antagelse om, at de fysiske lokaliteter kan påvirke tilbuddenes mulighed for selvstændigt at styre tilbuddets organisering.

I figur 6.5 bliver lederne spurgt, om de oplever, at de, under de nuværende rammer, har mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn/unge har mulighed for at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet. Besvarelserne er opdelt i, om tilbuddene deler lokaler med skolen, har egne lokaler på skolen, eller om de er fysisk placeret et andet sted end skolen.

Figur 6.5
I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor børnene/de unge er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Tabellen er en krydstabel baseret på to spørgsmål fra spørgeskemaundersøgelsen. De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor børnene/de unge er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet?" og "Deler {#tilbud} lokaler med skolen? Dvs. at lokalerne fast bliver brugt til skole i løbet af skoledagen og derefter som tilbud." En Pearson χ^2 -test med seks frihedsgrader giver værdien 13.8889 med en p-værdi på 0.031. Der er således en signifikant sammenhæng ved et konfidensinterval på 0.95. N = 683.

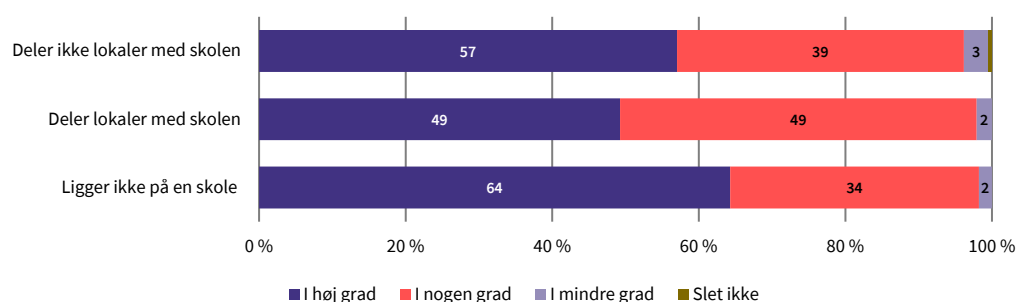
Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Ledere, der har egne lokaler, oplever, at de i højere grad har mulighed for at skabe et tilbud, hvor børn/unge er med til at bestemme, hvad der skal foregå i tilbuddet. Således svarer 43 % af lederne af tilbud, der ikke ligger på en skole, at de i høj grad skaber et tilbud med medbestemmelse, og 31 % af lederne af tilbud, der ligger på en skole, men har egne lokaler, svarer "I høj grad". Endelig svarer 25 % af lederne af tilbud, der deler lokaler med skolen, at de i høj grad kan skabe et tilbud med medbestemmelse.

I figur 6.6 viser vi ledernes opfattelse af, om børn og unge har mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser, alt efter om tilbuddet deler lokaler med skolen, har deres egne lokaler på skolens matrikel eller ikke ligger på en skole.

Figur 6.6

Sammenhæng mellem fysisk placering af tilbud og børns og unges mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Tabellen er en krydstabel baseret på to spørgsmål fra spørgeskemaundersøgelsen. De fulde spørgsmålsformuleringer lyder: "I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor alle børn/unge har mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser?" og "Deler {#tilbud} lokaler med skolen? Dvs. at lokalerne fast bliver brugt til skole i løbet af skoledagen og derefter som tilbud." N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 6.5 og 6.6 viser, at der i begge tilfælde er en større andel af ledere af tilbud, der ikke ligger på en skole, som i høj grad oplever, at børn og unge er med til at bestemme tilbuddenes indhold og har mulighed for at deltage i aktiviteter, der passer til deres interesser. Det gør sig gældende for henholdsvis 43 % og 64 % af de ledere, hvis tilbud ikke ligger på en skole. For ledere af tilbud, der ligger på skolens matrikel, men ikke deler lokaler med skolen, er denne gruppe lidt mindre, mens andelen er mindst for de ledere, der deler lokaler med skolen.

Resultaterne tyder på, at det kan være mere tilgængeligt for fritids- og klubtilbud at sikre børns og unges indflydelse på det fritidspædagogiske indhold, hvis de har deres egne lokaler at råde over, og deres organisering ikke er styret af skolen.

6.2.3 Aktiviteter, der understøtter arbejdet med fri tid og medbestemmelse

Personalets arbejde med aktiviteter for børn og unge er en stor del af det fritidspædagogiske arbejde. I spørgeskemaundersøgelsen er lederne blevet bedt om at prioritere de tre vigtigste formål med det pædagogiske arbejde ud fra otte forskellige formål. Fire af disse formål relaterer sig til kvalitetskendetegnet om fri tid og medbestemmelse:

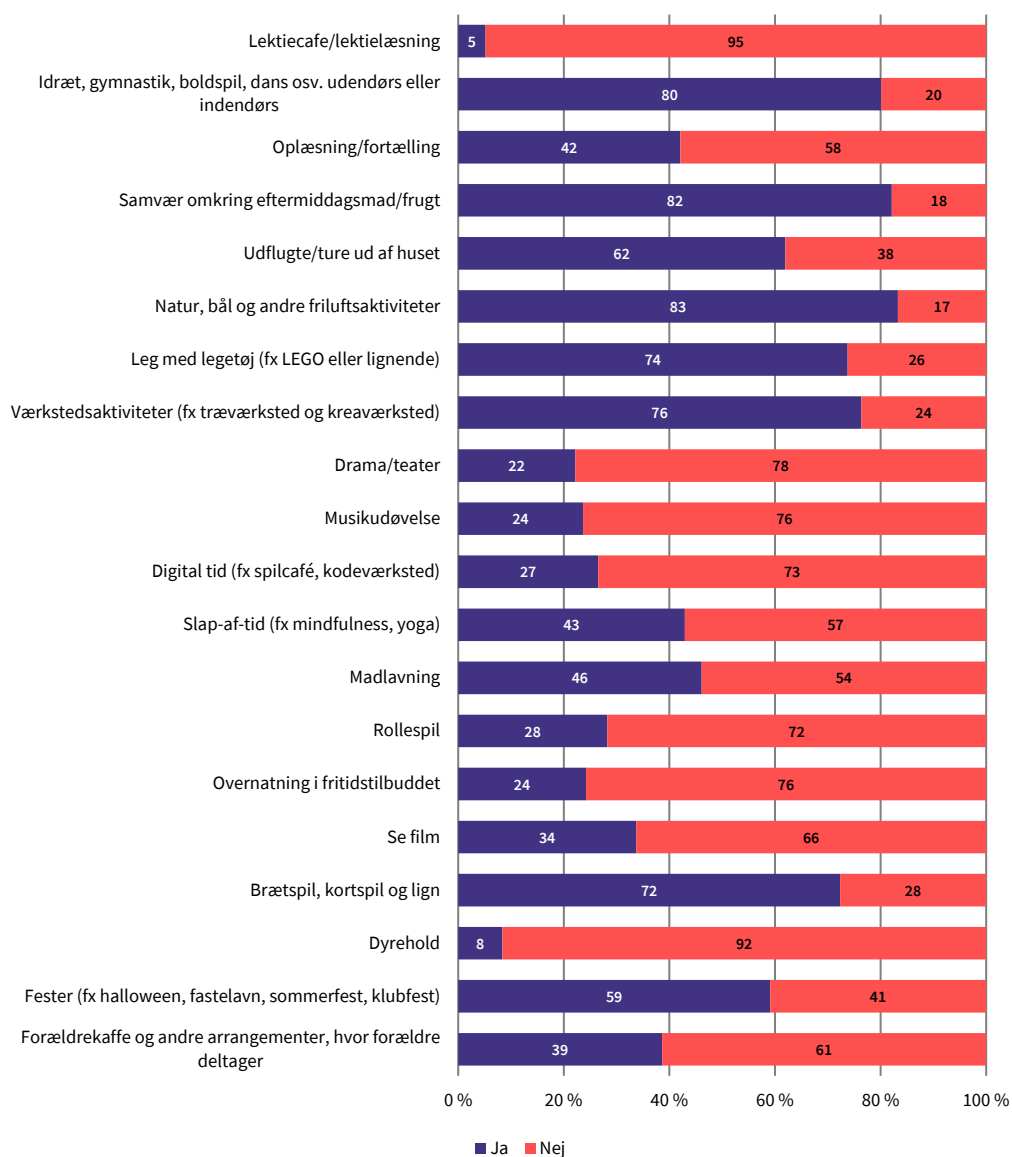
- At skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn/unge
- At opøve børn og unges evne til at indgå i et demokratisk samfund
- At udvikle børn og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg
- At understøtte børn og unges kreative og skabende udvikling.

I de følgende afsnit gennemgår vi de fire formål i relation til aktiviteter.

Friluftaktiviteter, samvær omkring eftermiddagsmad og idrætsaktiviteter understøtter et pædagogisk miljø uden præstationspres

Figur 6.7 viser, hvor stor en andel af lederne der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn og unge.

Figur 6.7
Hvilke aktiviteter understøtter jeres formål om at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn/unge?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud oplever du understøtter jeres formål om at skabe et pædagogisk miljø uden præstationspres for børn/unge?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 347.

De tre aktiviteter, som den største andel af ledere peger på, er:

- Friluft aktiviteter (83 %)
- Samvær omkring eftermiddagsmad (82 %)
- Idrætsorienterede aktiviteter (80 %).

Store andele af lederne, som tilbyder disse aktiviteter, peger også på, at værkstedsaktiviteter (76 %), leg med legetøj (74 %) og brætspil og andre spil (72 %) understøtter etableringen af et pædagogisk miljø uden præstationspres. Derudover svarer over halvdelen af de ledere, som tilbyder disse aktiviteter i deres tilbud, at udflugter ud af huset (62 %) og fester i tilbuddet (59 %) understøtter dette pædagogiske formål.

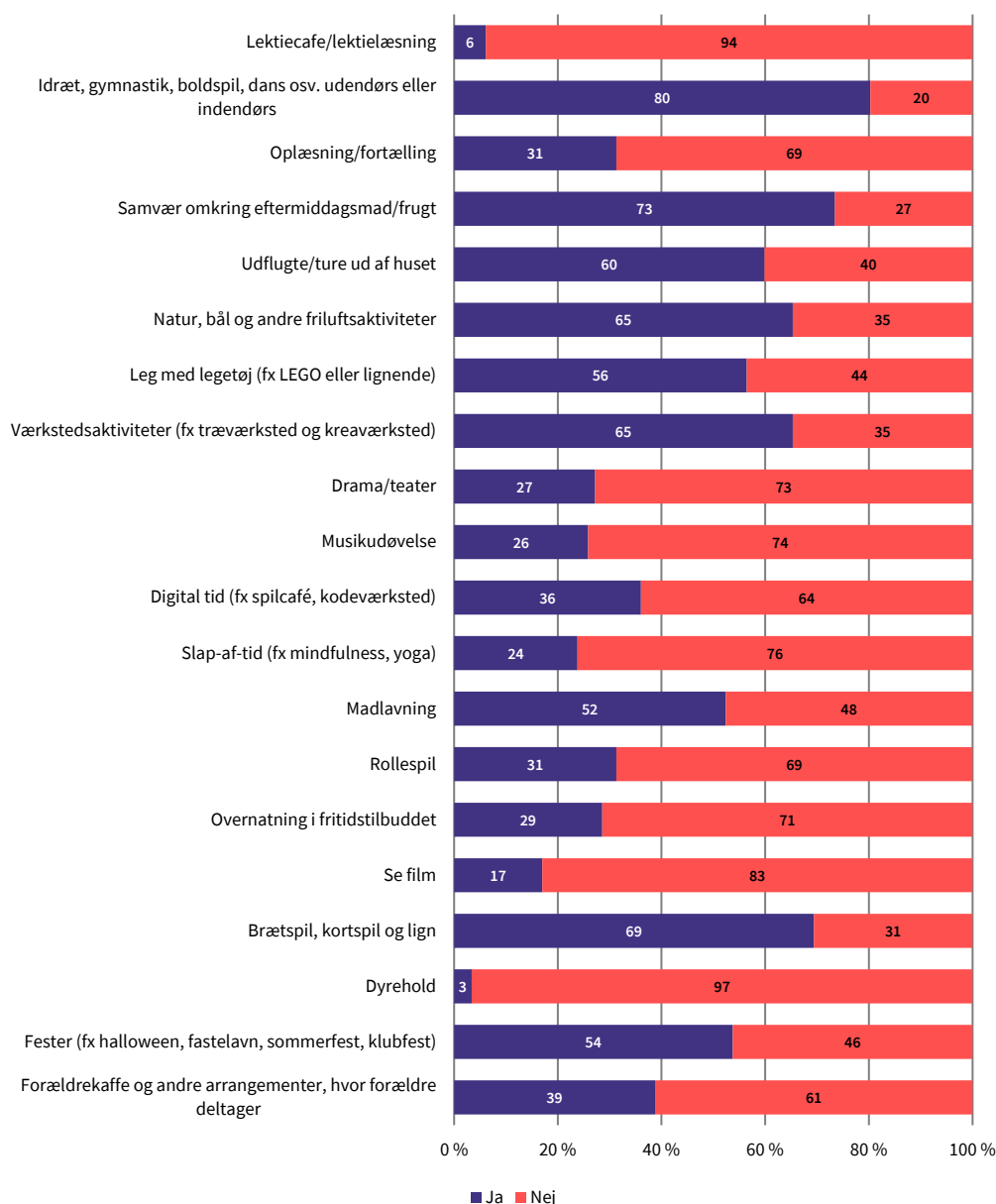
Derudover er der også en relativt lille andel af lederne, der peger på teater, musikudøvelse, digital tid og rollespil som aktiviteter, der fokuserer på at skabe et miljø uden præstationspres.

Idrætsaktiviteter, samvær omkring eftermiddagsmad og brætspil understøtter arbejdet med demokratisk deltagelse

Figur 6.8 viser, hvor stor en andel af lederne der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om opøve børns og unges evne til at indgå i et demokratisk samfund.

Figur 6.8

Hvilke aktiviteter understøtter jeres formål om at opøve børns/unges evne til at indgå i et demokratisk samfund?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud oplever du understøtter jeres formål om at opøve børns/unges evne til at indgå i et demokratisk samfund?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 147.

De tre aktiviteter, som den største gruppe af ledere peger på som understøttende i forbindelse med at opøve børns og unges evne til at indgå i et demokratisk samfund, er:

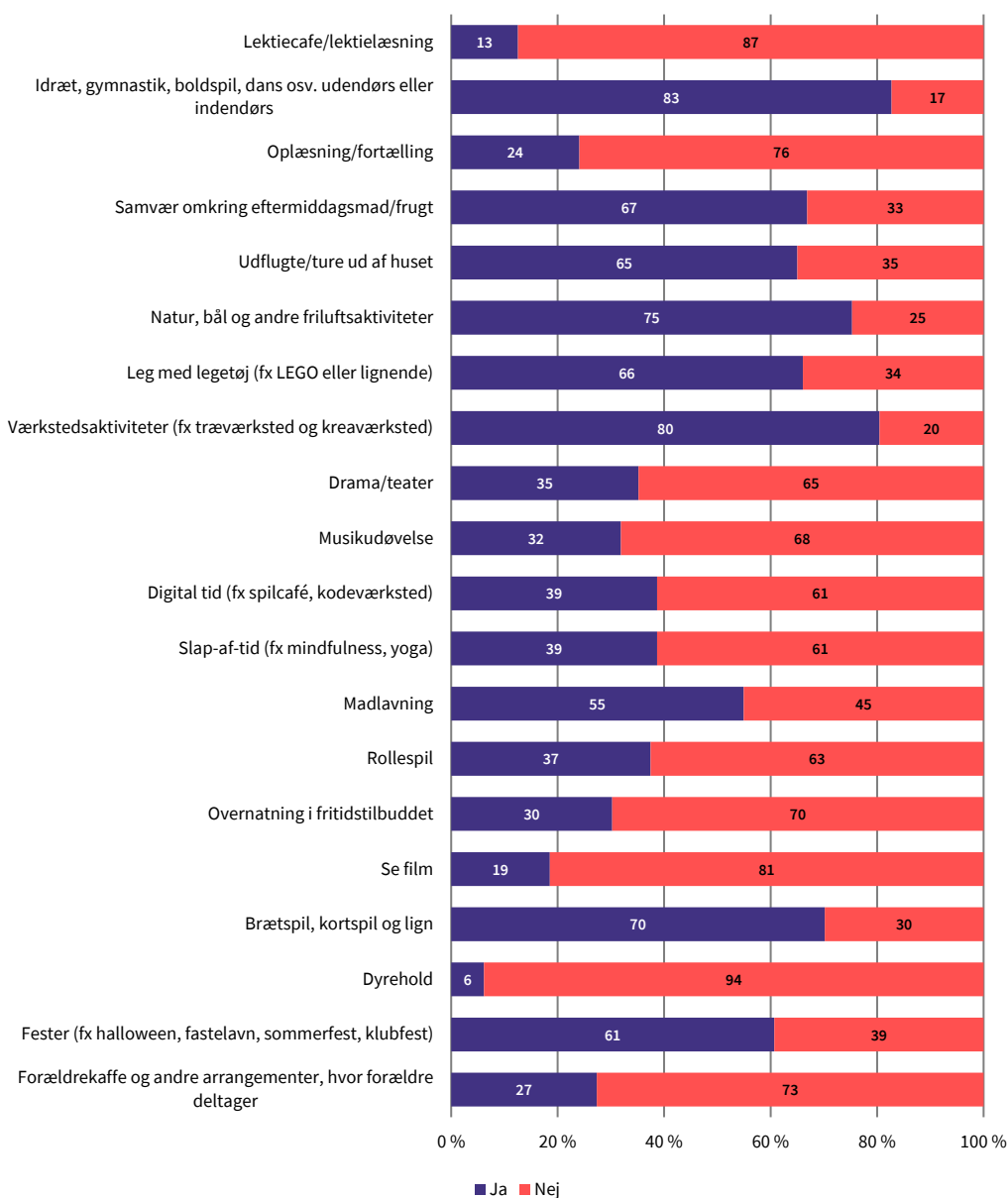
- Idrætsorienterede aktiviteter (80 %)
- Samvær omkring eftermiddagsmad og frugt (73 %)
- Brætspil, kortspil og lignende (69 %).

Der er også en del af lederne, der peger på, at friluft aktiviteter (65 %) og værkstedsaktiviteter (65 %) understøtter arbejdet med børn og unges evne til at indgå i et demokratisk samfund. Derudover oplever over halvdelen af lederne også, at leg med legetøj (56 %), fester (54 %) og madlavning (52 %) understøtter dette formål.

Idræts-, værksteds- og friluftaktiviteter understøtter arbejdet med valgprocesser og mestring

Figur 6.9 viser, hvor stor en andel af lederne, der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at udvikle børns og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg.

Figur 6.9
Hvilke aktiviteter understøtter jeres formål om at udvikle børns/unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: 'Hvilke aktiviteter i jeres tilbud, oplever du, understøtter jeres formål om at udvikle børns/unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg?' Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 486.

De tre aktiviteter, som den største gruppe af ledere peger på som understøttende i forbindelse med at udvikle børns og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg, er:

- Idrætsorienterede aktiviteter (83 %)
- Værkstedsaktiviteter (80 %)
- Friluftaktiviteter (75 %).

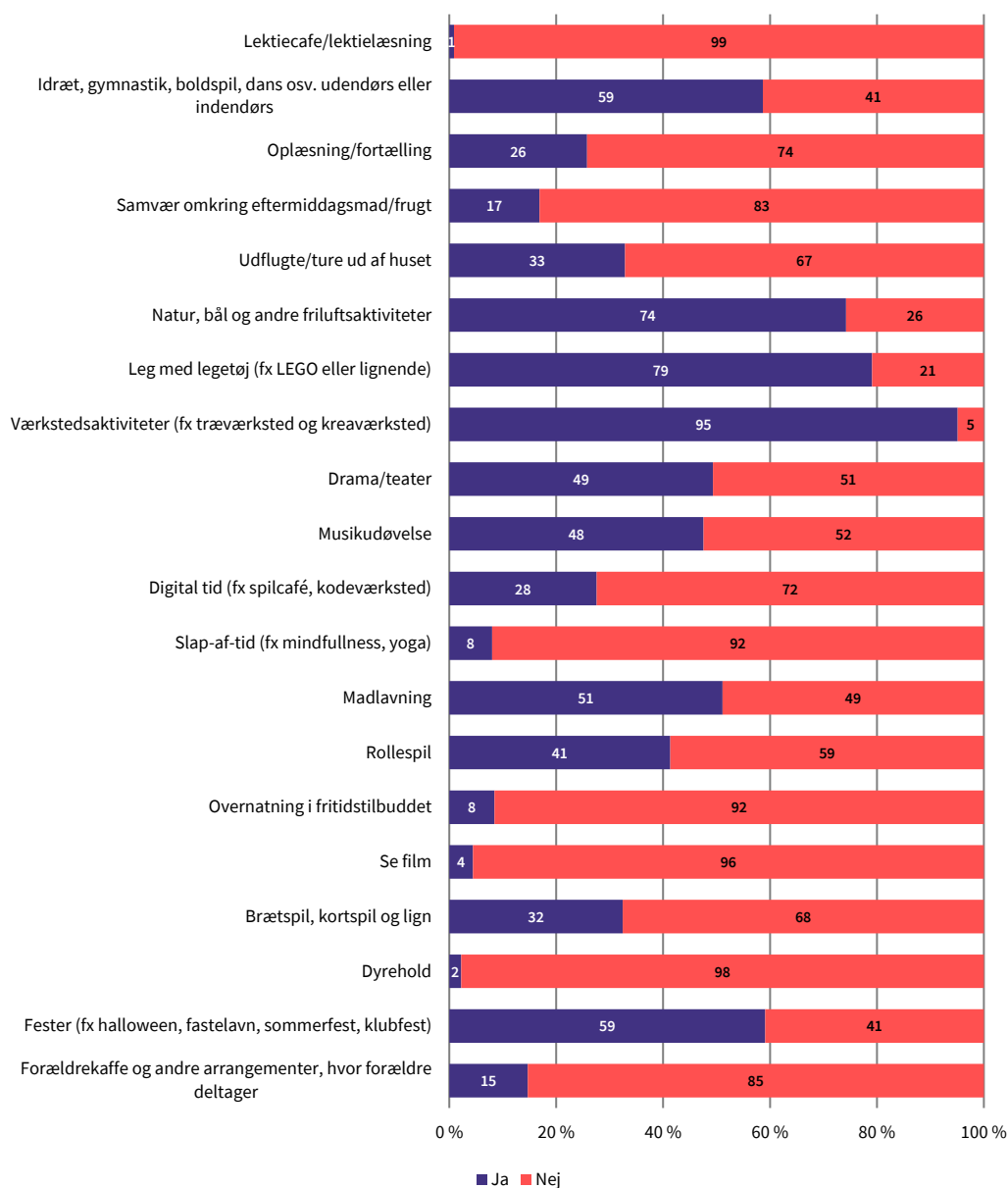
Der er også en del af lederne, der peger på, at brætspil og andre spil (70 %), samvær omkring eftermiddagsmad (67 %) og ture ud af huset (65 %) understøtter arbejdet med at udvikle børn og unges evne til at mestre eget liv og træffe egne valg.

Værkstedaktiviteter, leg og friluftaktiviteter understøtter arbejdet med skabende og kreative udfoldelse

Figur 6.10 viser, hvor stor en andel af lederne der oplever, at de enkelte aktiviteter understøtter formålet om at understøtte børns og unges skabende og kreative udfoldelse.

Figur 6.10

Hvilke aktiviteter understøtter jeres formål om at understøtte børns/unges skabende og kreative udfoldelse?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvilke aktiviteter i jeres tilbud oplever du understøtter jeres formål om at understøtte børns/de unges skabende og kreative udfoldelse?" Figuren inddrager kun de ledere, der har valgt dette formål som et af de tre vigtigste formål med den fritidspædagogiske praksis i deres tilbud. Derudover er den enkelte leder kun blevet præsenteret for aktiviteter som valgmuligheder, som de tidligere har skrevet, at de tilbyder i deres fritids- eller klubtilbud. N = 225.

De tre aktiviteter, som den største gruppe af ledere peger på som understøttende i forbindelse med at understøtte børns og unges skabende og kreative udfoldelse, er:

- Værkstedsaktiviteter (95 %)
- Leg med legetøj (79 %)
- Friluftaktiviteter (74 %).

Derudover peger over halvdelen af lederne også på, at idrætsorienterede aktiviteter (59 %), fester (59 %) og madlavning (51 %) understøtter arbejdet med at understøtte børns og unges skabende og kreative udfoldelse.

Vidensgrundlag for kapitlet Fri tid og medbestemmelse i hverdagen

Kapitlet bygger på følgende referencer:

- Ankerstjerne, T. (2010a). Fritidspædagogik er andet end leg og mere end læring: om SFO som det senmoderne samfunds bud på "Barndommens gade". *Vera* (53).
- Ankerstjerne, T. (2010b): Fritidspædagogik – før, nu og om lidt! I: Ankerstjerne, T. (red.): *SFO og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden*. Dafolo
- Bjerrøgaard, H. et al. (2010). *Ord og billeder på fritidspædagogikken*. University College Syd.
- EVA. (2009). *Børneperspektiver i evalueringer*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Falkner, C., & Ludvigsson, A. (2016). *Fritidshem och fritidspædagogik – en forskningsöversikt*. Högskolan i Borås.
- FN's Børnekonvention. (1989). Artikel 12 og 13: Retten til at udtrykke meninger og Friheden til at udtrykke sig og til information. Lokaliseret d. 25. september 2023 på: www.boerneraadet.dk/vi-arbejder-for/boernekonventionen/fuld-udgave-af-fns-boernekonvention/
- Frederiksson et al. (2013). Long-Term Effects of Class Size. I: *Quarterly Journal of Economics* 128 (1).
- Hviid, P. (2002). Børnekonventionen i børns virkelighed: hverdagsliv i skole og SFO. I: *Psykologisk set*. 19 (48).
- Hviid, P. et al. (2012). Frihed og fritidspædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Højholt, C. et al. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Dafolo.
- Juhl, P. (2012). Organisering i SFO'en – fritidspædagogiske figurer og forskellige indblik i børneliv. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Kjær, B., Falkner, C., Ludvigsson, A., Knutas, A., & Øksnes, M. (2022). *Förskjutningar i innehåll i SFO/Fritidshem i Skandinavien: – mellan den nordiska modellens och konkurrensstatens logik*. Pedagogisk forskning i Sverige.
- Larsen, N., & Mørch, S. (2007). Om unges læring og kompetence i klubben. I: Larsen, N. (red.): *Unge læring på klub- og fritidsområdet*. Ungdomsringsen.
- Larsen, J. (2015). *Fritid – den nye elev i klassen: strategisk pædagogisk ledelse*. Ungdomsringsen.

Mørch, S. (2012). Fritiden og dens pædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.

Ringskou, L. (2021). Altså det er bare ikke alt, du kan måle og veje: om klubpædagoger, trivsel og trivselsarbejde... og kritisk pædagogik? *Tidsskrift for Socialpædagogik*, 24(2), 39-48.

Ringskou, L. (2022). Vi gør meget ud af at fortælle dem, at vi gerne vil hjælpe dem med at blive til nogen, i stedet for at blive til noget: Om klubpædagogisk resonanspædagogik. *Social Kritik: Tidsskrift for social analyse & debat*, (167), 16-31.

Schultz, C. (2022). Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 6(2), 18-28.

Schwartz, P. & Clark, A. (2017). Småbørnsperspektiver – en tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud. I: *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, nr. 2, 54. årgang.

Smedsplass, J. (2016). *Kvalitet i SFO: å være en varm og tydelig voksen i arbeidet med barn*. Gyldendal.

Stanek, A.H. (2010). Børneperspektiver på den SFO-pædagogiske praksis. I: Ankerstjerne, T. (red.): *SFO- og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden*. Dafolo

7 Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel

Dette kapitel indledes med en præsentation af pointer fra forskning, der omhandler kendetegn 3: Indsamling og videndeling om børns og unges trivsel.

Efter præsentationen af kvalitetskendetegnet præsenterer vi resultater fra spørgeskemaundersøgelsen, der er relevante for dette kendetegn. Det indebærer prioriteringen af, at det pædagogiske personale arbejder fokuseret med indsamling og deling af viden, samt i hvilken grad lederne understøtter dette arbejde som en del af den pædagogiske praksis.

I nedenstående boks fremgår en opsummering af de vigtigste pointer i kapitel 7 om indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel.

Opsamling på indsamling og deling af viden om børn og unges trivsel

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen tegner et billede af, at en stor andel af tilbuddene prioriterer arbejdet med indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel.

65 % af lederne svarer, at de i høj grad prioriterer, og 32 % i nogen grad prioriterer, at personalet indsamler viden om børns og unges relationer ved hjælp af observationer. 65 % af lederne svarer, at de i høj grad prioriterer, at personalet deler viden med skolen, og 76 % svarer, at de i høj grad prioriterer, at personalet deler viden om børnenes og de unges interesser med hinanden på personalemøder. Meget få andele af lederne svarer, at dette prioriteres i mindre grad eller slet ikke.

Der er i mindre grad en opmærksomhed på at inddrage børnenes og de unges egne perspektiver i vidensindsamlingen, og resultaterne peger på, at børnenes og de unges perspektiver ikke bliver prioriteret i samme omfang som andre perspektiver og videnskilder.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at lederne generelt vurderer, at de understøtter arbejdet med indsamling og deling af viden i høj grad eller nogen grad.

7.1 Kvalitetskendetegn 3: Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel

At indsamle og dele viden om børnenes og de unges trivsel er et godt afsæt for at understøtte og følge op på deres sociale relationer og udvikling.

Pædagogisk personale og ledere kan både arbejde med at indsamle og dele viden løbende i hverdagen, baseret på personalets daglige og umiddelbare indtryk, og mere systematisk, baseret på mere forskellige metoder til at afdække børns og unges behov og trivsel:

1. Indsamling af viden i hverdagen kan handle om at ”bruge sine øjne og ører” og spotte, hvordan et barn eller en ung har det, eller tage en snak med barnet eller den unge om det.
2. En mere systematisk tilgang kan fx være at udpege en primær voksen, som har en særlig opsøgende og koordinerende funktion. Det kan også være at bruge metoder som observation, hvor personalet på forhånd aftaler, hvad de kigger efter, spørgeskemaer med fokus på trivsel, relationskemaer eller strukturerede samtaler med temaer defineret på forhånd. Endelig kan det være et fast punkt på dagsordenen på personalemøder at samle op på viden fra et aktuelt fokus eller en igangværende indsats over for et barn, en ung eller en gruppe.

Den indsamlede viden kan bruges til at hjælpe barnet eller den unge ind i sociale relationer – enten lokalt i tilbuddene eller i samarbejde med skolen. Dokumentation kan også være et godt sted at begynde udviklingen af læringsmiljøer. Det kan bl.a. være relevant at fokusere på, hvordan systematisk dokumentation kan give perspektiver på aktiviteter, indhold og pædagogiske færdigheder i tilbuddet. Vidensdelingen kan foregå uformelt i hverdagen eller mere formelt på møder eller i skriftlige overleveringer som fx logbøger.

Det er også af afgørende betydning for kvaliteten, at der er relevant faglig ledelse i tilbuddene, som understøtter den løbende refleksion over viden indsamlet i hverdagen. Ledere kan bl.a. opnå indblik i og kendskab til området ved at sørge for ofte at besøge praksis og deltage i diskussioner omkring den fritidspædagogiske praksis og formål – og derigennem støtte praksis med at indsamle og dele viden om børn og unges trivsel i hverdagen.

Vidensgrundlaget for kendetegn 3 er at finde i litteraturboksen sidst i dette kapitel.⁴

⁴ Kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud bygger på EVA's vidensopsamling om børn og unges brug af tilbud fra 2017 samt en opdateret litteratursøgning på udvalgte temaer.

7.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om indsamling og deling af viden

I kapitlets første afsnit viser vi, hvordan lederne ser på det pædagogiske personales arbejde med indsamling og deling af viden om børn og unge. Herefter belyser vi ledernes arbejde med at understøtte, at det pædagogiske personale indsamler og deler viden om børn og unge som en del af den fritidspædagogiske praksis.

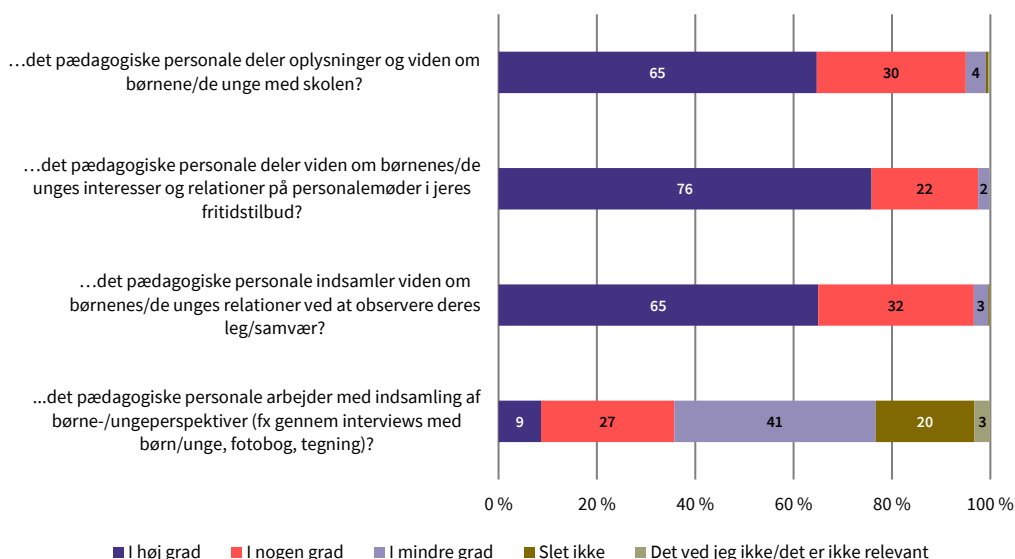
Spørgeskemaundersøgelsen afdækker følgende aspekter af kvalitetskendetegnet Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel:

- Pædagogisk personales arbejde med indsamling og deling af viden
- Ledelsens understøttelse af arbejdet med indsamling og deling af viden.

7.2.1 Størstedelen af fritids- og klubtilbuddene prioriterer indsamling og deling af viden om børn og unge

Figur 7.1 viser, i hvilken grad lederne oplever, at de i tilbuddene prioriterer forskellige aspekter af vidensindsamling og -deling.

Figur 7.1
Indsamling og deling af viden: I hvilken grad prioriterer I, at...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvilken grad prioriterer I, at..." med ovenstående underspørgsmål. Ved hvert underspørgsmål har lederne haft mulighed for at svare "I høj grad", "I nogen grad", "I mindre grad", "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke/det er ikke relevant". N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 7.1 viser, at det især er deling af viden om børn og unges interesser og relationer på personalemøder, som lederne oplever bliver prioriteret i tilbuddene. Tre fjerdedele af lederne (76 %) svarer, at dette i høj grad bliver prioriteret, mens 22 % svarer, at det i nogen grad prioriteres i tilbuddet.

Lidt over halvdelen af lederne svarer også, at de i tilbuddene i høj grad prioriterer, at det pædagogiske personale deler oplysninger og viden om børnene og de unge med skolen, og at det pædagogiske personale indsamler viden om børn og unges relationer ved at observere deres leg og samvær. For begge aspekter svarer 65 % af lederne, at dette i høj grad bliver prioriteret. Samtidig svarer henholdsvis 30 % og 32 %, at det bliver prioriteret i nogen grad i tilbuddene.

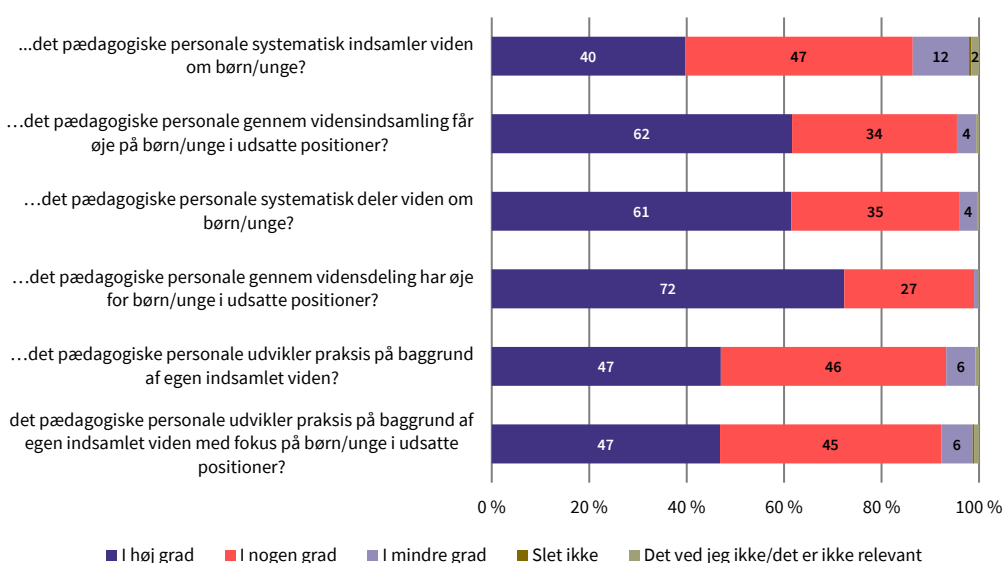
Ved spørgsmålet, om det bliver prioriteret, at det pædagogiske personale arbejder med indsamling af børne- og ungeperspektiver, svarer 41 % af lederne imidlertid, at det bliver prioriteret i mindre grad, og 20 % af lederne svarer, at det slet ikke bliver prioriteret. Disse to grupper udgør tilsammen over halvdelen af lederne. Det er kun 9 % af lederne, der svarer, at dette bliver prioriteret i høj grad, mens 27 % svarer, at det i nogen grad bliver prioriteret.

Resultaterne fra figur 7.1 viser, at lederne i overvejende grad oplever, at indsamling og deling af viden om børns og unge bliver prioriteret i tilbuddene. Samtidig peger resultaterne på, at indsamling af børne- og ungeperspektiver ikke bliver prioriteret i særlig høj grad som en del af den fritidspædagogiske praksis, og at børnenes og de unges perspektiver ikke bliver prioriteret i samme omfang i vidensindsamlingen som andre perspektiver og videnskilder.

7.2.2 En stor andel af lederne understøtter arbejdet med indsamling og deling af viden, men der er forskel på omfanget

Figur 7.2 viser, i hvor høj grad lederne af tilbuddene vurderer, at de, som faglige ledere, understøtter arbejdet med indsamling og deling af viden. Det handler både om indsamling og deling af viden som en generel pædagogisk praksis, samt hvordan vidensindsamling og -deling spiller ind i arbejdet med børn og unge i udsatte positioner og i udviklingen af den pædagogiske praksis.

Figur 7.2
Indsamling og deling af viden i arbejdet med børn og unge i udsatte positioner: I hvor høj grad understøtter du som leder, at...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvor høj grad understøtter du som leder, at..." med ovenstående underspørgsmål. Ved hvert underspørgsmål har lederne haft mulighed for at svare, "I høj grad", "I nogen grad", "I mindre grad", "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke/det er ikke relevant". N = 683.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Lederne vurderer generelt, at de understøtter arbejdet med indsamling og deling af viden i høj grad eller nogen grad. En lille andel af lederne svarer, at de slet ikke eller i mindre grad understøtter arbejdet med indsamling og deling af viden på tværs af de forskellige aspekter. Ved spørgsmålet om, hvorvidt lederne understøtter, at det pædagogiske personale arbejder systematisk med indsamling af viden om børnene og de unge, svarer 12 % af lederne, at de kun understøtter dette arbejde i mindre grad.

I forbindelse med indsamling og deling af viden om børn og unge i udsatte positioner svarer en stor gruppe af lederne (72 %), at de som ledere i høj grad understøtter deling af viden om børn og unge i udsatte positioner. En lidt mindre gruppe af lederne, men stadig godt over halvdelen (62 %), vurderer, at de i høj grad understøtter, at det pædagogiske personale får øje på børn og unge i udsatte positioner gennem indsamling af viden. Det er en tendens, der også gør sig gældende i for-

hold til den systematiske indsamling og deling af viden. Der er en større gruppe af ledere, der vurderer, at de i høj grad understøtter det pædagogiske personales arbejde med at *dele viden* om børnene og de unge, end ledere, der vurderer, at de i høj grad understøtter *indsamlingen* af viden om børn og unge.

Ved spørgsmålene til, i hvilken grad lederne understøtter personalets arbejde med at udvikle praksis på baggrund af indsamlet viden, svarer under halvdelen af lederne (47 %), at de i høj grad understøtter dette. Det gælder både den generelle udvikling af praksis på baggrund af indsamlet viden og udviklingen af praksis med særligt fokus på børn og unge i udsatte positioner.

Vidensgrundlag for kapitlet Indsamling og deling af viden om børns og unges trivsel

Kapitlet bygger på følgende referencer:

- EVA. (2012). *Alle børns deltagelse i læringsfællesskaber: en model for systematisk udvikling og evaluering af lokale indsatser i dagtilbud, skole og SFO: evalueringsrapport*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Falkner, C., & Ludvigsson, A. (2016). Fritidshem och fritidspedagogik – en forskningsöversikt. Högskolan i Borås.
- Hjalmarsson, M. (2019). Leisure-time teachers' reflections on systematic quality work: Approaches and challenges. I: *Early Child Development and Care*, 189(13), 2197-2205.
- Højholt, C. et al. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Dafolo.
- Ludvigsson, A., & Falkner, C. (2019). Fritidshem-ett gränsland i utbildningslandskapet: Lärare i fritidshems institutionella identitet. *Nordisk tidsskrift för pedagogikk och kritikk* (5), 13-26.
- Mørch, S. (2012). Fritiden og dens pædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Schwartz, P. & Clark, A. (2017). Småbørnsperspektiver – en tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud. I: *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, nr. 2, 54. årgang.
- Warming, H. (2011). Børneperspektiver. *Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde. Professionsserien*. Akademisk Forlag. Socialministeriet

8 Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Dette kapitel indledes med en præsentation af pointer fra forskning relateret til samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde.

Derefter præsenterer vi resultater fra undersøgelsen og tegner på den baggrund et billede af, hvordan der bliver arbejdet med dette fokus i fritids- og klubtilbud.

I nedenstående boks fremgår en opsummering af de vigtigste pointer i kapitel 8 om samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde.

Opsamling på samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Resultaterne viser, at samarbejde med skolen fylder meget for fritids- og klubtilbuddene. Størstedelen af tilbuddene arbejder sammen med skolen på ugentlig eller månedlig basis. Et opmærksomhedspunkt i den forbindelse er, at en gruppe ledere i de kvalitative besvarelser gør opmærksom på, at de anser fritidsdelen som en integreret del af skolen, og at skolen ikke anses som en samarbejds-partner, fordi tilbuddet er en del af skolen. Langt størstedelen af lederne svarer, at det daglige samarbejde i undervisningen har en positiv understøttende betydning for børns/unges trivsel.

Næsten samtlige ledere oplever, at de i høj eller nogen grad har mulighed for at skabe et tilbud med godt forældresamarbejde, hvor personalet er tilgængeligt for forældrene. For en mindre del af tilbuddene er forældremøder en fast tilbagevendende begivenhed en eller flere gange om året. Over halvdelen af tilbuddene holder ikke forældremøder uafhængigt af skolen.

PPR er den offentlige instans, flest tilbud samarbejder med, derefter kommer sagsbehandlere/soci-alrådgivere, SSP, UU-vejledere, gadeplansmedarbejdere og boligsociale medarbejdere. Der er blandt tilbuddene stor variation i, hvor ofte samarbejdet med de forskellige instanser finder sted. Selvom en stor andel samarbejder med PPR, er der også en væsentlig andel på 36 %, der ikke gør.

I forbindelse med samarbejde med kulturinstitutioner, idrætsforeninger og/eller andre ikke-offentlige aktører viser undersøgelsen, at der er stor forskel på omfang af samarbejdet. Omkring en femtedel samarbejder ugentligt med andre aktører, mens resten samarbejder sjældnere eller slet ikke.

Resultater fra undersøgelsen viser, at det ikke er udbredt praksis at udføre opsøgende arbejde uden for egen matrikel. Der er kun en lille andel på 4 %, der svarer, at de gør det.

8.1 Kvalitetskendetegn 4: Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Tilbuddenes samarbejde med andre aktører som skolen, forældrene, forvaltningen og kultur- og idrætsforeningerne understøtter en helhedsorienteret tilgang til at skabe gode børne- og ungeliv.

Der er tre samarbejder, som især fylder i tilbuddenes arbejde, og som vi derfor sætter fokus på under dette kendetegn. Det er 1) samarbejde med/på skolen, 2) samarbejde med forældre og 3) samarbejde i det opsøgende arbejde:

Samarbejde med/på skolen. Pædagoger og lærere inspirerer hinanden til nye handlemåder og pædagogisk refleksion gennem deres forskellige blik på børnene og de unge. Når pædagogisk personale samarbejder med lærere på skolen, kan de bringe indblikket fra skolen med ind i dagligdagen i fritids- eller klubtilbuddet, og lærerne kan modsat bringe viden fra medarbejderne ind i skoledagen. Det kan ændre på fastlåste indtryk af problemstillinger og give nye perspektiver.

Samarbejde med forældrene handler om at inddrage forældrenes særlige viden om deres børn og skabe fælles opmærksomhed på børnenes trivsel og udvikling. Et tillidsbaseret samarbejde med forældrene kan understøttes ved at invitere forældrene indenfor og gensidigt at dele viden, så børnenes eller de unges udvikling og trivsel understøttes i højest mulig grad.

Det opsøgende arbejde er både alment forebyggende – fx i forhold til rådgivning om stoffer, alkohol og internetsikkerhed – og specifikt forebyggende i forhold til konkrete børn og unge. Det opsøgende arbejde handler om at få børn og unge ind i fællesskabet, fx børn og unge, som har få eller svage relationer, eller som begår kriminalitet. Særligt med hensyn til de unge kan det handle om at opsøge dem på skolen eller på gaden og få dem ind i klubbens fællesskab. Det kan også handle om at etablere andre typer af sociale mødesteder for de ældre børn og unge, som ikke oplever, at fritids- eller klubtilbuddet er et sted for dem, for på den måde at bidrage til at skabe netværk rundt om børnene og de unge. Det handler særligt om at gribe de unge, inden de falder igennem, og at danne et sikkerhedsnet ved at arbejde med samarbejdspartnere.

Vidensgrundlaget for kendetegn 4 er at finde i litteraturboksen sidst i dette kapitel.⁵

8.2 Resultater fra spørgeskemaundersøgelsen om samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Spørgeskemaundersøgelsen afdækker følgende aspekter af kvalitetskendetegnet Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde:

5 Kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud bygger på EVA's vidensopsamling om børn og unges brug af tilbud fra 2017 samt en opdateret litteratursøgning på udvalgte temaer.

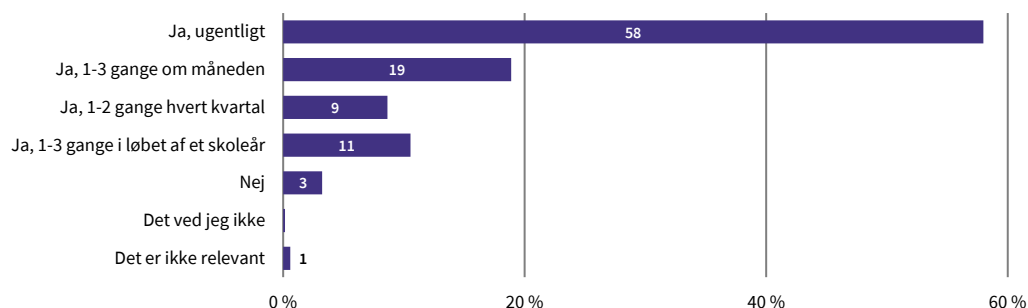
- Samarbejde med skolen
- Forældresamarbejde
- Samarbejde med offentlige instanser
- Samarbejde med andre institutioner og foreninger
- Opsøgende arbejde uden for tilbuddene.

Meget få ledere har i spørgeskemaundersøgelsen svaret, at det at give børn og unge kendskab til lokale aktivitets-, kultur- og tilbud er et af de tre vigtigste formål med det fritidspædagogiske arbejde i deres tilbud. Vi gennemgår derfor ikke, hvordan aktiviteter understøtter dette formål i kapitlet.

8.2.1 Samarbejde med skolen

Figur 8.1 viser, om personalet i fritids- og klubtilbuddet deltager i pædagogiske drøftelser sammen med skolens lærere og hvor ofte.

Figur 8.1
Deltager tilbuddets medarbejdere i pædagogiske drøftelser sammen med skolens lærere?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Deltager tilbuddets medarbejdere i pædagogiske drøftelser sammen med skolens lærere?" Det fremgår af figuren, at 0 % har svaret "Det ved jeg ikke". Der er dog tilbud, der har svaret dette, men der er tale om færre end fire tilbud. N = 683.

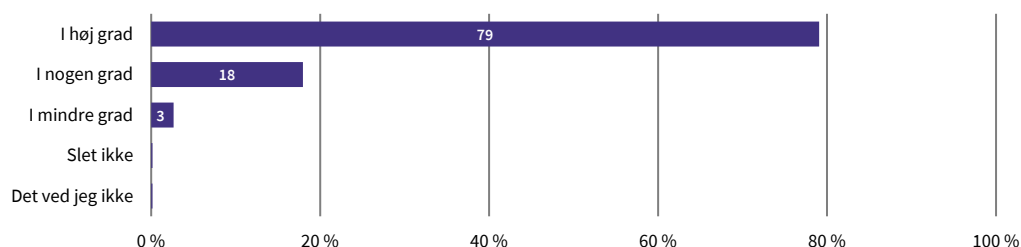
Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

58 % af lederne svarer, at tilbuddene har ugentligt samarbejde med skolen, 19 % samarbejder én til tre gange om måneden, 9 % svarer, at de samarbejder én-to gange hvert kvartal, 11 % én til tre gange i løbet af et skoleår, og 3 % samarbejder ikke.

94 % af lederne svarer, at en eller flere fra personalegruppen har timer i undervisningen. Disse ledere er blevet spurgt, om det understøtter arbejdet med trivsel hos børn/unge, at personalet deltager i undervisningen. Hypotesen, vi undersøger gennem dette spørgsmål, er, om gennemgående personale, der følger børnene gennem hele dagen og dermed får større indsigt i børns/unges hverdagsliv, opleves som hjælpsomt ift. at understøtte trivsel.

Figur 8.2

I hvilken grad oplever du, at personalets deltagelse i skolen understøtter arbejdet med børnenes/de unges trivsel?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "I hvilken grad oplever du, at personalets deltagelse i skolen understøtter arbejdet med børnenes/de unges trivsel?" Det fremgår af figuren, at 0 % har svaret henholdsvis "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke". Der er dog tilbud, der har svaret dette, men der er tale om færre end fire tilbud. N = 640.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

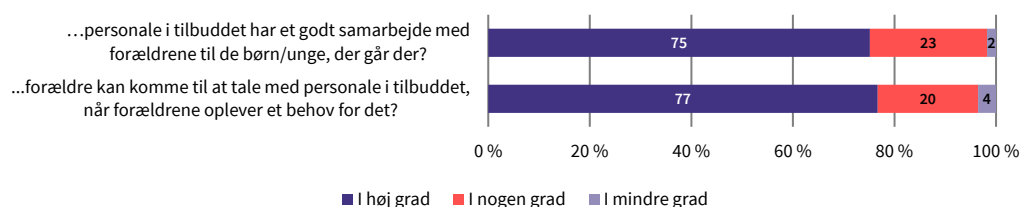
Af figur 8.2 fremgår det, at 97 % af lederne oplever, at det i høj grad eller nogen grad understøtter arbejdet med børns/unges trivsel, at personalet deltager i undervisningen. 79 % svarer "I høj grad", 18 % svarer "I nogen grad" og 3 % svarer "I mindre grad".

8.2.2 Størstedelen af lederne vurderer forældresamarbejdet som velfungerede

Fritids- og klubtilbuddenes erfaringer med samarbejde med hjemmet med henblik på at skabe en tillidsbaseret dialog og fælles fokus på trivsel er også et tema i undersøgelsen. Lederne er blevet spurgt, om de nuværende rammer giver mulighed for at skabe et tilbud med et godt forældresamarbejde, samt om forældrene har mulighed for at tale med personalet, når der er behov for det.

Figur 8.3

I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor...

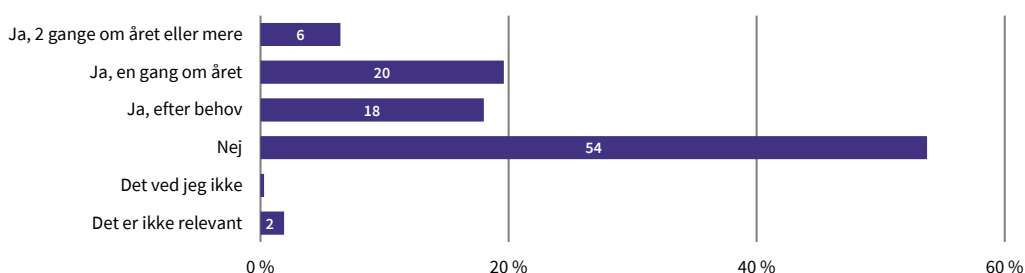
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Respondenterne har også haft mulighed for at svare "Slet ikke" og "Det ved jeg ikke". Selvom 0 % af de adspurgte ledere har svaret "Slet ikke" eller "Det ved jeg ikke" til de to spørgsmål, så har færre end fire ledere svaret "Slet ikke" til spørgsmålet "I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor personale i tilbuddet har et godt samarbejde med forældrene til de børn/unge, der går der?". På samme vis har færre end fire ledere svaret "Det ved jeg ikke" til spørgsmålet "I hvilken grad oplever du, at I under de nuværende rammer har mulighed for at skabe et tilbud, hvor forældrene kan komme til at tale med personalet i tilbuddet, når forældrene oplever et behov for det?" N = 683.

75 % af lederne svarer, at de i høj grad har mulighed for at skabe et godt forældresamarbejde, 23 % svarer "I nogen grad", og 2 % svarer "I mindre grad". Billedet er det samme, når forældrene bliver spurgt, om forældrene kan komme til at tale med personalet, når de har brug for det. Her svarer 77 % af lederne, at det i høj grad er muligt, 20 % svarer, at det i nogen grad er muligt, og 4 % svarer, at det i mindre grad er muligt.

Figur 8.4 viser, om tilbuddene anvender egne forældremøder uafhængigt af lærere/skole som del af forældresamarbejdet.

Figur 8.4
Afholder jeres tilbud egne forældremøder uafhængigt af lærere/skole?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

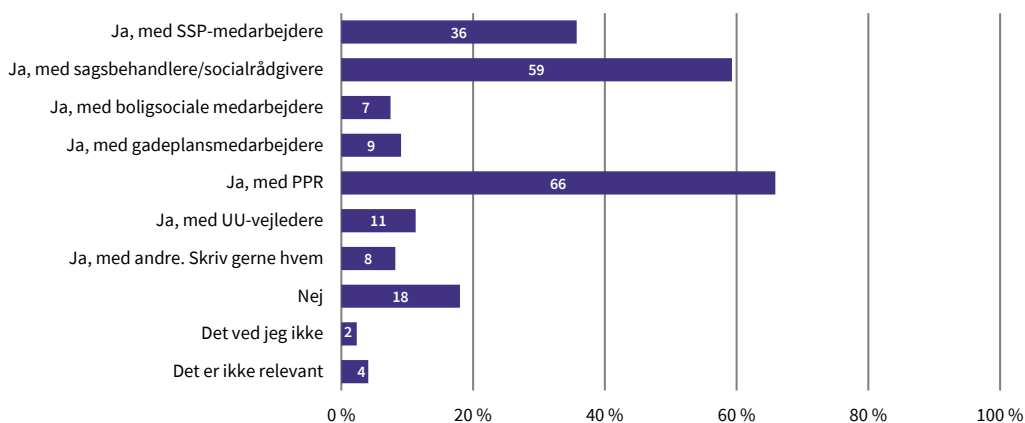
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Afholder {#tilbud} egne forældremøder uafhængigt af lærere/skole?" Det fremgår af figuren, at 0 % har svaret "Det ved jeg ikke". Der er dog tilbud, der har svaret dette, men der er tale om færre end fire tilbud. N = 683.

Egne forældremøder er for 54 % af tilbuddene ikke en del af forældresamarbejdet. Ud af de resterende besvarelser er der 18 %, der har svaret, at de afholder egne forældremøder efter behov, 20 %, der afholder det én gang om året, og 6 %, der holder egne forældremøder to gange om året eller mere. 2 % har svaret, at det ikke er relevant.

8.2.3 PPR er den offentlige instans, fritids- og klubtilbuddene samarbejder mest med

Lederne er også blevet spurgt, hvilke offentlige instanser de samarbejder med og hvor ofte. Offentlige instanser er i denne sammenhæng SSP-medarbejdere, sagsbehandlere/socialrådgivere, boligsociale medarbejdere, gadeplansmedarbejdere, PPR og UU-vejledere.

Figur 8.5
Samarbejder jeres tilbud med kommunens SSP-medarbejdere, sagsbehandlere/socialrådgivere, boligsociale medarbejdere, gadeplansmedarbejdere og lignende?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Samarbejder {#tilbud} med kommunens SSP-medarbejdere, sagsbehandlere/socialrådgivere, boligsociale medarbejdere, gadeplansmedarbejdere og lignende?" N = 683.

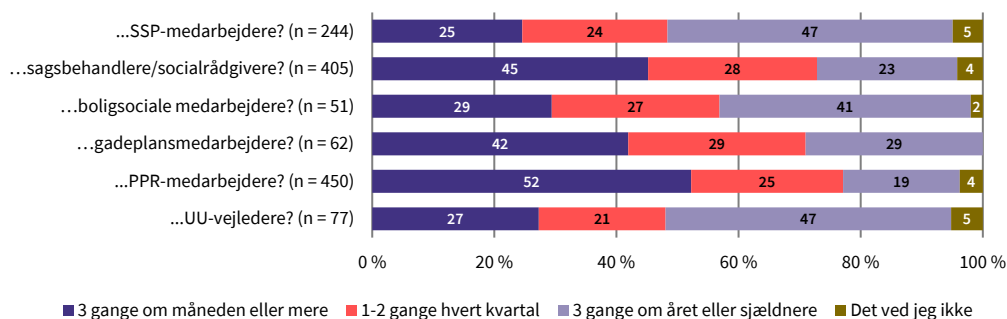
Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Figur 8.5 viser, at den instans, flest tilbud samarbejder med, er PPR. 66 % af lederne svarer, at de samarbejder med PPR. Derefter kommer sagsbehandlere/socialrådgivere med 59 %. 36 % svarer, at de samarbejder med SSP-medarbejdere, 11 % med UU-vejledere, 9 % med gadeplansmedarbejdere, og 7 % med boligsociale medarbejdere. Dog er der også 18 %, der svarer, at de ikke samarbejder med offentlige instanser, og 4 %, der svarer, at det ikke er relevant. 8 % har valgt, at de samarbejder med andre end de oplistede. I det åbne svarfelt nævnes bl.a. sundhedsplejersker, musikskole, skolens kompetencecenter, dagtilbud, psykiatrien, skolepsykolog, rusmiddelkonsulenter, støtte/kontaktpersonale, fysioterapeut, ergoterapeut og andre tilbud.

I spørgeskemaets åbne svarfelt er et perspektiv blandt lederne desuden, at SFO og skole ikke er to forskellige ting, men at SFO er en del af skolen, og at spørgsmålet derfor skaber et kunstigt skel mellem de to. Det kan være med til at forklare, at PPR er den mest udbredte samarbejdspartner, hvis PPR-samarbejdet er forankret og formaliseret som en del af samarbejdet med skolen. Selvom en stor andel samarbejder med PPR, er der også 36 %, der ikke gør.

Lederne er desuden spurgt ind til, hvor ofte de mødes med de offentlige instanser, de samarbejder med.

Figur 8.6
Hvor ofte sker det, at I mødes med...

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

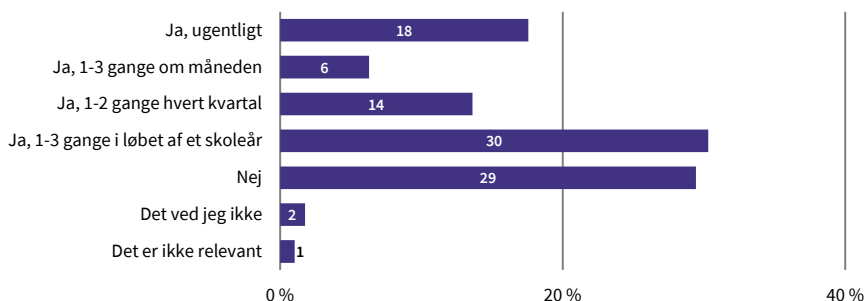
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte sker det, at I mødes med?" med svarmulighederne, som fremgår ovenfor. Respondenterne har haft mulighed for at give flere svar.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Der er stor variation i, hvor ofte samarbejdet med de forskellige instanser finder sted. For de tre instanser, der samarbejdes mest med, ser hyppigheden af samarbejdet således ud: 52 % af de tilbud, der samarbejder med PPR, samarbejder tre gange om måneden eller mere, mens der omvendt også er 19 %, der samarbejder tre gange om året eller sjældnere. 45 % af de tilbud, der samarbejder med sagsbehandlere/socialrådgivere, samarbejder tre gange om måneden eller mere, mens der omvendt også er 23 %, der samarbejder tre gange om året eller sjældnere. 24 % af de tilbud, der samarbejder med SSP, samarbejder tre gange om måneden eller mere, mens der omvendt også er 47 %, der samarbejder tre gange om året eller sjældnere.

Figur 8.7 viser, hvor udbredt det er for tilbuddene at samarbejde med kulturinstitutioner, idrætsforeninger eller andre lokale foreninger (fx spejder eller musikskole) om tilrettelæggelse af fælles aktiviteter.

Figur 8.7
Samarbejder jeres tilbud med kulturinstitutioner, idrætsforeninger og/eller andre lokale foreninger (musikskole, spejdere mv.) om tilrettelæggelse af fælles aktiviteter?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

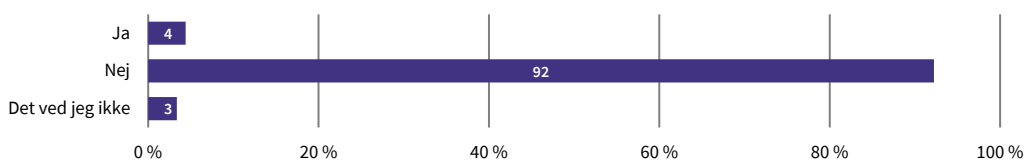
Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Samarbejder [#tilbud] med kulturinstitutioner, idrætsforeninger og/eller andre lokale foreninger (musikskole, spejdere mv.) om tilrettelæggelse af fælles aktiviteter?" N = 683.

18 % af tilbuddene samarbejder ugentligt med kulturinstitutioner, idrætsforeninger og/eller andre aktører. 6 % svarer, at de samarbejder om aktiviteter én til tre gange om måneden, 14 % svarer én- to gange pr. kvartal, 30 % svarer én til tre gange i løbet af et skoleår. Omvendt er der også 29 %, der har svaret, at de ikke samarbejder med kulturinstitutioner.

8.2.4 Det er ikke udbredt praksis at udføre opsøgende arbejde uden for egen matrikel

Nogle tilbud udfører opsøgende arbejde uden for egen matrikel. Dvs. at medarbejdere fra fritids- og klubtilbud opsøger børn/unge på gaden eller andre steder i det offentlige rum med det formål at inddrage dem i fritidsaktiviteter og/eller fritids- og klubtilbud. Lederne er blevet spurgt, om de udfører opsøgende arbejde uden for egen matrikel.

Figur 8.8
Udfører jeres tilbud opsøgende arbejde uden for egen matrikel?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: "Den fulde spørgsmålsformulering lyder: Nogle tilbud udfører opsøgende arbejde uden for egen matrikel. Dvs. at medarbejdere fra tilbuddet opsøger børn/unge på gaden eller andre steder i det offentlige rum med det formål at inddrage dem i fritidsaktiviteter og/eller tilbud. Udfører [#tilbud] opsøgende arbejde uden for egen matrikel?" N = 683.

Svarene viser, at det ikke er udbredt praksis for tilbuddene at udføre opsøgende arbejde uden for egen matrikel. Således svarer 92 %, at de ikke udfører opsøgende arbejde. Dog er der også en andel på 4 %, der svarer, at de gør.

Vidensgrundlag for kvalitetskendetegn 4: Samarbejde med andre aktører og opsøgende arbejde

Kapitlet bygger på følgende referencer:

- Ambs-Thomsen, P. (2013). Klubfeltets uundværlige indsats. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringen.
- Bjerrøgaard, H. et al. (2010). *Ord og billeder på fritidspædagogikken*. University College Syd.
- Broström, S. (2007). Overgang fra dagtilbud til skole. I: Egelund, N. (red.): *Skolestart*. Kroghs Forlag.
- BUPL og Ungdomsringen (2005). Klubbernes potentiale. BUPL og Ungdomsringen.
- Center for Ungdomsstudier. (2015). *Klubbernes gode samarbejde med skolen*. Center for Ungdomsstudier, BUPL, Ungdomsringen og Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.
- EVA. (2016). *Litteraturstudie: Kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger*. Danmarks Evalueringsinstitut.
- Falkner, C., & Ludvigsson, A. (2016). *Fritidshem och fritidspedagogik – en forskningsöversikt*. Högskolan i Borås.
- Hagemann, S. (2010). Børnene vil være fri for mor og far. I: *Børn & Unge*, nr. 23.
- Højholdt, A., & Sederberg, M. (2014). Tværprofessionelt samarbejde i skole og fritidsliv. I: Ritchie, T. & Tofteng, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.
- Højholt, C. et al. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Dafolo.
- Larsen, J. (2015). *Fritid – den nye elev i klassen: strategisk pædagogisk ledelse*. Ungdomsringen.
- Lilleheden, P. (2013). Klubberne og ungdomsskolen som bindeled. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringen.
- Rambøll. (2012). *Evaluering af Projekt high:five*. Rambøll.
- Ratner, H. (2013). Inklusion på tværs af folkeskole og fritidsklub. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringen.
- Stanek, A. H. (2014). Fritidspædagogikkens muligheder i arbejdet med inklusion. I: Ritchie, T. & Tofteng, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.

Appendiks A – Samlet litteraturliste

Ambst-Thomsen, P. (2013). Klubfeltets uundværlige indsats. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringsen.

Andishmand, C. (2017). *Fritidshem eller servicehem? En etnografisk studie av fritidshem i tre socioøkonomisk skilda områden*. Gothenburg University (ph.d.-afhandling)

Ankerstjerne, T. (2010a). Fritidspædagogik er andet end leg og mere end læring: om SFO som det senmoderne samfunds bud på ”Barndommens gade”. *Vera* (53).

Ankerstjerne, T. (2010b): Fritidspædagogik – før, nu og om lidt! I: Ankerstjerne, T. (red.): *SFO og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden*. Dafolo

Bjerrsgaard, H. et al. (2010). *Ord og billeder på fritidspædagogikken*. University College Syd.

Boström, L., & Augustsson, G. (2016). Learning environments in Swedish leisure-time centres: (In) equality, ‘schooling’, and lack of independence. *IJREE–International Journal for Research on Extended Education*, 4(1), 19-20.

Boström, L., & Berg, G. (2018). *Läroplansimplementering och korstryck i fritidshemmets arbete*. *Educare*, (2), 107-132.

Boysen, M. S. W. (2022). Et kollektiv af superhelte: Om hvordan individ og fællesskab kan kobles i kreative ungdomsfællesskaber. I: *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 6(2), 29-43.

Brenton, F. (2012). *A Literature Review of School Practices to Overcome School Failure*. OECD Education Working Papers, No. 68, OECD Publishing, Paris.

Brodersen, M., Jensen, A. W., Hald, M., Løth, K. L. G., & Boysen, M. S. W. (2022). Sofaer, pandekager og lyde fra flere verdener: Selskabelighed som fritidsinstitutionel samværsform. I: *Forskning i pædagogers profession og uddannelse*, 6(2), 59-72.

Broström, S. (2007). Overgang fra dagtilbud til skole. I: Egelund, N. (red.): *Skolestart*. Kroghs Forlag.

BUPL. (2023) *Ny forskning: Derfor kan fritidsinstitutionen være et frirum fra mistrivsel*. Lokaliseret d. 25.9. 2023 på: www.bupl.dk/paedagogik-og-profession/paedagogisk-forskning/ny-forskning-der-for-kan-fritidsinstitutionen-vaere.

BUPL og Ungdomsringen (2005). *Klubbernes potentiale*. BUPL og Ungdomsringen.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2023a). *SFO. Formål, indhold og ansvar*. Lokaliseret 25. september 2023 på: www.uvm.dk/sfo-klub-og-fritidshjem/sfo/formaal--indhold-og-ansvar.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2023b). *Fritidshjem*. Lokaliseret d. 25. september 2023 på: <https://www.uvm.dk/sfo-klub-og-fritidshjem/fritidshjem>.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2023c). *Klubtilbud*. Lokaliseret d. 25. september 2023 på: <https://www.uvm.dk/sfo-klub-og-fritidshjem/klubtilbud>.

Center for Ungdomsstudier. (2015). *Klubbernes gode samarbejde med skolen*. Center for Ungdomsstudier, BUPL, Ungdomsringen og Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling.

Christensen, K. S. (2020). *Vanskelige forbindelser. En institutionel etnografi om børns bevægelser fra børnehave til skole*. *Tidsskrift for professionsstudier*, 17(33), 142-145.

Christoffersen, M. N., Højen-Sørensen, A. K., & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling: En forskningsoversigt*. SFI-Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2013). *Elever med særlige behov i almen skolen: Inklusion, trivsel og selvværd*. Aarhus Universitet.

EVA. (2009). *Børneperspektiver i evalueringer*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2012). *Alle børns deltagelse i læringsfællesskaber: en model for systematisk udvikling og evaluering af lokale indsatser i dagtilbud, skole og SFO: evalueringsrapport*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2016). *Litteraturstudie: Kendetegn ved et velfungerende samarbejde mellem lærere og pædagoger*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017). *Børns og unges brug af fritids- og klubtilbud. Kendetegn ved kvalitet i tilbuddene – en vidensopsamling*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017). *Kvalitet i dagtilbud. Pointer fra forskning*. Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018). *Børns og unges brug af fritids- og klubtilbud*. Danmarks Evalueringsinstitut

Falkner, C., & Ludvigsson, A. (2016). *Fritidshem och fritidspedagogik – en forskningsöversikt*. Högskolan i Borås.

Falkner, C., Ludvigsson, A., Öksnes, M., Knutas, K. A., & Kjaer, B. (2023). *Förskjutningar i innehåll i SFO/fritidshem i Skandinavien - mellan den nordiska modellens och konkurransstatens logik*. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 28(1-2), 100-120

FN's Børnekonvention. (1989). Artikel 12 og 13: Retten til at udtrykke meninger og Friheden til at udtrykke sig og til information. Lokaliseret d. 25. september 2023 på: www.boerneraadet.dk/vi-arbejder-for/boernekonventionen/fuld-udgave-af-fns-boernekonvention/www.boerneraadet.dk/vi-arbejder-for/boernekonventionen/

Frederiksson et al. (2013). Long-Term Effects of Class Size. I: *Quarterly Journal of Economics* 128 (1).

Fredriksson, I., Geidne, S., & Eriksson, C. (2018). Leisure-time youth centres as health-promoting settings: Experiences from multicultural neighbourhoods in Sweden. *Scandinavian Journal of Public Health*, 46(20), 72-79.

Gravesen, D. T., & Ringskou, L. (2017). On the move from pedagogy to timeagogy? Or how time constitutes the work of pedagogues in the Danish Primary School and Leisure-time Center. *IJREE-International Journal for Research on Extended Education*, 5(2), 164-177.

Hagemann, S. (2010). Børnene vil være fri for mor og far. I: *Børn & Unge*, nr. 23.

Haglund, B. (2016). Fritidshemmets vardagspraktik i ett nytt diskursivt landskap. I: *Educare*, 1, 64-85.

Haglund, B. (2018). "Men dom flesta har en liknande situation": Ett narrativ om bristande personal resurser och omgivningens begränsade förväntningar. I: *Barn*, 36(2), 75-92.

Hjalmarsson, M. (2019). Leisure-time teachers' reflections on systematic quality work: Approaches and challenges. I: *Early Child Development and Care*, 189(13), 2197-2205.

Holmberg, L. (2017). Confessing the will to improve: Systematic quality management in leisure-time centers. I: *Education Inquiry*, 8(1), 33-49.

Hviid, P. (2002). Børnekonventionen i børns virkelighed: hverdagsliv i skole og SFO. I: *Psykologisk set*. 19 (48).

Hviid, P. (2006). Fritidspædagogik i en sammenhæng. I: *Social Kritik*, nr. 103 (marts 2006).

Hviid, P. (2012). Aldersblandede grupper og udviklingsmuligheder i SFO'en. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.

Hviid, P. et al. (2012). Frihed og fritidspædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.

Højholdt, A., & Sederberg, M. (2014). Tværprofessionelt samarbejde i skole og fritidsliv. I: Ritchie, T. & Tofteng, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Billesø & Baltzer.

Højholt, C. et al. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Dafolo.

- Juhl, P. (2012). Organisering i SFO'en – fritidspædagogiske figurer og forskellige indblik i børneliv. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Katznelson, N., Pless, M., Görlich, A., Graversen, L., & Sørensen, N. B. (2021). Ny udsathed: nuancer i forståelser af psykisk mistrivsel. I: *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, (2), 83-103.
- Katznelson, N., Pless, M., & Görlich, A. (2022). *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering. Om ny udsathed i ungdomslivet, 1*. Hans Reitzels Forlag.
- Kierkegaard, L., Pommerencke, L. M., Bonnesen, C. T., Madsen, K. R., & Thorhauge, A. M. (2020). *Digital mediebrugs betydning for sociale relationer, fællesskaber og stress blandt børn og unge*. Syddansk Universitet.
- Kjær, B., Falkner, C., Ludvigsson, A., Knutas, A., & Øksnes, M. (2022). *Förskjutningar i innehåll i SFO/Fritidshem i Skandinavien: – mellan den nordiska modellens och konkurrensstatens logik*. Pedagogisk forskning i Sverige.
- Knudsmark, L., Knudsen, A., & Mørk, B. (2022). *Et community psykologisk perspektiv på ungdoms-klubber*. UC SYD.
- Kousholt, D. (2012). Børnefællesskaber og udsatte positioner i SFO – inklusion og fritidspædagogik. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Kragh-Müller, G. & Ringsmose, C. (2015). *Pædagogisk kvalitet i store og små daginstitutioner. En rapport om børns trivsel, læring og udvikling i store og små daginstitutioner*. Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- KREVI (2012). *Økonomi og faglig kvalitet i folkeskolen – hinandens modsætninger?* KREVI.
- Krøyer, P. R., & Padovan-Özdemir, M. (2022). *Typer og tendenser i fritidspædagogisk arbejde med køn og mangfoldighed: Et litteraturstudie af skandinavisk fritidspædagogisk arbejde med unge i et køns- og mangfoldighedsperspektiv*. Delrapport 1. VIA University College.
- Lager, K. (2018). Att undervisa i fritidshem: omsorg, lärande och utveckling i en helhet. *Educare*, (2), 51-68.
- Lago, L. (2017). "Var ska jag vara då?": Om platsens betydelse för att skapa mening om fritidshem, förskoleklass och årskurs ett. *Educare*, (2), 81-102.
- Langager, S. (2009). "Hvis vennerne er der, kommer jeg også: klubpædagogik, ungdomsliv og inklusionsveje". I: *Unge pædagoger*, nr. 1.
- Larsen, N., & Mørch, S. (2007). Om unges læring og kompetence i klubben. I: Larsen, N. (red.): *Unges læring på klub- og fritidsområdet*. Ungdomsringen.

- Larsen, J. (2015). *Fritid – den nye elev i klassen: strategisk pædagogisk ledelse*. Ungdomsringen.
- Leuven, E. & Løkken, S. (2017). *Long term impacts of class size in compulsory school*. Statistisk sentralbyrå, Norge.
- Lilleheden, P. (2013). Klubberne og ungdomsskolen som bindeled. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringen.
- Ludvigsson, A., & Falkner, C. (2019). Fritidshem-ett gränsland i utbildningslandskapet: Lärare i fritidshems institutionella identitet. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk* (5), 13-26.
- Mortensen, N. P., Lindebjerg, N. H., Nøhr, K., Vixø, K., & Larsen, M. H. (2022). *Normeringer i fritidstilbud. Spørgeskemaundersøgelse om normeringen i danske fritidstilbud 31. maj 2022*. VIVE – Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Mørch, S. (2012). *Fritiden og dens pædagogik*. I: Hviid, P. & Højholt, C. (red.): *Fritidspædagogik og børneliv*. Hans Reitzels Forlag.
- Ottosen, M. H., Andreasen, A. G., Dahl, K., Lausten, M., Rayce, S. B., & Tagmose B. B. (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Petersen, K. E. (2021a). Fritids- og ungdomsklubber i udsatte boligområder: Pædagogers arbejde med ustyrlige unge, eller ustyrlige problemer. I: *Nordiske Udkast. Tidsskrift for kritisk samfundsforskning*, 49(1), 40-51.
- Petersen, K. E. (2021b). Leisure and youth clubs' work with young people of ethnic minority background living in socially deprived housing areas: creating processes of hope and empowerment through social pedagogical work. I: *International Journal of Social Pedagogy*, 10(1), 1-14.
- Petersen, K. E., & Sørensen, T. E. M. (2021). *Fritids-og ungdomsklubbers betydning for børn og unges trivsel og udvikling*. DPU, Aarhus Universitet & Nationalt Center for Skoleforskning.
- Petersen, K. E., Sørensen, L. H., Sørensen, T. E. M., & Ladefoged, L. (2019). *Fritids-og ungdomsklubbers betydning for børn og unges hverdagsliv og fællesskaber i udsatte boligområder*. Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet.
- Politiken. (2023). Skolen skal udligne med ulighed som klassesamfundet skaber. Lokaliseret d. 25. september 2023 på: www.politiken.dk/indland/uddannelse/art9198630/Skolen-skal-udligne-den-ulighed-som-klassesamfundet-skaber.
- Rambøll. (2012). *Evaluering af Projekt high:five*. Rambøll.
- Rambøll & Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning (2014). *Forskningskortlægning. Undervisningsmiljø og trivsel*. Aarhus Universitet

Ratner, H. (2013). Inklusion på tværs af folkeskole og fritidsklub. I: Andersen, U. (red.): *Læring til livet – en antologi om socialpædagogiske indsatser i klubber*. Ungdomsringen.

Ringskou, L. (2021). Altså det er bare ikke alt, du kan måle og veje: om klubpædagoger, trivsel og trivselsarbejde... og kritisk pædagogik? *Tidsskrift for Socialpædagogik*, 24(2), 39-48.

Ringskou, L. (2022). Vi gør meget ud af at fortælle dem, at vi gerne vil hjælpe dem med at blive til nogen, i stedet for at blive til noget: Om klubpædagogisk resonanspædagogik. *Social Kritik: Tidsskrift for social analyse & debat*, (167), 16-31.

Ringskou, L., & Gravesen, D. T. (2019). Hvad ved vi egentlig om skole-og fritidspædagoger?: En kritisk analyse af den forskningsbaserede litteratur på feltet for skole-og fritidspædagogik i Danmark. *Social Kritik: Tidsskrift for social analyse & debat*, 31(160), 76-85.

Ringskou, L., & Gravesen, D. T. (2020). Med viden skal skole-og fritidspædagogik bygges: En kortlægning og kritisk analyse af forskningsbaseret litteratur på feltet for skole-og fritidspædagogik i Danmark. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 4(1), 20-32.

Robinson, V. et al. (2009). *School leadership and student outcomes: Identifying what works and why*. Best Evidence Synthesis Iteration. New Zealand Ministry of Education.

Schultz, C. (2022). Nødvendigheden af en teoretisk referenceramme for ungdomspædagogisk faglighed. *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse*, 6(2), 18-28.

Schwartz, P. & Clark, A. (2017). Småbørnsperspektiver – en tilgængelig, gyldig og nødvendig feedback for udvikling af praksis i dagtilbud. I: *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, nr. 2, 54. årgang.

Smedsplass, J. (2016). *Kvalitet i SFO: å være en varm og tydelig voksen i arbeidet med barn*. Gylden-dal.

Sommersel, H.B. et al. (2013). *Kvalitet i barnehager i skandinavisk forskning 2006-2011: En systematisk forskningskartlegging*. Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.

Stanek, A.H. (2010). Børneperspektiver på den SFO-pædagogiske praksis. I: Ankerstjerne, T. (red.): *SFO- og fritidspædagogik – før, nu og i fremtiden*. Dafolo.

Stanek, A. H. (2011). *Børns fællesskaber og fællesskabernes betydning: analyseret i indskolingen fra børnehaven til 1. klasse og SFO*. Roskilde Universitetscenter.

Stanek, A. H. (2014). Fritidspædagogikkens muligheder i arbejdet med inklusion. I: Ritchie, T. & Tof-teng, D. (red.): *Pædagog i skole og fritid – perspektiver på tværprofessionelt samarbejde i skolen*. Bil-lesø & Baltzer.

Stenum, H., & Nielsen, J.G. (1997). *Klar til medbestemmelse: et inspirations- og debathæfte om større børns og unges medbestemmelse i fritids- og ungdomsklubberne*. Socialministeriet.

Tofteng, D. M. B., & Madsen, L. (2020). Om at sidde på hænderne og gå All In: Deltagelse som pædagogisk handlerepertoire. *Social Kritik: Tidsskrift for social analyse & debat*, 32(161), 35-41.

Warming, H. (2011). *Børneperspektiver. Børn som ligeværdige medspillere i socialt og pædagogisk arbejde. Professionsserien*. Akademisk Forlag, Socialministeriet.

Wendelborg, C., Caspersen, J., Mordal, S., Ljusberg, A.-L., Valenta, M., & Bunar, N. (2018). *Lek, læring og ikke-pedagogikk for alle*. Nasjonal evaluering av skolefritidsordningen i Norge.

Appendiks B – Metode til dataindsamling

Spørgeskemaundersøgelsen blandt fritids- og klubtilbudsledere er foretaget af Epinion for EVA i foråret 2023.

Spørgeskemaundersøgelsen har til formål at bidrage med viden om forholdene og pædagogikken på fritids- og klubtilbudsområdet i Danmark. Spørgeskemaet er udarbejdet på baggrund af en række kvalitetskendetegn for fritids- og klubtilbud, som er udarbejdet af EVA på baggrund af eksisterende undersøgelser, forskning og faglitteratur om overgange, og er herefter kvalificeret gennem interviews af en række forskere, interessenter og praktikere (se appendiks C).

I de følgende afsnit beskrives dataindsamlingens forskellige faser enkeltvis.

Populationsafgrænsning

Spørgeskemaundersøgelsen er tilrettelagt som en populationsundersøgelse blandt ledere i alle landets fritids- og klubtilbud. Undersøgelsens population består således af ledere i alle fritids- og klubtilbud i Danmark. Der er indsamlet svar fra én leder pr. fritids- eller klubtilbud. Ledere, som er ledere i mere end ét tilbud, har derfor skullet besvare separate spørgeskemaer for hver af disse tilbud. Ledere i specialtilbud indgår ikke i undersøgelsens population.

Etablering af kontaktgrundlag

Da der ikke findes et samlet overblik over alle landets fritids- og klubtilbud, har det indledningsvist været nødvendigt at etablere undersøgelsens kontraktgrundlag fra bunden. Udsendelsesgrundlaget blev etableret via desk-research, hvor Epinion indsamlede kontaktoplysninger på de enkelte institutioners ledere via kommunerne eller institutionernes hjemmesider. Som rettesnor for desk-researchen er anvendt et udtræk fra Danmarks Statistik over kommunale, selvejende og private SFO'er, fritidshjem og klubber samt et udtræk fra databaseløsningen Experian. Disse udtræk fungerer som rettesnor for søgningen efter institutioner og suppleredes i alle tilfælde med research på kommunernes hjemmesider.

Som supplement til søgningen på kommunerne og institutionernes hjemmeside blev der gennemført en telefonisk rundringning blandt kommunerne med prioritering af kommuner, hvor kontaktinformationer udelukkende er tilgængelige ved brug af MitID. I den forbindelse blev der også samlet op på tilbud, hvor der digitalt hverken kunne fremsøges navn, mail eller telefonnummer på lederen.

Pilottest

Forud for dataindsamlingens start har Epinion gennemført en pilottest af spørgeskemaet blandt tre ledere fra hhv. SFO- og klubtilbud, som er rekrutteret ud fra det etablerede kontaktgrundlag. Der er i udvælgelsen af deltagere til pilottesten sikret spredning på tilbuddenes alders- og klasse-trin, så spørgeskemaet er pilottestet blandt ledere i tilbud til hhv. indskolings-, mellemtrins- og udskolings elever. Resultaterne af pilottesten er afrapporteret i notatet *Pilottest af spørgeskema om kvalitet og indhold i SFO- og klubtilbud* (Epinion for Danmarks Evalueringsinstitut, 2023).

Dataindsamling

Dataindsamlingen er gennemført i perioden fra 20. april til og med 24. maj 2023.

Ledere i alle fritidsinstitutioner modtog indledningsvis en e-mailinvitation, der indeholdt et personligt og institutionsspecifikt link til spørgeskemaet. Herefter er der udsendt to skriftlige påmindelser samt gennemført telefoniske påmindelser til ledere, som ikke havde besvaret skemaet, og som ikke havde frabedt sig at deltage i undersøgelsen. Tidspunkter for udsendelse af e-mailinvitationer og påmindelser samt gennemførelsen af de telefoniske påmindelser fremgår af tabellen nedenfor.

Appendiks-tabel B.1

Dataindsamling: Oversigt over udsendelse af e-mailpåmindelser og telefoniske påmindelser

Udsendelse	Dato (2023)
E-mailinvitation	20. april
E-mailpåmindelse 1	25. april
E-mailpåmindelse 2	2. maj
Telefoniske påmindelser	16. maj – 24. maj

Kilde: Methodenotat for Spørgeskemaundersøgelse blandt SFO- og klubledere 2023, udarbejdet af Epinion.

Svarprocenter

Spørgeskemaet blev udsendt til ledere i 1.733 fritids- og klubtilbud. I de tilfælde, hvor det var muligt at indsamle direkte kontaktoplysninger på lederne i de enkelte tilbud, er invitationer og påmindelser sendt til lederne direkte. I tilfælde, hvor dette ikke var muligt, er invitationer og påmindelser sendt til institutionernes (i nogle tilfælde skolernes) hovedmail.

Efter dataindsamlingens start modtog Epinion henvendelser fra en håndfuld ledere, som oplyste, at de af forskellige årsager ikke var relevante for undersøgelsen (eksempler på årsager hertil var, at en given institution er lukket, ikke har en leder, er et specialtilbud eller lignende). Institutioner, som disse ledere repræsenterede, er derfor modregnet i det endelige udsendelsesgrundlag.

I tabellen herunder fremgår undersøgelsens svarprocent.

Appendiks-tabel B.2
Samlet svarprocent

	Kontaktgrundlag	Besvarelser	Svarprocent
Fritids- og klubtilbud	1.722	683	40 %

Af tabel 3 herunder fremgår resultaterne af en bortfaldsanalyse opgjort på enhedsniveau.

Bortfaldsanalyse

Bortfaldsanalysen sammenholder fordelingerne blandt besvarelserne med fordelingerne i populationen (udsendelsesgrundlaget) på institutionsniveau på parameteret region. Afvigelsen mellem disse vises i procentpoint.

Appendiks-tabel B.3
Bortfaldsanalyse på enhedsniveau

		Besvarelser N	Besvarelser %	Population N	Population %	Afvigelse %
Region	Region Hovedstaden	174	25 %	448	26 %	-1%
	Region Midtjylland	172	25 %	425	25 %	0 %
	Region Nordjylland	86	13 %	194	11 %	+2 %
	Region Sjælland	94	14 %	257	15 %	-1 %
	Region Syddanmark	157	23 %	398	23 %	0 %
	Total	683	100 %	1.722	100 %	

Testen viser, at undersøgelsen er repræsentativ med hensyn til fordeling på region. I etableringen af datagrundlaget har det ikke været muligt på forhånd at identificere, om det enkelte tilbud indeholder tilbud til børn i indskolingsalderen, børn og unge i mellemtrinsalderen og/eller unge i udskolingsalderen. Det er derfor ikke muligt at påpege, hvorvidt spredningen blandt tilbud til de forskellige alderstrin er repræsentativ for populationen af tilbud.

Fordeling af svar på typer af tilbud

Fritids- og klubtilbud er typisk inddelt i afdelinger eller trin efter børnenes/de unges alder, men grænserne mellem dem kan variere meget. Tabel 4 viser opdeling af tilbuddene i tre typer: tilbud til børn i indskolingsalderen, tilbud til børn i mellemtrinsalderen og tilbud til børn/unge i udskolingsalderen. Lederen havde mulighed for at sætte mere end ét kryds, fx hvis tilbuddet er organiseret med et andet alderskel eller indeholder både SFO og klub.

Appendiks-tabel B.4

Hvilke af følgende tilbud har I der, hvor du arbejder?

	Antal	Procent
Tilbud til børn i indskolingsalderen (fritidshjem, SFO 1)	602	88 %
Tilbud til børn i mellemtrinsalderen (fritidshjem, SFO 2, SFO 3, juniorklub, klub)	313	46 %
Tilbud til børn/unge i udskolingsalderen og evt. ældre (klub, ungdomsklub, SFO 3)	89	13 %
Total	1004	147 %

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af SFO, tilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformålsformulering lyder: "Hvilke af følgende tilbud har I der, hvor du arbejder? Angiv et eller flere svar."

Tabellen summer til mere end 100 % og har en højere total end det samlede n på 683, da det har været muligt at angive flere svar. Flere tilbud har tilbud til børn og unge på tværs af indskolings-, mellemtrins- og udskolingsalderen. N = 683.

I undersøgelsen indgår der 602 tilbud til børn i indskolingsalderen, 313 tilbud til børn i mellemtrinsalderen og 89 tilbud til børn/unge i udskolingsalderen. Det er væsentligt at være opmærksom på, at opdelingen i indskoling, mellemtrin og udskoling ikke nødvendigvis afspejler, hvordan tilbud tilbuddene er organiseret, da der lokalt kan være en anden opdeling.

Ud af de 683 ledere, der har svaret på spørgeskemaet, har 278 ledere svaret, at de er leder for mere end én type tilbud. De resterende 405 er udelukkende leder for én af de tre typer tilbud. De 405 tilbud er fordelt således på indskoling, mellemtrin eller udskoling er således: 349 tilbud har tilbud udelukkende til børn i indskolingen, 37 tilbud udelukkende til børn på mellemtrinnet, og 19 tilbud udelukkende til børn/unge i udskolingen.

Appendiks C – Metode til litteratursøgning

Undersøgelsens fire kvalitetskendtegn bygger på en opdatering af vidensopsamlingen foretaget af EVA i 2017, hvor der på baggrund af en litteratursøgning blev identificeret fem kendtegn på kvalitet i fritidshjem, SFO- og klubtilbud. På baggrund af interview med børn, unge, medarbejdere og ledere i forbindelse EVA's rapport om børns og unges brug af fritids- og klubtilbud i 2018 nåede EVA frem til fire kendtegn for kvalitet i fritids- og klubtilbud, der gik på tværs af litteraturen og den indsamlede empiri:

1. Børn og unge har gode sociale relationer og indgår i fællesskaber.
2. Børn og unge har fri tid og medbestemmelse i hverdagen.
3. De voksne indsamler og deler viden om børns og unges trivsel og udvikling.
4. De voksne samarbejder med andre aktører og laver opsøgende arbejde.

I forbindelse med den aktuelle undersøgelse er de fire kendtegn blevet opdateret på baggrund af en søgning på ny viden området. Hvad angår litteratur om SFO og fritidshjem er der blevet søgt på litteratur fra 2017-2023. EVA's vidensopsamling fra 2017 dækker litteratur før dette. Hvad angår fritids- og ungdomsklubber, har vi kigget på litteratur fra 2021-2023. Det har vi, fordi DPU har foretaget en vidensopsamling, der dækker litteratur før dette, og som vi bruger i vidensgrundlaget. Vi har været interesseret i skandinavisk litteratur i form af videnskabelige publikationer, faglitteratur, lærebøger, rapporter og evalueringer.

På baggrund af interview med interessenter og centrale forskere på området for fritids- og klubtilbud og fritidspædagogik har vi fået bekræftet, at de fire kvalitetskendtegn er relevante fortsat at arbejde ud fra. Samtidig har forskerne peget på nye vidensområder, som kan udbygges i forhold til beskrivelsen af kvalitet i fritids- og klubtilbud: betydningen af ledelse, tilbuddet som et rum uden præstationspres og betydningen af tilbuddenes fysiske rammer.

Søgning er foregået vha. håndsøgning på disse hjemmesider og databaser:

- UC-viden. Søg i databasen vha. søgeord, OG søg specifikt efter Lea Ringskou og David Thore Gravesen.

- DPU. Søg på hjemmeside/database vha. søgeord, OG søg efter Søren Langager, Trine Møbius Sørensen og Kirsten Elisa Petersen.
- RUC. Søg på hjemmeside/database, OG søg efter Charlotte Højholt.
- KU. Søg på hjemmeside/database, OG søg efter Pernille Hviid.
- BUPL. Søg på hjemmeside/database, OG søg efter Trine Ankerstjerne.
- KL. Søg på hjemmeside/database.

Vi har benyttet følgende søgeord:

Fritidspædagogik, Klubpædagogik, SFO, Skolefritidsordning, Fritidshjem, Fritidstilbud, Ungdomsklub, Klub

Søgning er foretaget via søgefelt eller database på hjemmesiden. Hvis der er tale om en database, er der lavet afgrænsning i søgningen via databasens emneord. Derudover er der søgt på specifikke forskere (står ovenfor ud for institutionerne). Her har vi fundet forskernes publikationslister frem og foretaget en screening af deres publikationer.

På baggrund af søgningen og interessentinterviews med forskere på området for fritids- og klubtilbud, er der blevet udvalgt 67 referencer til nærmere screening. Disse referencer er blevet screenet på abstracts (eller introduktioner, hvis der ikke er tale om videnskabelige artikler) for at vurdere, om de har relevans i forbindelse med opdateringen af kvalitetskendetegn. Hovedkriteriet for screeningen har været litteraturens relevans med fokus på udgivelser, der bidrager til at besvare det spørgsmål, undersøgelsen stiller om kendetegn ved kvalitet i fritids- og klubtilbud set i relation til børns og unges trivsel og udvikling. Det har derfor været et krav, at det fremgår af referencerne, hvordan praksis og/eller rammer styrker kvalitet i fritids- og klubtilbud.

På baggrund af abstracts og introduktioner er det blevet vurderet, om titlerne er relevante for ét eller flere af de fire eksisterende kvalitetskendetegn. Derudover har der også været særligt fokus på de fysiske rammers betydning for kvalitet i fritids- og klubtilbud og betydningen af fritids- og klubtilbud som et rum frit for præstationspres. Der har samtidig været fokus på litteratur om, hvilken rolle faglig ledelse og ledelsesunderstøttelse spiller inden for alle kvalitetskendetegn (udvalgt på baggrund af interviews med forskere i fritids- og klubtilbud og fritidspædagogik).

Artikler med relevans for et af disse temaer eller de eksisterende kvalitetskendetegn blev valgt ud. På baggrund af dette udvalg af referencer blev der foretaget en sortering af artiklerne i forhold til overlap i vidensbidrag i forhold til kvalitetskendetegnene. Fokus har været på, at litteratursøgningen skal bidrage med nye perspektiver inden for kendetegnene for kvalitet i fritids- og klubtilbud. Der er derimod ikke tale om en udtømmende beskrivelse af dybden og omfanget af nye perspektiver og emner. I tilfælde, hvor der var overlap mellem artiklernes bidrag til kvalitetskendetegnene, er det derfor de nyeste artikler, der er blevet udvalgt. På samme måde er der blevet foretaget en sortering af de mest relevante titler, hvis referencer af samme forfatter med lignende indhold er blevet inkluderet i litteratursøgningen.

Gennemgangen af litteraturen har samlet resulteret i 34 referencer, der har dannet udgangspunkt for opdateringen af kvalitetskendetegnene.

Appendiks D – Lovgivningsmæssige rammer

De lovgivningsmæssige rammer for fritids- og klubtilbud, hvad angår formål, indhold og ansvar, er præsenteret nedenfor i overblikform.

SFO

Uddrag fra Børne- og Undervisningsministeriets hjemmeside:

”Skolefritidsordninger er fritidstilbud til børn, der har nået den alder, hvor de kan starte i børnehaveklasse. (...) Skolefritidsordninger (SFO'er) er en del af folkeskolen, og derfor følger de folkeskoleloven (...) SFO skal leve op til folkeskolelovens overordnede formål (...) Kommunalbestyrelsen fastsætter og offentliggør en mål- og indholdsbeskrivelse for ordningen. Mål- og indholdsbeskrivelsen skal blandt andet angive:

- hvilke klassetrin skolefritidsordningen omfatter
- hvordan skolefritidsordningerne skal medvirke til udmøntningen af kommunens sammenhængende børnepolitik
- mål for samspillet mellem skolefritidsordningens pædagogiske aktiviteter, skolens undervisning og samarbejdet mellem skole og hjem

(...) Skolens leder har det overordnede ansvar for ordningen, det gælder både det pædagogiske og det administrative ansvar. Skolen kan godt oprette en funktion som daglig leder for SFO'en, men den daglige leder kan ikke få selvstændig kompetence i forhold til skolens leder.” (Børne- og Undervisningsministeriet, 2023a)

Fritidshjem

Uddrag fra Børne- og Undervisningsministeriets hjemmeside:

”Fritidshjem er fritidstilbud til børn, der har nået den alder, hvor de kan starte i børnehaveklasse. Fritidshjem hører under loven om dagtilbud (...) Fritidshjem skal bygge på demokratiske værdier, og børnene skal have medbestemmelse og medansvar, så de får indflydelse på deres dagligdag.

Der skal være opmærksomhed på de børn, der i en kortere eller længere periode har brug for en særlig voksenindsats.

Fritidshjem skal understøtte børnenes trivsel, sundhed, udvikling og læring, og det skal både de fysiske, de psykiske og de æstetiske rammer give mulighed for.

Fritidshjem kan være kommunale, selvejende, udliciterede eller private (...) Kommunalbestyrelsen fastsætter retningslinjerne for optagelse i fritidshjem i den enkelte kommune (...) Kommunen vurderer, hvor mange pladser der skal være i fritidshjem, så de sammen med kommunens øvrige tilbud dækker behovet for pladser” (Børne- og Undervisningsministeriet, 2023b).

Klubtilbud

”Klubtilbud er fritidstilbud for større børn og unge. Der skal være klubtilbud til alle kommunens unge – også til de svage og udsatte grupper.

Klubtilbud og andre socialpædagogiske fritidstilbud til større børn og unge skal skabe aktiviteter og samværsformer, der fremmer den enkelte unges alsidige udvikling, selvstændighed og forståelse for demokrati.

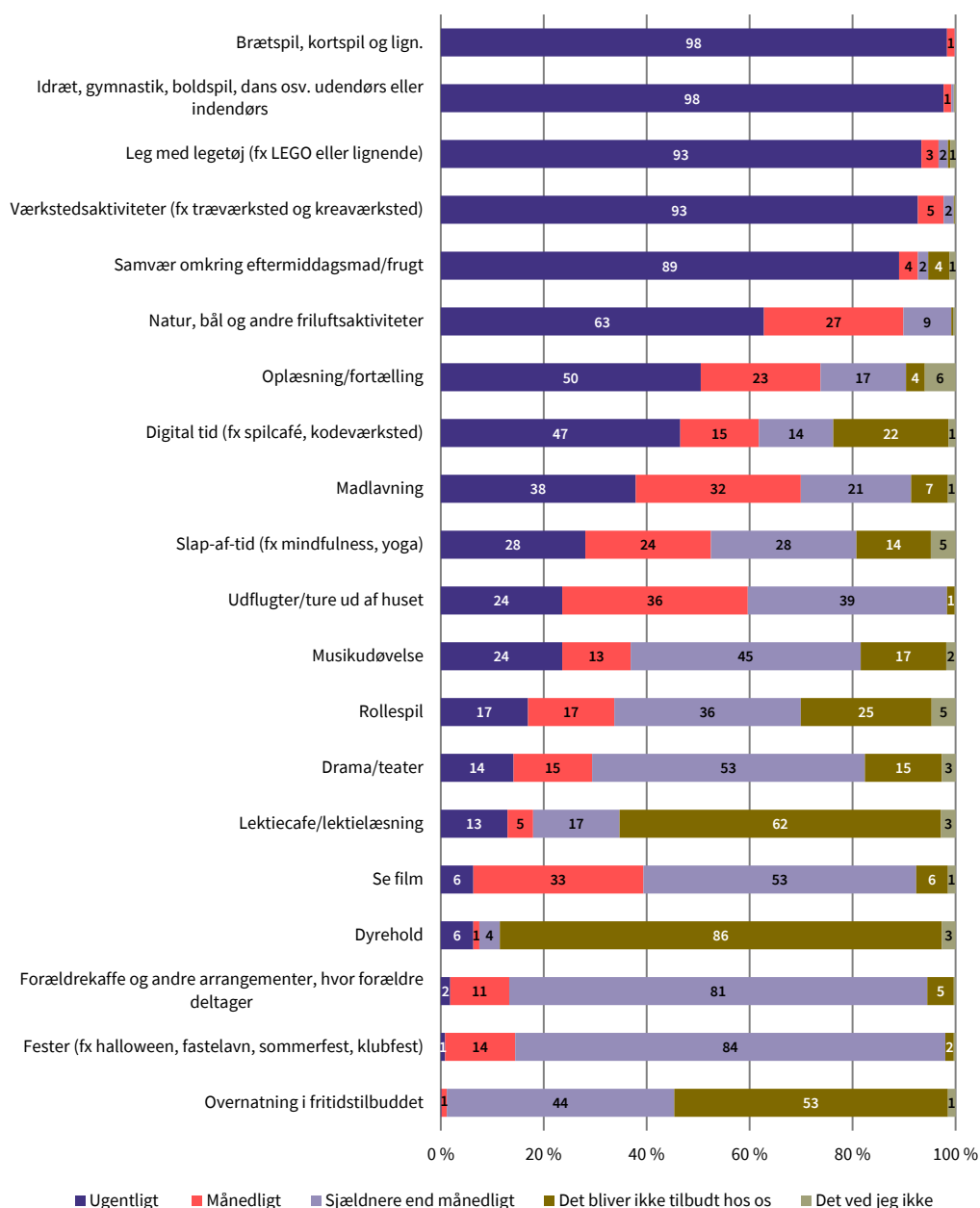
Tilbuddene skal også give børn og unge kendskab til øvrige aktivitets-, kultur- og fritidstilbud i kommunen og støtte dem i deres fremtidige muligheder inden for uddannelserne og på arbejdsmarkedet (...) Den enkelte kommune har ansvaret for, at der er et vist udbud af varierede fritidstilbud og andre socialpædagogiske klubtilbud til de større børn og unge i kommunen. Det betyder, at der i alle kommuner skal være fritidstilbud, der samlet set retter sig mod alle større børn og unge – inklusive de svage og udsatte grupper. Klubtilbud kan derfor også være tilbud, der retter sig mod større børn og unge med behov for støtte. Reglerne for klubtilbud findes i dagtilbudsloven” (Børne- og Undervisningsministeriet, 2023c).

Appendiks E – Øvrige figurer

Se figurerne på næste side.

Appendiks-figur E.1

Aktiviteter – tilbud med børn i indskolingsalderen (n = 602)

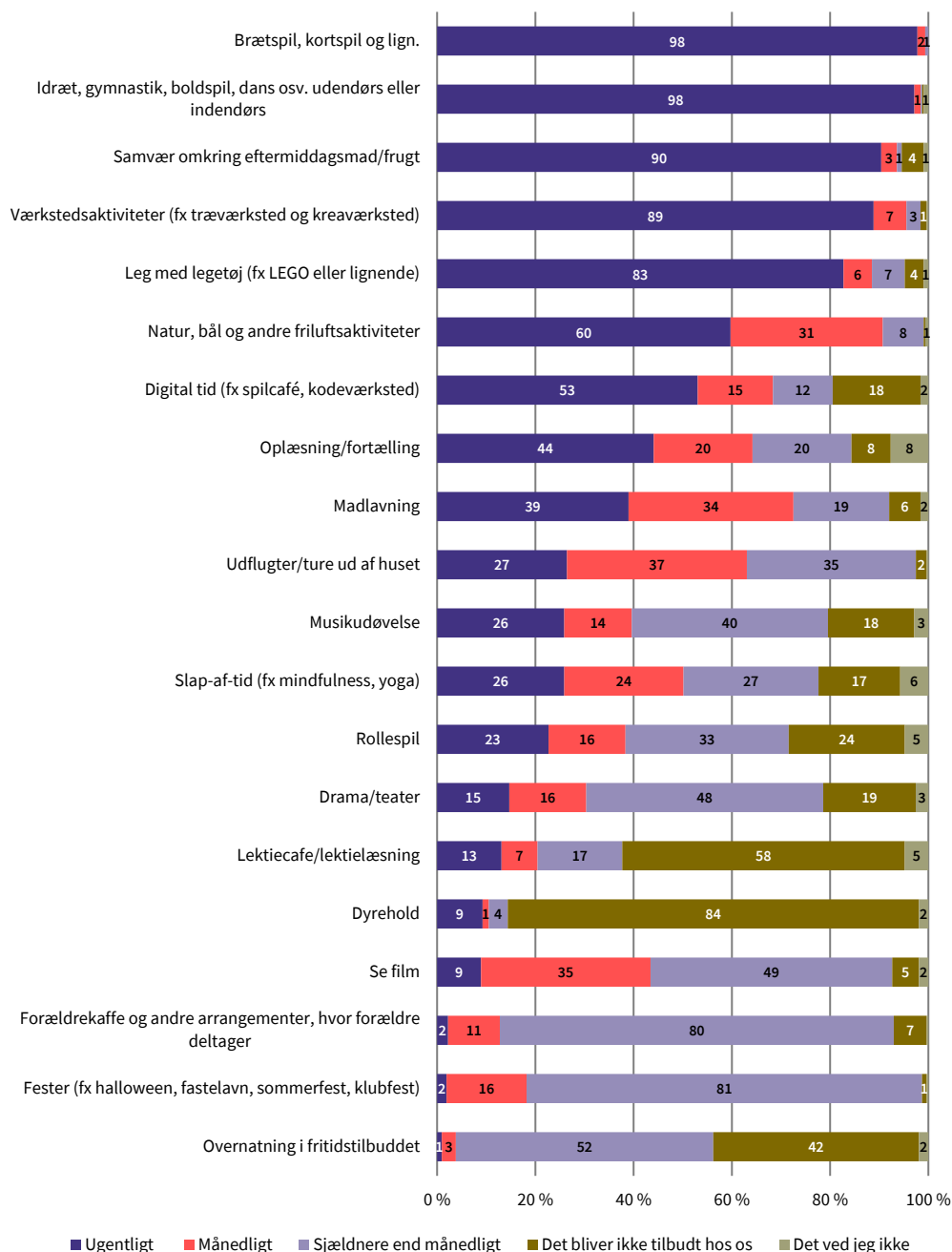
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte foretager det pædagogiske personale i [#tilbud] sig følgende aktiviteter med børnene/de unge? Du skal ikke medregne perioder, der ligger i skoleferierne. Vi er både interesseret i aktiviteter, der er igangsat af personalet og aktiviteter igangsat af børnene/de unge selv – i begge tilfælde hvor personalet deltager." De forskellige kategorier i tabellen er samlet på baggrund af svarmulighederne: "Dagligt", "Et par gange om ugen", "Ca. en gang om ugen", "Et par gange om måneden", "Ca. en gang om måneden", "En gang i kvartalet", "Et par gange årligt", "Sjældnere", "Det bliver ikke tilbudt". Figuren inddrager kun de ledere, der er leder for tilbud med børn i indskolingsalderen. N = 602.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Appendiks-figur E.2

Aktiviteter – tilbud med børn i mellemtrinsalderen (n = 313)

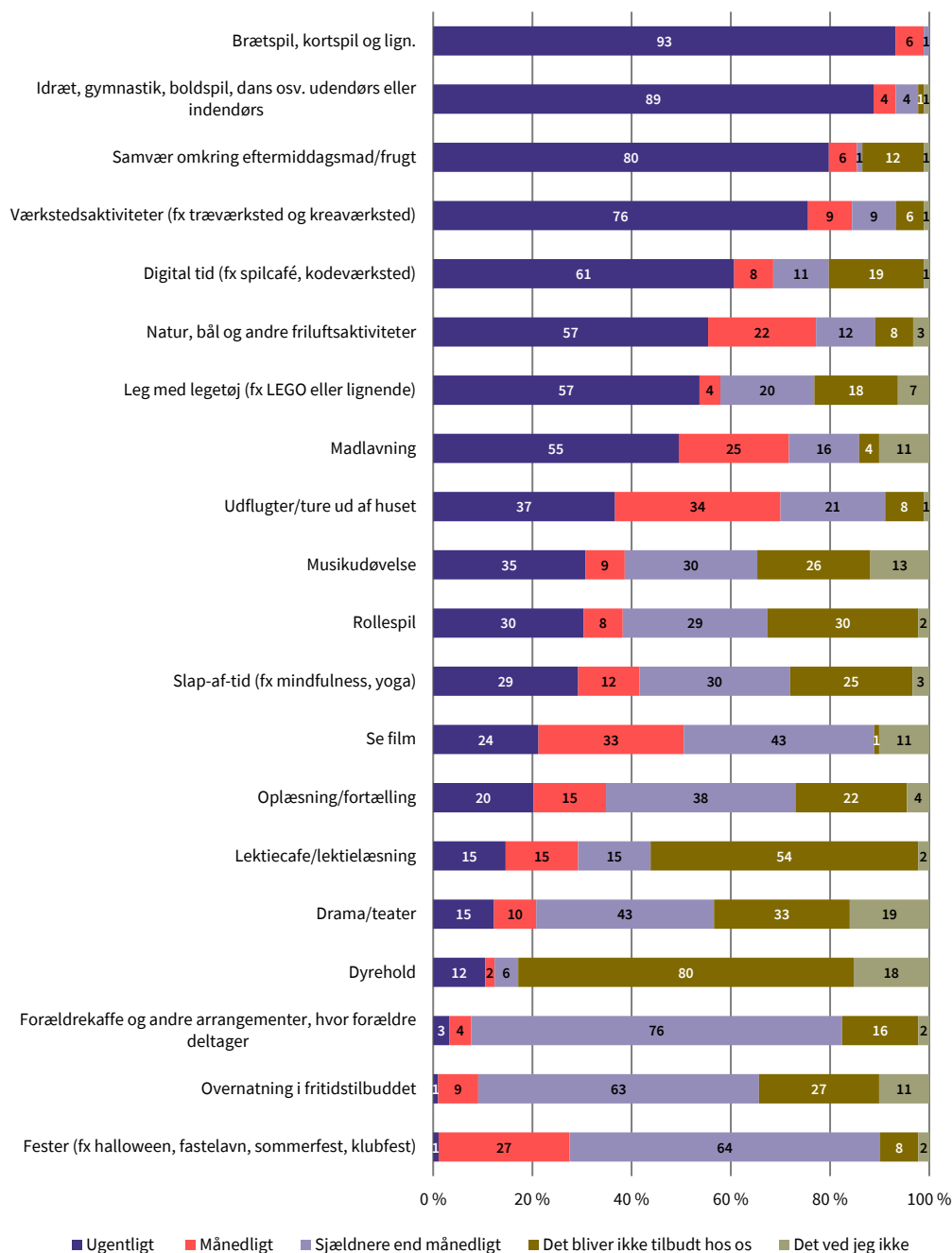
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformulering lyder: "Hvor ofte foretager det pædagogiske personale i [#tilbud] sig følgende aktiviteter med børnene/de unge? Du skal ikke medregne perioder, der ligger i skoleferierne. Vi er både interesseret i aktiviteter, der er igangsat af personalet og aktiviteter igangsat af børnene/de unge selv – i begge tilfælde hvor personalet deltager." De forskellige kategorier i tabellen er samlet på baggrund af svarmulighederne: "Dagligt", "Et par gange om ugen", "Ca. en gang om ugen", "Et par gange om måneden", "Ca. en gang om måneden", "En gang i kvartalet", "Et par gange årligt", "Sjældnere", "Det bliver ikke tilbudt". Figuren inddrager kun de ledere, der er leder for tilbud med børn i mellemtrinsalderen. N = 313.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Appendiks-figur E.3

Aktiviteter: tilbud med børn i udskolingsalderen (n = 89)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt ledere af fritids- og klubtilbud.

Note: Den fulde spørgsmålsformålsformulering lyder: "Hvor ofte foretager det pædagogiske personale i {#tilbud} sig følgende aktiviteter med børnene/de unge? Du skal ikke medregne perioder, der ligger i skoleferierne. Vi er både interesseret i aktiviteter, der er igangsat af personalet og aktiviteter igangsat af børnene/de unge selv – i begge tilfælde hvor personalet deltager." De forskellige kategorier i tabellen er samlet på baggrund af svarmulighederne: "Dagligt", "Et par gange om ugen", "Ca. en gang om ugen", "Et par gange om måneden", "Ca. en gang om måneden", "En gang i kvartalet", "Et par gange årligt", "Sjældnere", "Det bliver ikke tilbudt". Figuren inddrager kun de ledere, der er leder for tilbud med børn i udskolingsalderen. N = 89.

Note: Der er svarkategorier, som ikke er i figuren, da der ingen besvarelser er i den pågældende kategori.

Indhold og kvalitet i fritids- og klubtilbud

© 2023 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: iStock

ISBN (www) 978-87-7182-694-4

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk